

فاطمه

اللهم صل على محمد وآل محمد وصلى على من قبلهم وعلوهم

فاطمه

فاطمه

محتوای ۱۰ منبر مکتوب مجالس بانوان

اثر گروه تبلیغی سفیران انقلاب فاطمی

ویژه موسم تبلیغی فاطمیه ۱۴۴۲

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

❖ منبر مکتوب کامل

- «زندگی به سبک فاطمه (علیها السلام)؛ محتوای ده منبر مکتوب مجالس

بانوان فاطمی»

- حجت الاسلام جواد توحیدی منش (مدیر گروه تبلیغی

سفیران انقلاب)

فهرست مطالب

- «زندگی به سبک فاطمه (علیها السلام)؛ محتوای ده منبر مکتوب مجالس بانوان فاطمی»..... ۱
- مجلس اول: تلاش مجاهدانه بانوان فاطمی در خانه با الگو از سیره حضرت زهرا(س)..... ۸
- ایجاد انگیزه (ابهام در موضوع)..... ۸
- متن و محتوا..... ۱۰
- برخی از مصادیق همسررداری شایسته زنان (حسن تبعل)..... ۱۷
۱. انجام کارهای خانه و خانواده ۱۷
۲. صبر و تحمل در برابر مشکلات زندگی ۲۰
۳. حمایت و همراهی با همسر در مسیر حق ۲۷
- گریز و روضه..... ۳۰
- مجلس دوم: عوامل تحکیم بنیان خانواده فاطمی با الگو از سبک زندگی حضرت زهرا (س) ۳۵
- ایجاد انگیزه (تعریف از موضوع و ابهام)..... ۳۵
- متن و محتوا..... ۳۷
- عوامل تحکیم بنیان خانواده ۴۰
۱. پابندی زوجین به مسائل دینی و معنوی..... ۴۲
۲. وجود عشق، مهر و محبت میان اعضای خانواده..... ۴۵
۳. انتظارات واقع‌بینانه زوجین از همدیگر..... ۴۹
۴. استقامت و صبر در برابر سختی و مشکلات زندگی ۵۴
- گریز به روضه..... ۵۶

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

- مجلس سوم: مدیریت فاطمی تعارض و اختلاف با همسر..... ۶۱
- ایجاد انگیزه (سؤال و تعریف از مطلب)..... ۶۱
- متن و محتوا..... ۶۲
- عواقب و پیامدهای تعارض همسران..... ۶۵
- عوامل و زمینه‌های شکل‌گیری تعارض میان زوجین..... ۶۶
۱. ضعف باور و اعتقادات زوجین..... ۶۷
۲. عدم درک زوجین نسبت به همدیگر و عدم آگاهی نسبت به مهارت‌های زندگی..... ۶۸
۳. تأثیرپذیری از فضای مسموم مجازی و ماهواره..... ۷۱
۴. لج‌بازی و خودخواهی زوجین..... ۷۲
- چگونگی پیشگیری و مدیریت تعارض زوجین..... ۷۴
۱. بزرگ نکردن تعارضات..... ۷۷
۲. ابزار رفتار محترمانه و عاشقانه در زمان تعارض و حل آن..... ۷۸
۳. پرهیز از مقابله به مثل با همسر..... ۸۰

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

۴. صلح و سازش و کمک گرفتن از دیگران برای رفع تعارضات
..... ۸۱
- گریز به روضه..... ۸۳
- مجلس چهارم: فرزند آوری و ازدیاد نسل با الگو از سیره حضرت زهرا (س)..... ۸۷
- ایجاد انگیزه (ابهام در موضوع)..... ۸۷
- متن و محتوا..... ۸۹
- آثار و برکات ازدیاد نسل و فرزندآوری..... ۹۵
۱. رونق نشاط و امید در خانواده ۹۵
۲. فرزندان بهترین کمک و مددکار برای والدین هستند ۱۰۰
۳. وجود فرزند سبب استحام بنیان خانواده است ۱۰۳
۴. وجود فرزند مایه سعادت اخروی والدین است ۱۰۵
- گریز روضه..... ۱۰۸
- مجلس پنجم: اصول و روش‌های تربیت فرزندان مهدوی توسط بانوان فاطمی (س) ۱۱۲
- ایجاد انگیزه (ابهام) ۱۱۲
- متن و محتوا..... ۱۱۳
- اصول تربیت فرزندان مهدوی..... ۱۱۶
- اصل اول: توجه به زمان مناسب برای تربیت و آموزش ۱۱۷
- اصل دوم: آغاز تربیت و محوریت آن از محیط خانه و خانواده ۱۱۸
- اصل سوم: ضرورت توجه بیشتر نسبت به تربیت روحی فرزندان ۱۲۰

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

- اصل چهارم: ضرورت استفاده از قالب و روش جذاب و هنری برای تربیت ۱۲۲
- روش‌های تربیت فرزندان مهدوی در سیره فاطمی ۱۲۴
- روش اول: ابراز محبت و علاقه به اندازه ۱۲۴
- روش دوم: تکریم و شخصیت بخشی به فرزندان ۱۲۷
- روش سوم: تنظیم سرمایه‌های وجودی فرزندان ۱۲۹
- گریز و روضه ۱۳۴
- مجلس ششم: نقش مادران فاطمی در تربیت انقلابی فرزندان ۱۳۸
- ایجاد انگیزه (ابهام در موضوع) ۱۳۸
- ظلم حاکمان و حکومت‌های ظالم ۱۴۰
- نقش مادران در جهت ایستادگی و مبارزه با ظالمان ۱۴۵
۱. ایستادگی و مقاومت در مقابل ظالم ۱۴۵
۲. تربیت نسل انقلابی و مبارز ۱۵۲
- گریز و روضه ۱۵۷
- مجلس هفتم: پاسخ شبهه عدم حضور زن در اجتماع از نظر اسلام با الگو از سیره اجتماعی
- زندگی حضرت زهرا (س) ۱۶۱
- ایجاد انگیزه (داستانی) ۱۶۱
- متن و محتوا ۱۶۲
- بررسی فقهی (احکام) حضور زنان در اجتماع ۱۶۵
- مبانی قرآنی حضور زنان در اجتماع ۱۶۷

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

- ۱۷۱..... مبانی حضور حضرت زهرا (س) در اجتماع.....
- ۱۷۳..... الف) خدا محوری.....
- ۱۷۵..... ب) ولایت مداری.....
- ۱۷۹..... ج) حیا و عفت محوری.....
- ۱۸۲..... گریز روضه.....
- ۱۸۵..... مجلس هشتم: مسئولیت‌های اجتماعی بانوان با الگو از سیره حضرت زهرا (س).....
- ۱۸۵..... ایجاد انگیزه (داستانی و تعریف از مطلب).....
- ۱۸۹..... متن و محتوا.....
- ۱۹۱..... مسئولیت‌های اجتماعی زنان.....
- ۱۹۱..... ۱. حضور و بصیرت افزایی در صحنه‌های سیاسی.....
- ۱۹۴..... ۲. امر به معروف و نهی از منکر، مسئولیت فردی و اجتماعی زنان.....
- ۱۹۷..... ۳. همراهی با مردان در دفاع از دین اسلام.....
- ۱۹۸..... ۴. مشارکت در جهاد.....
- ۲۰۲..... ۵. خدمت به خلق و دستگیری از نیازمندان.....
- ۲۰۴..... ۶. تعلیم و تعلم مباحث علمی مورد نیاز.....
- ۲۰۵..... گریز و روضه.....
- ۲۰۸..... مجلس نهم: تأثیر پوشش زنان و دختران فاطمی بر کاهش آسیبهای اجتماعی.....
- ۲۰۸..... ایجاد انگیزه (تعریف از موضوع و اهمیت آن).....

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

متن و محتوا.....	۲۱۲
پیامدهای ناگوار بدحجابی.....	۲۱۹
۱. بدحجابی خلاف فطرت پاک انسان و مخالف نص صریح آیات قرآن است.....	۲۱۹
۲. در معرض نگاه‌های آلوده مردان چشم‌چران قرار گرفتن.....	۲۲۱
۳. طلاق و فروپاشی کانون خانواده.....	۲۲۵
گریز و روضه.....	۲۳۰
مجلس دهم: عواقب و پیامدهای دور کردن زنان از نقش اصلی خود.....	۲۳۵
ایجاد انگیزه (ابهام در موضوع).....	۲۳۵
متن و محتوا.....	۲۳۷
عواقب دور کردن زنان از نقش خود.....	۲۴۵
۱. لطمه زدن به آرامش روحی و روانی زنان و دختران.....	۲۴۵
۲. کمبود محبت در خانه.....	۲۴۹
۳. ظهور و بروز بیشتر آسیب‌های اجتماعی.....	۲۵۱
گریز و روضه.....	۲۵۶
منابع	۲۶۰

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

مجلس اول: تلاش مجاهدانه بانوان فاطمی در خانه با الگو از سیره حضرت

زهراس)

ایجاد انگیزه (ابهام در موضوع)

معمولاً هریک از ما خاطرات و داستان‌های زیادی درباره نقش آفرینی مردان در عرصه جبهه و جهاد شنیده و یا خوانده‌ایم و از آن‌ها درس گرفته و یا در دل خود حسرت و تأسف نبودن با آنان را خورده‌ایم. حضور «نوجوانان»، «جوانان»، «افراد میان‌سال» و حتی «پیرمردان» در جبهه برای دفاع تمام‌قد از آب و خاک مهین و حراست از کیان و ناموس جامعه، سبب شده صحنه‌های زیبایی از رشادت این جهادگران در تاریخ ثبت و ضبط شود؛

نویسندگان درباره آن قلم زده‌اند و صفحات متعددی را پر کرده‌اند؛

بازیگران و فیلم‌سازان نیز به نوعی این نقش حساس را با استفاده از هنر خود، بازی کرده‌اند؛

واعظان و گویندگان ساعت‌ها پیرامون این دلاوری‌ها سخن گفته‌اند؛

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

شاعران با هنرمندی تمام، شعرهای احساسی و عمیقی درباره این موضوع سروده‌اند؛

ورزشکاران متعددی، توفیقات و جوایز خود را به این اینارگران تقدیم کرده‌اند؛

کوه و صحرا؛ خور و گرداب‌ها؛ نخلستان و جنگل‌های کوهستانی؛ نیز نمادهای متعددی از جان‌فشانی این عزیزان را به یادگار حفظ نموده‌اند. اما واقعیت این است که در آغاز جنگ تحمیلی، همه غافلگیر شدند. بسیاری از افراد در دو راهی تردید میان ماندن و رفتن یا میان دنیا و آخرت ماندند. خیلی‌ها در دو راهی انتخاب، میان زن و فرزند خویش و ناموس چند میلیونی کشورمان، سرگردان و خیلی‌ها در شک و تردید در پاسخ دادن به ندای «هل من ناصر حسین زمان» و ندای گوش‌خراش زنجیرهای علایق دنیا بودند!

در این شرایط، بسیاری نیز کمترین تردیدی به دل راه ندادند و اینان همان یاران عاشورایی امام عشق بودند که به ندای امام زمان خویش لبیک گفتند و راه جهاد را در پیش گرفتند.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

امور متعددی دست به دست هم داده‌اند تا یک مرد بتواند وارد عرصه جهاد و ایثار و شهادت شود و نقشی که بر دوش او نهاده شده بود را به خوبی ایفا کند. اموری همچون نفس پاک و مسیحایی حضرت امام خمینی (ره)؛ تبلیغات رسانه‌ای صداوسیما؛ مساجد و مدارس و ...

متن و محتوا

از جمله امور اثربخش و کارآمدی که معمولاً مورد غفلت قرار می‌گیرد و یا اینکه کمتر به آن پرداخته‌ایم، «نقش‌آفرینی مجاهدانه مادران و همسران» این عزیزان در درون خانه و خانواده می‌باشد.

مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) به زیبایی این نقش سنگین و ارزشمند را مورد توجه قرار داده و فرمودند:

«انقلاب ما انقلاب زینبی است. از اول انقلاب، زنان یکی از برجسته‌ترین نقش‌ها را در این انقلاب ایفاء کردند. هم در خود حادثه بزرگ انقلاب، هم در حادثه بسیار بزرگ هشت سال دفاع مقدس، نقش مادران، نقش همسران، از نقش مجاهدان اگر سنگین‌تر و دردناک‌تر و تحمل طلب‌تر نبود، یقیناً کمتر نبود. مادری که جوان خودش را، عزیز خودش را، دسته گل خودش را هجده سال، بیست سال - کمتر، بیشتر

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

- پرورش داده، با آن محبت مادرانه او را به ثمر رسانده، حالا او را به طرف میدان جنگ می‌فرستد که معلوم نیست حتی جسد او هم بر خواهد گشت یا نه. این کجا، رفتن خود این جوان کجا؟ که خوب، این جوان، با شور و هیجان جوانی، همراه با ایمان و روحیه انقلابی‌گری، حرکت می‌کند و می‌رود. کار این مادر، از کار آن جوان اگر بزرگ‌تر نباشد، کوچک‌تر نیست. بعد هم که جسد او را برمی‌گردانند، افتخار می‌کند که بچه من شهید شده. این‌ها چیز کمی است؟ این، حرکت زنانه، حرکت زینب گون در انقلاب ما بود.»^۱

ایشان در جای دیگری فرمودند: «پدران و مادران و همسران و فرزندان و بازماندگان و نزدیکان شهدا در صف پشت سر شهدا قرار دارند. آن‌ها در خاک‌ریز اول هستند، این‌ها پشت سر آن‌ها در خاک‌ریز بعدی قرار دارند. اگر پدر و مادرها بی‌تابی و بی‌صبری و اظهار پشیمانی می‌کردند؛ اگر همسران جوانی که شوهران فداکار و جوانمردشان به میدان‌های نبرد رفته بودند، به بهانه داشتن فرزندان خرد، زبان شکوه باز می‌کردند،

---

۱. بیانات در دیدار گروهی از پرستاران نمونه کشور: ۱۳۸۹/۰۲/۰۱.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

باب شهادت و مجاهدت بسته می‌شد. شما به گردن این انقلاب و این کشور و این ملت و تاریخ ما حق دارید.»

نقل شده روزی رسول خدا (ص) در جمع یاران و اصحابش نشست بود، «اسماء بنت یزید انصاریه»، یکی از زنان انصار، به حضور پیامبر (ص) رسید و عرض کرد: من نماینده تمام زنان هستم به سوی شما، از شما سؤالی دارم که این سؤال، تنها سؤال زنان انصار و زنان مدینه نیست، بلکه سؤال همه زن‌هاست و هیچ زنی در مشرق یا در مغرب نیست، مگر اینکه وقتی سخن مرا بشنود آن را می‌پذیرد.

او در کمال ادب این سؤال‌ها را طرح کرد. در آغاز سخنش جمله «بابی انت وامی» گفت، بعد هم گفت: «نفسی لک الفداء» یعنی من و پدر و مادرم فدای تو.

پس از ایراد خطبه به عنوان نماینده زنان جهان عرض کرد:

«خدای سبحان تو را به عنوان پیامبر بشر مبعوث کرد چه برای رجال، چه برای نساء»

---

۲. بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در جمع خانواده‌های معظم شهدا، جانبازان و آزادگان: ۱۳۸۰/۱۱/۰۲.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

فامنا بک و بالهک، ما به مبدأ و معاد و وحی و رسالت ایمان آوردیم، به خدایی که تو را فرستاد ایمان آوردیم.

«ای پیامبر! ما زنها خانه نشین و محصور و حامل فرزندان شما مردان هستیم.»

(تفکری که در آن روز رایج بود تفکر جاهلی بود. این زن در عین حال که نماینده زنان جهان است نماینده زنان مسلمان نیز هست، ولی در متن سؤالش تفکر جاهلی را مطرح می کند او می گوید، زن حامل فرزند شوهر است، غافل از این که زن حامل فرزندی است که به پدر و مادر به صورت مشترک منسوب است.)

«ای پیامبر! شما مردها بر ما فضیلت دارید برای اینکه در نماز جمعه و جماعت، در عیادت بیمار، در تشییع جنازه شرکت می کنید، شما مکرر می توانید به حج بروید و بالاتر از همه جهاد فی سبیل الله وظیفه شماست و ما محرومیم.»

«شما اگر به عنوان حج یا جهاد حرکت کردید ما باید در خانه ها بنشینیم و امواتان را حفظ کنیم، لباس هایتان را بیافیم، فرزندان شما را تربیت کنیم. ما زنها با شما مردها در هیچ یک از فضیلت ها شریک نیستیم.»

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

بعد از این سخنان حضرت رسول (ص) رو به اصحاب کرد و فرمود:

«آیا شما تاکنون زنی به این فضیلت دیده‌اید که در مسائل دینی

این چنین سؤال کند؟»

«سپس اصحاب گفتند: ای رسول خدا (ص)! ما فکر نمی‌کردیم زن به

این مقام برسد.»

آنگاه پیامبر (ص) رو به این زن کرد و فرمود: ای زن! برگرد به همه

زن‌هایی که تو نماینده آن‌هایی، چه در مشرق و چه در مغرب، اعلام

بکن که مسؤولیت تربیت خانواده و تشکیل خانه، شوهرداری، حسن

تبع‌ل که چشم شوهر در بیرون به گناه گشوده نشود و گوشش در بیرون

منزل به گناه و آهنگ باطل باز نشود و دستش به خیانت باز نشود،

نیک شوهرداری کردن و خانواده را حفظ کردن و کارهای خانه را به

دوش کشیدن، حفظ اولاد و اموال و تأمین آبرو، معادل همه آن فضائل

است که بر شمردی. مگر نه آن است که شما خواهان ثواب و تقرب

الهی هستید، مگر نه آن است که فروع دین تعبدی است و ذات اقدس

آله مصالح ما را بهتر از ما می‌شناسد، آن خدایی که به شما شش سال

زودتر از دیگران دستور عبادی داد و زودتر از دیگران سخن گفت و

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

شش سال زودتر از دیگران به حضور پذیرفت، این چنین دستور داده است.^۲

مرحوم علامه طباطبایی (ره) ذیل همین حدیث شریف فوق می‌فرماید: «آن‌ها (غرب و استکبار) زن را تحت عنوان آزادی بازیچه قرار دادند؛ اما دین می‌گوید زن گل است و نظیر ابزار بازی نیست، او را ضایع نکنید، کارهای سنگین به این‌ها ارائه نکنید، نگذارید با نامحرم تماس بگیرند، نامحرم با او تماس بگیرد؛ چراکه این گل پژمرده می‌شود، این فقط باید در بوستان منزل باشد، آنگاه است که می‌تواند پیغمبر تربیت کند.»^۳

در واقع اگر زنان، کانون خانه را گرم نگه دارند و گونه‌ای عمل کنند که مرد، تمام تلاشش متوجه خانه باشد، با حسن برخورد، با اداره صحیح شئون منزل، با قناعت و کم‌توقعی، با تربیت دقیق فرزندان، با رفتار مؤدبانه داشتن و حفظ عفاف و لباس حتی در برابر اولاد و در نتیجه تربیت فرزندانی وزین و عقیف، آنگاه می‌توانند نقص آن فضائل را

---

۳. الدر المنثور فی تفسیر المأثور، ج ۲، ص ۱۵۳.

۴. تفسیر المیزان، ج ۴، ص ۳۷.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

جبران کنند، زیرا این‌ها معادل همه فضائلی است که برای مردها وارد شده است.

از این رو پیامبر اسلام (ص) در روایتی فرمودند: «جِهَادُ الْمَرْأَةِ حُسْنُ التَّبَعْلِ؛ جهاد زنان خوب همسررداری کردن است»

بنابراین همان‌گونه که جهاد نظامی، از مصادیق اتم و اکمل جهاد می‌باشد، «جهاد زن‌ها» در درون خانه نیز یکی دیگر از مصادیق بارز آن می‌باشد؛ زیرا شرایط هر دو جهاد به‌گونه‌ای است که انسان با سختی‌های بسیاری مواجه است و برای اینکه در این عرصه موفق شوند، باید تمام تلاش خود را به کار گیرند.

ادبیات قرآنی هم مؤید این دیدگاه هست و دیدگاه قرآن در بحث انجام وظایف دینی و عبادی و به نوعی همه عرصه‌های زندگی مؤمنانه، بر اساس مجاهده و تلاش می‌باشد. «وَجَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ؛ و در راه خدا جهاد کنید و حق جهادش را ادا نمایید!»^۵

بنا به تصریح تفاسیر در این آیه معنای جهاد اعم هست و اختصاص به جبهه و جنگ ندارد. بیشتر مفسرین معتقدند که مقصود از جهاد در راه

---

۵. حج/۷۸.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

خدا، در اینجا همه کارهای نیکو و عبادت است و گفته‌اند: حق جهاد

این است که کارها را به نیت خالص و صادق انجام دهید.^۶

برخی از مصادیق همسررداری شایسته زنان (حسن تبعل)

۱. انجام کارهای خانه و خانواده

کار کردن و زحمت کشیدن در محیط خانه به جهت اصلاح امور خانواده

امری مستحب و بسیار پسندیده است و مختص به زنان یا مردان نیست.

بلکه اگر بخواهیم از حیث تکلیف به آن بنگریم برای هر کسی واجب

است که خود کارهای شخصی خودش را انجام دهد.

البته زنان از هر قوم و ملتی و در هر مقطعی از تاریخ همیشه در امر

خانه‌داری به صورت داوطلبانه مشغول به فعالیت بوده و هستند و به

میل فطری و علاقه باطنی خود خانه‌داری را همیشه با سلیقه و درایت

انجام داده‌اند و نیازی به امر و دستور نبوده است. لذا در شرع مقدس

اسلام به خاطر رعایت حال زنان به جهت ضعف بدنی ایشان و تحمل

بیماری ماهانه و مشقات دیگری همچون بارداری، امر و جویی صادر

---

۶. مجمع‌البیان فی تفسیر القرآن، ج ۷، ص ۱۵۴.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

نشده است تا کسی حق نداشته باشد زنان را به کاری مجبور نماید و ایشان به صلاحدید خود و در مواقع آسودگی اقدام نمایند.

این زنان اگر به پاداشها و وعدههایی که خداوند متعال برای انجام امور خانه وعده کرده است ایمان داشته باشند هیچگاه، کار خود را بیهوده نخواهند دانست و در انجام آن سستی نخواهند ورزید.

زنی نزد پیامبر اسلام (ص) آمد و عرضه داشت: ای رسول خدا! مردان، ثواب و فضیلت جهاد در راه خدا را برده‌اند، ما چه کاری انجام دهیم که به آن وسیله بتوانیم پاداش مجاهدان در راه خدا را دریابیم؟ آن حضرت فرمود: «اگر هر یک از شما مشغول کارهای خانه شود، ثواب کار مجاهدان در راه خداوند را دارد.»^۷

در روایت است که: «أَيُّمَا امْرَأَةٍ رَفَعَتْ مِنْ بَيْتِ زَوْجِهَا شَيْئًا مِنْ مَوْضِعٍ إِلَى مَوْضِعٍ تُرِيدُ بِهِ صَلَاحًا نَظَرَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَيْهَا وَ مَنْ نَظَرَ اللَّهُ إِلَيْهَا لَمْ يُعَذِّبْ» هر زنی که در خانه شوهرش چیزی را از جایی به جای دیگری

---

۷. روضه الواعظین و بصیره المتعظین، ج ۲، ص ۳۷۶.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

بگذارد به قصد اصلاح امور خانه، خداوند به او نظر می‌کند و کسی که خدا به او نظر کند عذاب نمی‌شود.^۸

امام صادق (ع) فرمودند: «هیچ زنی نیست که جرعه‌ای آب به شوهرش دهد، مگر اینکه این عمل او برتر است از عبادت یک سال که روزهایش را روزه و شب‌هایش به نماز سپری شده باشد و همچنین خداوند در مقابل هر جرعه‌ای که به شوهرش نوشانده است، شهری در بهشت به پا می‌کند و شصت خطای او را می‌بخشد.»^۹

فاطمه (س) از کسانی نبود که خانه‌داری را کاری کوچک شمرد و یا خانه را به شوق اداره و منصبی، ترک گوید و یا آن را محل و مرکزی برای بلندپروازی خود قرار دهد. او به این نکته آگاه بود که کانون خانوادگی و اداره آن کمتر از اداره یک کشور نیست و حتی پایه کشورداری به حساب می‌آید.

---

۸. امالی للصدوق، ص ۴۱۱.

۹. ارشادالقلوب الی الصواب، ج ۱، ص ۱۷۵. «مَا مِنْ امْرَأَةٍ تَسْقِي زَوْجَهَا شَرْبَةَ مَاءٍ إِلَّا كَانَ خَيْرًا لَهَا مِنْ سَنَةِ صِيَامٍ نَهَارَهَا وَ قِيَامٍ لَيْلَهَا وَ بَنَى اللَّهُ لَهَا بِكُلِّ شَرْبَةٍ تَسْقِي زَوْجَهَا مَدِينَةً فِي الْجَنَّةِ وَ غُفِرَتْ لَهَا سِتِينَ [سِتُونَ] خَطِيئَةً»

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

روزی رسول اکرم (ص) از اصحاب خود پرسیدند: «زن در چه حالی به خدا نزدیک تر است؟» و اصحاب پاسخ درست آن را ندانستند. فاطمه (س) این سخن را شنید و پیام فرستاد: «أَنَّ أَدَّتِي مَا تَكُونُ مِنْ رَبِّهَا أَنْ تَلْزَمَ قَعْرَ بَيْتِهَا؛ زن در حالی به خدا نزدیک تر است که ملازم خانه باشد و از آن بیرون نشود.»^{۱۰}

از این رو فاطمه (س) در محیط خانه، چون ماهی درخشان بود که نور وجودش کانون خانه و دل علی (ع) را روشن می کرد. او روشنی بخش خانه بود؛ دیدارش رنجها و غصهها را از دلها می زدود. علی (ع) خود فرمود: «لَقَدْ كُنْتُ أَنْظُرُ إِلَيْهَا فَتَنَكَّشِفُ عَنِّي الْهَمُومُ وَالْأَحْزَانُ؛ وقتی به خانه می آمدم و به زهرا نگاه می کردم، تمام غم و غصه ام زدوده می شد.»^{۱۱}

۲. صبر و تحمل در برابر مشکلات زندگی

مقام معظم رهبری در تفسیر روایت فوق فرمودند: «حسن التبعل یعنی چه؟ عده ای خیال می کنند جهاد زن این است که فقط وسایل راحتی

---

۱۰. النوادر للراوندي، ص ۱۴.

۱۱. كشف الغمه في معرفة الائمه (ع)، ج ۱، ص ۳۶۳.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

مرد را فراهم کند. حسن تبعل فقط این نیست؛ این جهاد نیست؛ جهاد این است که زنان مبارز، مؤمن و فداکار وقتی شوهرهایشان مسئولیت‌های سنگینی دارند، بار آن سنگینی به میزان زیادی روی دوش آن‌ها می‌افتد. شماها مأموریت دارید. خدمات شما همین طور است. وقتی مرد خسته می‌شود، اثر خستگی او در خانه ظاهر می‌شود. وقتی به خانه می‌آید، خسته، کوفته و گاهی بداخلاق است و این بداخلاق و خستگی و بی‌حوصلگی ناشی از محیط کار، به داخل خانه منعکس می‌شود. حالا این خانم اگر بخواهد جهاد بکند، جهاد او این است که با این زحمات بسازد و آن‌ها را برای خدا تحمل کند؛ این می‌شود حسن التبعل.^{۱۲}

امیرالمؤمنین (ع) فرمودند: «جِهَادُ الْمَرْأَةِ أَنْ تَصْبِرَ عَلَى مَا تَرَى مِنْ أَدَى زَوْجِهَا وَ غَيْرَتِهِ؛ جهاد زن این است که بر سختی‌هایی که از همسرش به او مرسد و بر غیرت او صبر کند.»^{۱۳}

---

۱۲. نقش و رسالت زن ۳، زن و خانواده، برگرفته از بیانات حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای رهبر معظم انقلاب اسلامی، نشر انقلاب اسلامی، ص ۵۸.

۱۳. الکافی، ج ۵، ص ۹.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

و پیامبر (ص) که فرمودند: «ای حواء زنی نیست که سخنی از شوهرش بشنود و بر آن صبر کند، مگر اینکه خداوند به قدر هر کلمه‌ای که شنیده و بر آن صبر نموده است، برای او مزد روزه‌گیر و مجاهد در راه خدا را بنویسد.»^{۱۴}

امام صادق (ع) می‌فرماید: «زنی که بد اخلاقی شوهرش را تحمل نماید با حضرت زهرا سلام الله علیها محشور می‌شود.»^{۱۵}

چه آن آزارها به دلیل سختگیری و روحیه خاص مردان باشد یا اینکه به دلیل شغل و درآمد مردان باشد.

مادران و همسران و دختران شهدا، با تحمل سختی‌ها و دشواری‌های فراوان و با دادن روحیه به فرزندان و همسرانشان، نقش جهادگرانه بزرگی را در پیروزی جنگ ایفا کردند و چه بسا شأن آن‌ها، کمتر از شهید نباشد.

همسر شهید حاج عبدالحسین برونسی، حماسه صبر و استقامت خود را در دوران جنگ، چنین به تصویر می‌کشد: «جنگ که آغاز شد، سپاه

---

۱۴. بحارالانوار، ج ۱۰۳، ص ۲۴۷.

۱۵. وسایل الشیعه، ج ۲۱، ص ۲۸۵.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

هم شکل گرفت. عبدالحسین دیگر وقت سر خاراندن هم نداشت. بیست و چهار ساعت در سپاه بود. اوایل، حقوقی هم نمی گرفت. بعد هم که حقوق دادند، جواب خرج و مخارجمان را نمی داد. برای همین، کار بنایی هم قبول می کرد. آن وقت ها خانه ما در کوی طلاب بود. جان به جانش می کردی، چهل متر بیشتر نمی شد. چند بار به ایشان گفته بودم: این خونه برای ما دست و پا گیره، خیلی تنگه. ما الآن پنج تا بچه داریم. هیچ وقت حتی مجال فکر کردن هم نداشت. اوایل چشم امیدم به آینده بود، ولی جنگ که شروع شد، دیگر از او توقعی نداشتیم. پس از مدتی که گذشت و عبدالحسین جبهه بود، خودم دست به کار شدم. خانه را فروختم و یک چهار راه بالاتر خانه نسبتاً بزرگ تری خریدم. وقتی آمد و خانه را دید، خیلی خوشحال شد... چند روزی پیشمان ماند، بعد هم برگشت جبهه. زمستان کم کم می آمد. تا آن روز مشکلی نداشتیم. مشکل از آن روزی شروع شد که باران آمد. خانه خشتی بود و کف حیاط موزاییک نداشت. دیوار دورش هم گلی بود. همین طور که باران می بارید، یک دفعه احساس کردم سرم دارد خیس می شود... هر چه ظرف داشتم گذاشتیم زیر سوراخ های سقف تا باران بند بیاید، حسابی اذیت شدیم. چند روز پشت سر هم باران بود. لحظه شماری می کردم که

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

عبدالحسین بیاید. بالأخره برگشت، ولی آوردنش، با تن مجروح و زخمی. بیشتر از دیگر قسمت‌ها، پاهایش آسیب دیده بود.^{۱۶}

خانم زهرا بغدادی همسر شهید گمنام سید یحیی سیدی است. شهیدی که در دی‌ماه سال ۶۵ و در عملیات کربلای ۴ و در جزیره ام الرصاص و در سن ۲۵ سالگی به شهادت رسید. پیکر او در شمار شهدای مفقودالامر در منطقه ماند و بعد از گذشت ۳۰ سال از شهادتش طی عملیات تفحص برون مرزی پیکر مطهر شهدا در خاک عراق پیدا شده و دوباره به کشور بازگشت.

خانم بغدادی می‌گوید: سید یحیی مجروحیت شدیدی در جبهه پیدا کرد و سه ماه در بیمارستان بستری بود. وقتی مرخص شد، ما نامزد کردیم. هنوز زخم‌هایش خوب نشده بود. خودم آن‌ها را پانسمان می‌کردم. زمانی که زخم‌های ایشان را می‌تراشیدم که عفونت نکند، انگار آن لحظات گوشه قلبم را می‌تراشیدم و خیلی سخت بود. ولی چون زندگی

۱۶.. مجله طوبی، آبان ۱۳۸۶، شماره ۲۳، حکایت همسران شهدا.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

ما خدایی بود و مسیر آن الی الله بود سختی‌هایش برایمان قابل تحمل بود.^{۱۷}

بیایید در این شرایط حساس که زندگی مقداری مشکل شده و گرفتاری‌ها بیشتر از قبل هست، یک‌بار هم شده از چشم‌های منتظر مادران و همسران شهدا به سختی‌های روزانه نگاه کنیم تا مشکلات زندگی برایمان آسان شود. مگر نگاه مادران و همسران شهدا به زندگی، بدون حضور ظاهری شهیدشان چگونه است؟ راستی تا به حال به چگونگی تحمل سختی‌های زندگی از نظر یک زن فکر کرده‌ایم؟ یک مادر یا همسر چشم‌به‌راه با هزاران آرزو برای زندگی‌اش!

ای غم‌گسار مرگ پسر مادر شهید

سنگ

صبور خوب پدر مادر شهید

هر چند گفته‌اند که در خون تپیده است

چشم‌ت هنوز

مانده به در مادر شهید

---

۱۷. خبرگزاری تسنیم، تاریخ مخابره: ۱۳۹۵/۰۵/۱۱.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

خم می‌کند زمانه کمر را ز درد و غم   چون کوه استوار
مگر مادر شهید

در زندگی حضرت فاطمه زهرا (س) علیها و حضرت علی (ع) هم
جلوه‌های زیادی از این صبوری و تحمل سختی‌ها وجود دارد.

امام علی (ع) درباره فاطمه (س) می‌فرماید: «او گرامی‌ترین و
محبوب‌ترین شخص نزد من و اهل بیت خود بود. آن قدر با مشک آب
کشید که جای آن بر سینه‌اش نشست. آن قدر برای آرد ساختن، دست
به آسیاب سایید که دستانش تاول زد. آن قدر خانه را جارو زد که
جامه‌اش غبار آلود شد. آن قدر آتش به زیر دیگ افروخت که جامه‌اش
سیاهی و دود به خود گرفت ... از این رو به نزد پیامبر (ص) رفت تا
خدمتکاری در اختیار وی قرار دهد؛ اما پیامبر فرمود: می‌خواهید
چیزی به شما بیاموزم که از خدمتکار برای شما بهتر باشد؟ هرگاه به
خوابگاه خود آمدید و خواستید بخوابید، سی و چهار مرتبه الله اکبر و
سی و سه مرتبه الحمد لله و سی و سه مرتبه بگوئید سبحان الله.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

در این هنگام فاطمه (س) سه مرتبه فرمود: رضیت عن الله و رسوله،
من به آنچه خدا و رسولش بخواهند، خرسندم.^{۱۸}

بانوی صبر و سادگی و استقامت
بسته‌ای بین نبوت تا امامت!

هرگز نکردی شکوه ای از درد بازو
هرگز نگفتی با
علی از زخم پهلو

در سینه خود شوق بی‌مانند داری
از در
که می‌آید علی (ع) لبخند داری

۳. حمایت و همراهی با همسر در مسیر حق

رسول خدا (ص) از علی پرسید: همسرت چگونه زنی است؟ علی گفت:
نِعْمَ الْعَوْنُ عَلَيَّ طَاعَةَ اللَّهِ؛ نیکو یآوری است برای اطاعت از خدا. رسول
خدا همین سؤال را از فاطمه (س) کرد و آن حضرت گفت: خَيْرَ بَعْلٍ؛
شوهری خوب و شایسته است. سپس رسول خدا (ص) برای آن‌ها دعا

---

۱۸. علل الشرایع، ج ۲، ص ۳۶۶.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

کرد و فرمود: خداوندا! در میان آنها الفت برقرار نما و آنان و فرزندانشان را نعمت بهشت نصیب فرما!»^{۱۹}

حضرت زهرا (س) در جنگ‌ها حضور مستقیم نداشتند؛ ولی یکی از مدافعان حقیقی مبارزان و یکی از چهره‌های برجسته، موفق و تأثیرگذار در دفاع از حق هستند. نمونه آن به ماجرای جنگ احد بر می‌گردد. در جریان جنگ احد جناب حمزه (ع)، عموی پیغمبر اسلام (ص) به شهادت رسید. در عین حال ۷۴ مسلمان دیگر در این جنگ شهید شدند. این‌ها خسارت‌های بزرگی برای مسلمانان بود.

همه این خبرها به حضرت زهرا (س) رسید، ضمن اینکه به ایشان خبر دادند که در جریان جنگ، سنگی بر صورت مبارک نبی مکرم اسلام اصابت کرده و صورت ایشان را خونین کرده است. حضرت زهرا (س) در این شرایط بی‌اعتنا در خانه نماندند؛ بلکه مقداری خوراک و لباس تهیه کردند و همراه تعدادی از زنان مسلمان به سمت میدان مبارزه رفتند. پرستاری از مجروحان را بر عهده گرفتند، به آنها آب و غذا

---

۱۹. مناقب آل ابی طالب علیه‌السلام، ج ۳، ص ۳۵۳.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

می‌دادند، زخم‌ها را ترمیم می‌کردند و خدمات دیگری را انجام می‌دادند.^{۲۰}

در روایت‌ها نوشته شده که زخم رسول خدا (ص) را حضرت زهرا (س) درمان کردند. زخم را شست‌وشو داده و سر پدر را با دستمالی بستند.^{۲۱}

همچنین نقل شده حضرت فاطمه زهرا (س) به خانه بزرگان و چهره‌های سرشناس از مهاجرین و انصار می‌رفتند و یا در مسجد به بیان حقایق برای آن‌ها می‌پرداختند.^{۲۲} آیین هم نوع دیگری از جهاد آن بانوی مکرّم است. چراکه از هر فرصتی جهت احقاق حق بهترین استفاده را می‌کردند و به خصوص از زنان به عنوان عامل هشیار کننده در جهان اسلام بهره می‌بردند.

مشهور است حضرت زهرا (س) با کلام خود از اینکه امام علی (ع) را با اجبار به مسجد ببرند و از ایشان بیعت بگیرند، دفاع کرده و با دشمنان مقابله کردند.

---

۲۰. ذخائر العقبی، ص ۴۷.

۲۱. فاطمه زهرا سلام الله علیها از ولادت تا شهادت، محمدکاظم قزوینی، ص ۱۶۸.

۲۲. بحارالانوار، ج ۲۳، ص ۲۲۳.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

اشک‌هایی که حضرت فاطمه (س) در مدینه و بیت الاحزان می‌ریختند، لعن و نفرینی که بر ظالمان بعد از هر نماز می‌فرستادند، اعلام برائت از غاصبان حق و ظالمان روزگار و حتی وصیتی که مبنی بر دفن شبانه کرده بودند، همگی نشان‌دهنده بخش‌هایی از جهاد عملی آن حضرت است که باید به آن توجه داشته باشیم.

گریز و روضه

سوید بن غفله گفت: هنگامی که حضرت فاطمه (س) به بستر بیماری افتاد -همان بیماری که منجر به فوت آن حضرت گشت- زنان انصار و مهاجرین برای عیادت به خدمت آن حضرت رسیده و گفتند: با این بیماری چگونه شب را به صبح آوردی ای دخت پیامبر؟ حضرت زهرا (س) پس از حمد الهی و صلوات بر پدرش فرمود: «أَصْبَحْتُ وَاللَّهِ عَائِقَهُ لِدُنْيَا كُنَّ، قَالِيَهُ لِرِجَالِكُنَّ؛ مَنْ رُوْزِگَارِ مِيْ گِذْرَانِم، دَر حَالِي كِه دِيْگَر از دُنْيَاي شِمَا بِيْزَار و از مَرْدَانْتَان نَا مِيْد شُدِه ام.»

حضرت در ادامه، دلیل این ناامید شدن و بیزاری از ایشان را چنین بیان می‌فرمایند:

الف) سستی در باورها

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

«فَقُبْحًا لِفُلُولِ الْحَدِّ؛» «پس وای بر شمشیرهای کُند شده». علت اینکه من از مردان شما بیزار و ناامیدم و فهمیدم که آنان در برابر رویدادها و حوادث، منشأ اثر نیستند، این است که شمشیرهای آنان کُند شده‌اند.»

ب) پیروی از هوا و هوس

«وَاللَّعِبِ بَعْدَ الْجِدِّ؛» وای بر شوخی گرفتن مهمات، پس از جدیت در آن.»

ج) پرداختن به امور واهی

«وَوَقْرَعِ الصَّفَاهِ؛» وای بر کوبیدن‌های بی‌حاصل بر سنگ‌های سخت.»

د) انحراف در فکر و تمایلات

«وَوَخْطَلِ الْأَرَاءِ وَ زَلَلِ الْأَهْوَاءِ؛»^{۲۳} وای بر خطای در فکر و لغزش در تمایلات.»

سنگینی و ناراحتی این مسائل را می‌توان با توجه به وصیت‌نامه مکتوبی که ایشان خطاب به امیرالمؤمنین علی (ع) بیان کرده؛ درک کرد.

---

^{۲۳}. الإحتجاج علی أهل اللجاج، ج ۱، ص ۱۰۸.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

ایشان نوشته بودند: «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ هَذَا مَا أَوْصَتْ بِهِ فَاطِمَةُ بِنْتُ رَسُولِ اللَّهِ ص أَوْصَتْ ... يَا عَلِيُّ أَنَا فَاطِمَةُ بِنْتُ مُحَمَّدٍ زَوْجَتِي اللَّهُ مِنْكَ لَا كُونَ لَكَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ أَنْتَ أَوْلَى بِي مِنْ غَيْرِي حَنْطُنِي وَغَسَلْنِي وَكَفَّنِي بِاللَّيْلِ وَصَلَّ عَلَيَّ وَادْفِنْنِي بِاللَّيْلِ وَلَا تُعَلِّمَ أَحَدًا وَاسْتَوْدِعْكَ اللَّهُ؛ به نام خدای بخشاینده و مهربان، این است آنچه دختر رسول خدا بدان وصیت می‌کند ... ای علی! منم فاطمه دختر محمد که خدای تعالی مرا به ازدواج تو درآورد تا در دنیا و آخرت از آن تو باشم و تو در انجام کارهای من سزاوارتر از دیگران هستی. کار حنوط و غسل و کفن مرا در شب انجام بده و بر من نماز بخوان و شبانه مرا دفن کن و کسی را خیر نکن. تو را به خدا می‌سپارم و بر فرزندان خود تا روز قیامت سلام می‌رسانم.»^{۲۴}

غمی در جان زهرا می‌شود تکرار در تکرار
صدای گریه می‌آید به گوشش از در و دیوار
تمام آسمان‌ها می‌شود روی سرش آوار
که دارد در وجودش روزه می‌خواند کسی انگار

---

۲۴. بحارالانوار، ج ۴۳، ص ۲۱۴.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

برایش روزه می‌خواند صدایی در دل باران
که یا آماه! أنا
المظلوم، أنا المقتول، أنا العطشان

خدا را ناگهان در جلوه‌ای دیگر نشان دادند
که
خوب آفرینش را به زهرا ارمغان دادند

صدای کودکش آمد، تمام عرش جان دادند
ملائک
یک به یک گهواره او را تکان دادند

صدای گریه آمد، مادرم می‌سوخت در باران
برای کودک خود
پیرهن می‌دوخت در باران

وصیت کرد مادر، آسمان بی‌وقفه می‌بارید
حسینم هر کجا
خفته، قدم آرام بردارید!

تن او را به دست ابری از آغوش بسپارید
جهان تشنه‌ست،
بالای سر او آب بگذارید

زمان رفتش فرمود: می‌بخشید مادر را
کفن‌هایم یکی کم
بود، می‌بخشید مادر را

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

مجلس دوم: عوامل تحکیم بنیان خانواده فاطمی با الگو از سبک زندگی

حضرت زهرا (س)

ایجاد انگیزه (تعریف از موضوع و ابهام)

امروز می‌خواهیم درباره مسئله‌ای صحبت کنیم که یک عمل مباح و جایز است؛ اما همین عمل مباح همچون طوفانی ویرانگر کانون خانواده‌های متعددی را متزلزل کرده؛ آشیانه بسیاری از کودکان مظلوم و بی‌پناه را از هم پاشیده؛ قامت زنان بی‌شماری را شکسته و مردان متعددی را به زانو درآورده و سرمایه‌های مادی و معنوی فراوانی از افراد، خانواده‌ها و حاکمیت را بر باد داده است.

این مسئله تقریباً در بین همه ادیان و همه اقوام و ملت‌ها نیز وجود دارد. بالا رفتن آمارش سبب شده که امروزه آن را به عنوان شایع‌ترین و آسیب‌زاترین معضل اجتماعی بیشتر کشورها معرفی کنند. در جامعه ایران اسلامی نیز روز بروز آمار این پدیده منفور بیشتر شده است.

مشکلات مالی و معیشتی قشر کثیری از افراد جامعه؛ سرخوردگی و کاهش رضایتمندی از زندگی؛ ناامیدی و افسردگی؛ ایجاد حس بدبینی و بی‌اعتمادی در جامعه؛ پذیرش مسئولیت و نقش‌های چندگانه زندگی

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

مشترک توسط یکی از زوجین؛ انزوا و اختلال در تعاملات اجتماعی؛ دل‌تنگی و از دست دادن سلامت روحی و روانی و ... تعدادی از عواقب مخرب این عمل هست.

از دیگر عواقب و پیامدهای این مسئله، می‌توان به انزوای اجتماعی و گرایش به سوی انحرافات اجتماعی؛ احتمال روی آوردن گروهی به سوی بزه‌کاری و کج روی‌های اجتماعی؛ ضعف اعتماد به نفس و کاهش انسجام و یکپارچگی اجتماع اشاره نمود.

این پدیده مخرب و ویرانگر «طلاق» هست. طلاق از حیث زمانی به اندازه ازدواج و تشکیل زندگی مشترک زوجین قدمت دارد و فقط محدود به اسلام و مسلمانان نیست.

در کتاب مقدس یهودیان آمده: «بیهوه خدای اسرائیل می‌گوید از طلاق نفرت دارم و نیز از اینکه کسی ظلم را به لباس خود بپوشاند»^{۲۵}

در گفتگوی فریسیان با حضرت عیسی (ع) نیز چنین نقل شده است: «پس فریسیان آمدند تا او را امتحان کنند. گفتند آیا جایز است مرد، زن خود را به هر علتی طلاق دهد؟ او در جواب فرمود: مگر نخوانده‌اید

---

^{۲۵}. ملاکی ۲: ۱۶.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

که خالق در ابتدا مرد و زن را آفرید و گفت: از این جهت که مرد، پدر و مادر خود را رها کرده و به زن خویش می‌پیوندد و هر دو یک تن خواهند شد؛ بنابراین بعد از آن، دو تن نیستند، بلکه یک تن هستند. پس انسان نباید آنچه را خدا پیوسته، از هم جدا سازد.»^{۲۶}

چه عواملی در به وجود آمدن این عمل مخرب مؤثر هست؟

برای اینکه این عمل شوم و ویرانگر در بین خانواده‌ای رخ ندهد، چه اقداماتی باید انجام داد؟

هریک از زن و شوهر چه مقدار در شکل‌گیری یا کنترل و کاهش این پدیده شوم نقش دارند؟

متن و محتوا

از منظر آموزه‌های دینی، همان میزان که ازدواج عملی مقدس و پسندیده شمرده شده و شکل‌گیری و ثبات آن مورد تأکید قرار گرفته، طلاق نیز به عنوان امری ناپسند و نامقدس معرفی شده که خشم و

---

۲۶. متی ۱۹: ۳-۶.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

بیزاری خداوند را در پی دارد و عرش الهی را به لرزه می‌اندازد. قال رسول الله (ص): «تَزَوَّجُوا وَلَا تُطَلِّقُوا فَإِنَّ الطَّلَاقَ يَهْتَرُ مِنْهُ الْعَرْشُ»^{۲۷}

آن حضرت در روایت دیگری فرمودند: «مَا أَحَلَّ اللَّهُ شَيْئًا أَبْغَضَ إِلَيْهِ مِنْ الطَّلَاقِ!»^{۲۸} خداوند چیزی را که در نزد او منفورتر از طلاق باشد، حلال نکرده است»

طلاق حکایت غمناک زندگی مردان و زنانی است که با عشق و تمایل فراوان و معمولاً با عبور از موانع و مشکلات متعدد و با هدف رسیدن به سکینه و آرامش شکل می‌گیرد؛ اما هر یک بعد از مدتی به دشمنی برای همسرش تبدیل شده و سایه یکدیگر را با تیر می‌زنند و تنها راه نجات خود از درگیری و مشکلات را طلاق و جدایی از هم می‌دانند.

قصه مشترک زندگی‌هایی که به طلاق کشیده می‌شد، این است که هیچ‌کدام از زوجین چه در زمان خواستگاری، چه سر سفره عقد چه زمانی که به خانه بخت رفتند، تصورش را هم نمی‌کردند روزی کارشان به اینجا بکشد.

---

۲۷. عوالی اللئالی العزیزه فی الاحادیث الدینیة، ج ۲، ص ۱۳۹.

۲۸. مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ج ۱۵، ص ۲۸۰.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

عوامل متعددی در رخداد این عمل غم‌بار دخیل هستند؛ برخی از آن «فرهنگی» هستند، همچون عرفی‌سازی طلاق و قیوح‌زدایی از آن؛ رواج فرهنگ تجمل‌گرایی و چشم و هم‌چشمی؛ پایین بودن سطح تحصیلات و مهارت‌های افراد از گذشته تا ۳۰ سال پیش در میان برخی از اقوام ضرب‌المثل شده بود که «دختر با چادر سفید از خانه پدر به خانه شوهر می‌رود و با کفن سفید از خانه شوهر به خانه قبر کوچ می‌کند»^۹ یعنی حتی اگر اختلاف و درگیری هم دارند باید یا خود آن دو و یا دیگران دخالت کنند و مشکلات را در خانه همان شوهر حل و فصل کنند؛ اما امروزه تا کوچک‌ترین ناراحتی که پیش می‌آید دختر خانم قهر می‌کند و به منزل پدر می‌رود و پدر و برادران و اقوامش را از اختلاف خود با همسرش آگاه می‌سازد و کم‌کم مشکل کوچک زندگی مشترک این زوج؛ به یک معضل بزرگ برای دو خانواده و دو طایفه و ... می‌شود و بعد هم طلاق و جدایی! و متأسفانه امروزه والدین با کمال افتخار اعلام می‌کنند طلاق بچه‌ام را گرفتم! و یک سال بعد همین دختر با مرد

---

۲۹. این ضرب‌المثل در میان قوم کرد و لر (و احتمالاً برخی دیگر از اقوام) وجود داشته ولی اکنون به دست فراموشی شده است.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

دیگری ازدواج می‌کند و داستان پیشین تکرار می‌شود؛ زیرا قیح مسئله شکسته شده و آداب و رسوم زیبای گذشتگان فراموش شده است.

برخی از عوامل طلاق «اقتصادی» هستند همچون بیکاری و رکود اقتصادی و درآمد پایین خانواده.

برخی نیز «اجتماعی» هستند همچون اعتیاد و وابستگی به مواد مخدر؛ وسایل ارتباط جمعی بی‌در و پیکر و کنترل نشده (ماهواره؛ شبکه‌های اجتماعی و ...)؛ تلاش دشمنان برای تخریب بنیان خانواده و ...

برخی از عوامل آن نیز «فردی و شخصیتی» است همچون کم شدن حس مسئولیت‌پذیری و احساس تعلق خاطر نسبت به خانواده؛ ضعف ایمان و اعتقاد و کم‌رنگ شدن ارزش‌های دینی

در مجموع می‌توان همه این عوامل را در یک عنوان کلی جمع کرد و آن «عدم پایبندی به رعایت سبک زندگی دینی» است.

از این رو همان اندازه که طلاق ویرانگر است و عوامل متعددی در شکل‌گیری آن دخالت دارند؛ به همان میزان و یا شاید بیشتر آن نیازمند «تحکیم بنیان خانواده» هستیم.

عوامل تحکیم بنیان خانواده

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

نهاد مقدّس خانواده، رکن بنیادین اجتماع بشری است تا آنجا که سعادت و شقاوت افراد و امت‌ها و جوامع، مرهون رشادت و ضلالت خانواده هست. اهداف تشکیل خانواده و اقتضای تأسیس آن ایجاب می‌کند که پایه‌گذاران آن یعنی زن و شوهر، در تحکیم و پایداری این بنا، نهایت سعی خود را به کار گیرند و با همان انگیزه که بر تشکیل آن اقدام کردند، بر دوام آن اصرار ورزند تا وحدت و یویایی این نهاد مقدّس تا پایان حفظ شود.

در اسلام زن و مرد یار و یاور و مکمل یکدیگرند و تکامل هنگامی حاصل می‌شود که این دو در تعامل صحیح و مجاز یکدیگر را کامل کنند و به فرموده قرآن: «هَنْ لِبَاسٍ لَّكُمْ وَأَنْتُمْ لِبَاسٌ لَّهُنَّ»^{۳۰}

در آیه دیگری می‌فرماید: «وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ»^{۳۱}

عوامل متعددی در تحکیم بنیان خانواده نقش دارند:

---

۳۰. بقره/۱۸۷.

۳۱. روم/۲۱.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

۱. پابندی زوجین به مسائل دینی و معنوی

از امام علی (ع) نقل شده: خداوند در شب معراج خطاب به پیامبر (ص) فرمود: ای احمد! آیا می‌دانی کدام زندگی گوارتر است؟ و کدام عمر پایدارتر هست؟

عرض کرد: بار خدایا! نه نمی‌دانم.»

فرمود: زندگی گوارا آن زندگی است که صاحب آن از یاد من خسته نشود. نعمت مرا فراموش نکند؛ به حق من نادان نباشد و شب و روز در طلب خشنودی من باشد.»^{۳۲}

بر اساس یک تحقیق علمی، هر میزان پابندی به ارزش‌های دینی بیشتر باشد، احتمال انحرافات اخلاقی زوجین کمتر می‌شود.^{۳۳}

از این رو نقل شده مردی نزد امام حسن (ع) آمد و با ایشان درباره ازدواج دخترش مشورت کرد، حضرت فرمودند: «زَوْجَهَا مِنْ رَجُلٍ تَقِيٍّ فَإِنَّهُ إِنْ أَحَبَّهَا أَكْرَمَهَا وَإِنْ أَبْغَضَهَا لَمْ يَظْلِمَهَا؛ دخترت را به ازدواج انسان

---

۳۲. ارشاد القلوب الی الصواب، ص ۲۰۴. «بَا أَحْمَدُ هَلْ تَدْرِي أَيُّ عَيْشٍ أَهْنَىٰ وَ أَىُّ حَيَاةٍ أَبْقَىٰ قَالَ اللَّهُمَّ لَا قَالَ أَمَّا الْعَيْشُ الْهَيْئَةُ فَهُوَ الَّذِي لَا يَفْتَرُ صَاحِبُهُ عَنْ ذِكْرِي وَلَا يَنْسَى نِعْمَتِي وَلَا يَجْهَلُ حَقِّي يَطْلُبُ رِضَايَ لَيْلَهُ وَ نَهَارَهُ»

۳۳. فصلنامه زن و بهشت، ش ۳، پاییز ۱۳۸۹.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

متقی و پرهیزکار در آور، زیرا اگر دختری را دوست داشته باشد او را اکرام و احترام می‌کند و اگر نسبت به او بغض داشته باشد به او ظلم نمی‌کند.»^{۳۴}

روزی امام صادق (ع) از ابی بصیر پرسید: یکی از شما می‌خواهد ازدواج نماید چه می‌کند؟ عرض کرد نمی‌دانم. امام فرمود: چون به این کار تصمیم گرفت، دو رکعت نماز گزارد و خدا را حمد کند و بگوید: «خداوند من قصد ازدواج دارم، زیباترین و خوش‌خوترین و عقیف‌ترین زنان را نصیب من کن که مال من و ناموس خود را بهتر حفظ کند و رزق و برکت او از همه وسیع‌تر باشد و از او فرزندی پاک که در حیات و مرگ من یادگاری صالح باشند به من عنایت کن.»^{۳۵}

حضرت زهرا (س) به عنوان بانوی الگوی همه انسان‌های آزادمرد؛ در اوج قله ایمان است. بهترین گواه بر وجود سراسر ایمان او، یکی تأمل در زندگی و رفتار و حالات خود اوست و دیگری هم شهادت رسول خدا (ص) هست.

---

۳۴. مکارم الاخلاق، ص ۲۰۴.

۳۵. مکارم الاخلاق، ص ۲۰۵.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

پیامبر خدا (ص) سلمان را برای کاری نزد فاطمه (س) فرستاد. سلمان می‌گوید: من بر درب خانه ایستاده و سلام کردم و شنیدم که فاطمه (س) در داخل خانه مشغول تلاوت قرآن است و آسیا می‌چرخید، در حالی که کسی در آنجا نبود... و سلمان (ره) در آخر روایت می‌گوید: وقتی این مطالب را به عرض رسول خدا (ص) رسانیدم، وی تبسمی کرده و فرمود: ای سلمان! همانا خداوند متعال قلب و جوارح دخترم فاطمه را از ایمان مملو نموده است، لذا وی بدون دغدغه مشغول عبادت پروردگار هست، پس خداوند ملکی به نام «زوقابیل» را مأمور نموده تا آسیا را بگرداند و خداوند کارهای دنیا و آخرت فاطمه را عهده‌دار شده و او را کفایت می‌نماید.»^{۳۶}

حسن بصری درباره فاطمه زهرا (س) می‌گوید: «مَا كَانَ فِي هَذِهِ الْأُمَّةِ أَعْبُدُ مِنْ فَاطِمَةَ كَأَنْتِ تَقُومُ حَتَّى تَوَرَّمَ قَدَمَاهَا؛ به قدری دختر پیغمبر عبادت کرد و در محراب عبادت ایستاد که پاهایش از ایستادن در محراب عبادت، ورم می‌کرد!»^{۳۷}

---

۳۶. مناقب آل ابی طالب علیهم السلام، ج ۳، ص ۳۳۸.

۳۷. مناقب آل ابی طالب علیهم السلام، ج ۳، ص ۳۴۱.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

همچنین نقل است حضرت زهرا (س) به دلیل اهمیت عبادت و بندگی خداوند و تربیت دینی فرزندان؛ در شب‌های قدر؛ فرزندان را در روز می‌خوابانید تا کاملاً استراحت کنند و غذای کمتری به آنان می‌داد تا بدین گونه زمینه و موقعیت بهتر و مطلوب‌تری از نظر جسمی و روحی برای شب‌زنده‌داری داشته باشند.^{۳۸}

۲. وجود عشق، مهر و محبت میان اعضای خانواده

شهید مطهری (ره) درباره تأثیر رابطه عاطفی زوجین در زندگی فرموده است: «مرد مانند کوهسار است و زن به منزله چشمه و فرزندان به منزله گل و گیاه. چشمه باید باران کوهساران را دریافت و جذب کند تا بتواند آن را به صورت آب صاف و زلال بیرون دهد و گل و گیاه‌ها و سبزه‌ها را شاداب و خرم نماید. اگر باران به کوهستان نیارد یا وضع کوهسار طوری باشد که چیزی جذب زمین نشود، چشمه خشک و گل‌ها و گیاه‌ها می‌میرند.»^{۳۹}

---

۳۸. دعائم الاسلام، ج ۱، ص ۲۸۲.

۳۹. نظام حقوق زن در اسلام، چاپ پنجم، ص ۳۲۶ و ۳۱۷.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

انسان تشنه دوستی و محبت است. انگیزه بسیاری از تلاش‌ها و زحمات طاقت‌فرسای زندگی، محبت است و وجود آن در خانواده، انسان را به فعالیت و کسب معاش وامی‌دارد. حفظ حرمت و شخصیت دیگران، در گروهی احترامی است که در برخوردها از انسان ظاهر می‌گردد. رعایت این مسئله، به ویژه از سوی کسانی که باهم انس و الفتی دارند، باعث استحکام دوستی و گرمی روابط خواهد شد که بارزترین مصداق آن خانواده است. از این رو پیامبر اسلام (ص) فرمودند: «هرگاه بنده به چهره همسرش و همسرش به چهره او بنگرد؛ خداوند به آن دو با نگاه مهرآمیز می‌نگرد و هرگاه دست یکدیگر را بگیرند؛ گناهان آن دو از لای انگشتانشان فرو می‌ریزد.»^{۴۰}

حکایت شده: روزی خانمی از خانه بیرون آمد و سه پیرمرد را با چهره‌های زیبا جلوی در دید. به آن‌ها گفت: «من شما را نمی‌شناسم؛ ولی فکر می‌کنم گرسنه باشید، بفرمایید داخل تا چیزی برای خوردن به شما بدهم.»

آن‌ها پرسیدند: آیا شوهرتان خانه است؟

---

^{۴۰}. کنز العمال، ج ۱۶، ص ۲۹۷.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

زن گفت: «نه، او به دنبال کاری بیرون از خانه رفته.» آن‌ها گفتند:
«پس ما نمی‌توانیم وارد شویم منتظر می‌مانیم.»

عصر وقتی شوهر به خانه برگشت، زن ماجرا را برای او تعریف کرد. شوهرش به او گفت: «برو به آن‌ها بگو شوهرم آمده، بفرمایید داخل.» زن بیرون رفت و آن‌ها را به خانه دعوت کرد. آن‌ها گفتند: «ما با هم داخل خانه نمی‌شویم.»

زن با تعجب پرسید: «چرا؟!» یکی از پیرمردها به دیگری اشاره کرد و گفت: «نام او ثروت است.» و به پیرمرد دیگر اشاره کرد و گفت: «نام او موفقیت است؛ و نام من عشق است، حالا انتخاب کنید که کدام یک از ما وارد خانه شما شویم.»

زن پیش شوهرش برگشت و ماجرا را تعریف کرد. فرزند خانواده که سخنان آن‌ها را شنیده بود؛ گفت: «چه خوب، ثروت را دعوت کنیم تا خانه ما پر از ثروت شود!» ولی مادر مخالفت کرد و گفت: «چرا موفقیت را دعوت نکنیم؟» مرد خانه که سخنان آن‌ها را می‌شنید، پیشنهاد کرد: «بگذارید عشق را دعوت کنیم تا خانه پر از عشق و محبت شود.»

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

آنگاه همگی موافقت کردند و زن بیرون رفت و گفت: «کدام یک از شما عشق است؟ او مهمان ماست.»

عشق بلند شد و ثروت و موفقیت هم بلند شدند و دنبال او راه افتادند. زن با تعجب پرسید: «شما دیگر چرا می‌آیید؟ پیرمردها با هم گفتند: «اگر شما ثروت یا موفقیت را دعوت می‌کردید، بقیه نمی‌آمدند؛ ولی هر جا که عشق است ثروت و موفقیت هم هست!

مردی خدمت رسول خدا (ص) آمد و عرض کرد: همسری دارم که هرگاه وارد خانه می‌شوم به استقبال می‌آید و چون از خانه بیرون می‌روم بدرقه‌ام می‌کند و زمانی که مرا اندوهگین می‌بیند می‌گوید: اگر برای رزق و روزی (و مخارج زندگی) غصه می‌خوری، بدان که خداوند آن را به عهده گرفته است و اگر برای آخرت خود غصه می‌خوری، خدا اندوهت را زیاد کند (و بیشتر به فکر آخرت باشی). رسول خدا (ص) فرمودند: «إِنَّ لِلَّهِ عُمَّالًا وَ هَذِهِ مِنْ عُمَّالِهِ لَهَا نَصْفُ أَجْرِ الشَّهِيدِ؛ برای خدا کارگزارانی [در روی زمین] است و این زن یکی از کارگزاران خداست که پاداش او برابر با نیمی از پاداش شهید است.»^{۴۱}

---

^{۴۱}. من لایحضره الفقیه، ج ۳، ص ۳۸۹.

۳. انتظارات واقع‌بینانه زوجین از همدیگر

داشتن نگرش‌های آرمان‌گرایانه و شاعرانه نسبت به ازدواج و روابط زناشویی از سویی و ازدواج‌هایی که بر اساس هوا و هوس، جاذبه‌های مادی یا زیبایی ظاهری صورت می‌گیرد از دیگر سو، ازدواج‌ها را بیشتر با سوءتفاهم‌ها، تضادها و غیره روبه‌رو می‌سازد و این‌گونه پیوندها به زودی به سستی می‌گراید. علت اصلی چنین مشکلاتی این است که طرفین از یکدیگر انتظارات غیرواقع‌بینانه دارند و این امر نیز به برداشت‌های نادرست از یکدیگر و سرانجام به ارتباطات نامطلوب ختم می‌شود.

پیامبر اسلام (ص) فرمودند: «لَا يَحِلُّ لِلْمَرْأَةِ أَنْ تُكَلِّفَ زَوْجَهَا فَوْقَ طَاقَتِهِ؛ برای زن جایز نیست که شوهرش را به بیش از توانایی‌اش مجبور کند.»^{۴۲}

امام باقر (ع) می‌فرماید: «لَا شَفِيعَ لِلْمَرْأَةِ أَنْجَحُ عِنْدَ رَبِّهَا مِنْ رِضَا زَوْجِهَا؛ برای زن هیچ شفيعی نزد پروردگارش به اندازه رضایت شوهرش سودمندتر نیست.»

---

۴۲. مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ج ۱۴، ص ۲۴۲.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

امیرالمؤمنین علی (ع) در وصف فاطمه (س) می‌گوید: «به خدا سوگند هیچ‌گاه، فاطمه از من نرنجید و او نیز هرگز مرا نرنجاند؛ او را به هیچ کاری مجبور نکردم و او نیز مرا آزرده نساخت؛ در هیچ امری، قدمی برخلاف میل باطنی من برداشت و هرگاه که به رخسارش نظاره می‌کردم، تمام غصه‌هایم برطرف می‌شد و دردهایم را فراموش می‌کردم.»^{۴۳}

روزی علی (ع) برای رفع گرسنگی شدید خود غذایی را از همسرش طلب کرد. زهرا (س) گفت: خود دو روز است که چیزی نخورده‌ام و هرچه در خانه بود برای شما و فرزندان آوردم.

علی (ع) فرمود: چرا مرا از این امر آگاه نساختی تا برای تهیه غذا اندیشه‌ای کنم؟ زهرا پاسخ داد: از خدای خود شرم کردم که چیزی از تو بخواهم که انجام آن برای شما دشوار باشد.

علی (ع) از خانه بیرون آمد و یک دینار قرض کرد.

---

۴۳. کشف الغمه فی معرفته الائمه (ع)، ج ۱، ص ۳۶۳. «فَوَاللَّهِ مَا أَغْضَبْتَهَا وَلَا أَكْرَهْتَهَا عَلَيَّ أَمْرٌ حَتَّى قَبِضَهَا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَيْهِ وَلَا أَغْضَبْتَنِي وَلَا عَصَتْ لِي أَمْرًا وَلَقَدْ كُنْتُ أَنْظُرُ إِلَيْهَا فَتَنَكَّشِفُ عَنِّي الْهُمُومُ وَالْأَحْزَانُ»

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

خواست با آن غذایی تهیه کند که بین راه مقدار را دید. مقدار در هوای گرم مدینه، در کوچه نشسته بود. حضرت از او پرسید: چرا در این هوای گرم این چنین پریشان در کوچه نشسته‌ای؟

مقداد عرض کرد: جواب این سؤال را از من نخواه و بگذار نگویم که بر من و خانواده‌ام چه می‌گذرد.

علی (ع) فرمود: من از اینجا نمی‌روم تا اینکه علت پریشانی تو را بدانم. مقدار که چاره‌ای جز بیان وضعیت خود ندید، گفت: همسر و فرزندانم از شدت گرسنگی، دندان‌های خود را به هم می‌فشارند و چون این وضع رقت‌بار برایم قابل تحمل نبود، از خانه بیرون آمدم تا شاهد چنین وضعیتی نباشم. دیدگان علی (ع) از اشک پر شد و دانه‌های اشک بر محاسن مبارکش جاری گشت و رو به مقدار کرد و فرمود: احتیاج تو به این دینار بیش از من است. پول را به او داد و برای اقامه نماز، راهی مسجد شد. نماز را با پیامبر (ص) به جا آورد. پیامبر (ص) بعد از نماز رو به علی (ع) کرد و فرمود: آیا دوست داری من مهمان شما باشم؟

علی (ع) از شرم، پاسخی نداد.

پیامبر (ص) فرمود: چرا پاسخ نمی‌دهی؟

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

علی (ع) گفت: بله تشریف بیاورید. پس از آن به اتفاق یکدیگر وارد خانه شدند. فاطمه، مشغول عبادت بود پیامبر (ص) پس از سلام و احوال‌پرسی فرمود: دخترم! زندگی را چگونه می‌گذرانی؟

فاطمه (س) از زندگی خود اظهار رضایت کرد. در همین حال، علی (ع) متوجه ظرف غذایی شد که بوی معطر آن، فضای اتاق را پر کرده بود، ظرفی مملو از طعامی مطبوع و معطر. علی (ع) پرسید: این غذا از کجا آمده است؟ من تا به حال، غذایی به این مطبوعی و خوش‌رنگی ندیده‌ام.

پیامبر (ص) دست خود را بر دوش علی گذاشت و فرمود: این، در مقابل آن ایثاری است که برای رضای خدا کردی و دیناری را که خود بدان نیازمند بودی، در راه خدا انفاق نمودی و در همان حال گریست.^{۴۴}

یکی از زنانی که با خانواده علامه طباطبایی (ره) رفت‌وآمد داشتند می‌گوید: به عمرم خانمی مثل همسر علامه طباطبایی ره ندیدم که این قدر دغدغه همسرش را داشته باشد. می‌گفت: وقتی علامه در حال

---

^{۴۴}. بحارالانوار، ج ۴۳، صص ۵۹ و ۶۰.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

مطالعه است جای کمرنگ را به اتاق ایشان می‌برم و به علامه نگاه هم نمی‌کنم. جای را می‌گذارم و می‌آیم بیرون تا مبادا رشته افکارش پاره شود.

روزی مهمان خانم بودم. لباس‌هایشان خیلی مندرس و کهنه شده بود و ایشان نیاز داشت که لباسی برای خودش بدوزد. زمانی که علامه بیرون می‌رفت به ایشان گفت، از درس که بر می‌گردید در راه برای من پارچه بخرید. علامه برای ایشان سه متر پارچه خرید. پارچه را که دیدم به نظرم پارچه خوبی نیامد و اساساً برای لباس مناسب نبود. به خانم گفتم که به نظر من این پارچه مناسب پیراهن نیست و حتماً خود خانم هم فهمیدند که این پارچه، برای لباس مناسب نیست. همسر علامه با لبخند و با تأکید خاصی به من گفت که «این را حاج آقا خریده‌اند و آنچه را که حاج آقا بخرند حتماً خوب است. چرا به درد پیراهن نمی‌خورد؟!» همان روز ایشان لباس ساده‌ای از آن پارچه دوختند و بر تن کردند. این قدر ایشان به علامه با محبت و فداکاری برخورد می‌کردند و به خاطر محبتی که بین آن‌ها بود زندگی خوبی داشتند.^{۴۵}

---

^{۴۵}. پایگاه بنیاد علمی فرهنگی شهید مطهری: <http://www.motahari.ir>

۴. استقامت و صبر در برابر سختی و مشکلات زندگی

پیامبر اسلام (ص) خطاب به حواء فرمودند: «ای حواء! بر زن است که در سود و زیان و بر سختی و آسانی شوهرش صبر و استقامت کند، همچنان که همسر ایوب مبتلا (ع) صبر کرد. همسر ایوب بر خدمت شوهرش ۱۸ سال صبر کرد و او را بر دوش حمل با باربران می‌کرد و با آسیاب کنندگان، آسیاب می‌کرد و با غسل کنندگان او را می‌شست و غذایی می‌آورد که بخورد و خدایش را حمد و سپاس می‌گفت و او را در کساء قرار می‌داد و بر دوشش حمل می‌کرد و این همه را برای شفقت و احسان و تقرب به خدای عز و جل انجام می‌داد.

ای حواء! سوگند به کسی که مرا به حق به پیامبری و رسالت فرستاده، هر زنی بر سختی و آسانی شوهرش صبر کند و مطیع شوهر و دستورهایش باشد، خداوند تبارک و تعالی او را با همسر ایوب (ع) محشور می‌کند.^{۴۶}

روزی که سلمان چادر وصله‌دار و ساده فاطمه (س) را دید، در شگفتی فرو رفت و او را با رفاه و راحتی و زر و زیور دختران پادشاه ایران و

---

^{۴۶}. مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ج ۱۴، ص ۲۴۲.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

قیصر روم بر تخت‌ها و در حافظهٔ نهان‌ها مقایسه کرد و اظهار اندوه و ناراحتی نمود.

در این هنگام زهرای مرضیه (س) رو به پدر کرده، فرمود: «ای رسول خدا! سلمان از لباس من تعجب کرد، سوگند به خدایی که تو را مبعوث نمود، پنج سال است فرش خانه ما پوست گوسفندی است که روزها بر روی آن شترمان علف می‌خورد و شب‌ها بر روی آن می‌خوابیم و بالش ما چرمی است که از لیف خرما پر شده است!»^{۴۷}

و روزی دیگر که پیامبر (ص) برای دیدار و گفتگو با دخت دل‌بند خود به خانه او رفت، پرسش او چنین بود که دخترم! در چه حالی و چگونه زندگی می‌کنی؟

پاسخ شنید: «درد گرسنگی بی‌تابم کرده و هر لحظه رو به فزونی است و غذایی ندارم تا رفع گرسنگی کنم!»^{۴۸}

---

^{۴۷}. بحارالانوار، ج ۸، ص ۳۰۳.

^{۴۸}. دلائل الامامه، ص ۳ و ۴.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

آری فاطمه (س) مصداق کامل سخن خداوندی است که: «وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَ بَشِّرِ الصَّابِرِينَ الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ»^{۴۹}

مادر شهیدی نزد امام خمینی (ره) می‌رسد، عکس اول را نشان می‌دهد: «این پسر اولمه، محسن»؛ عکس دوم را روی آن می‌گذارد: «این پسر دومم، محمد، سنش دو سال از محسن کمتره»؛ عکس سوم را بالا می‌گیرد و تا می‌خواهد حرفی بزند، می‌بیند که شانه‌های امام (ره) از گریه می‌لرزد. عکس‌ها را جمع می‌کند و زیر چادرش می‌گیرد و به‌طور جدی می‌گوید: «۴ تا پسر را دادم تا اشک شما را نبینم!»

آیا می‌توان گفت این صبر و تحمل، یک صبر معمولی و عادی است؟ این یک مقاومت و ایستادگی هنرمندانه و زیبا است که این مادر شهید و دیگر مادران شهدا از خود بروز داده‌اند.

گریز به روضه

زهرايي که کوه صبر و استقامت بود؛ اما کاری کردند که بالاخره همين زهرا (س) در بستر بیماری افتاد و ذره ذره در مقابل دیدگان

---

^{۴۹}. بقره/۱۵۵.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

امیرالمؤمنین (ع) آب شد. تا اینکه بعد از ماجرای جسارت به حضرت زهرا ارواحنا فداه در کوچه، حال حضرت وخیم تر شد و در بستر افتاد. روزی فاطمه (س) به علی (ع) گفت: «هنگام فراق، نزدیک شده است؛ سخنانی دارم که می‌خواهم با تو بگویم.»

علی (ع) فرمود: «آنچه دلت می‌خواهد بگو، علی (ع) بر بالین فاطمه (س) نشست و دستور داد کسی داخل اتاق نباشد.»

آنگاه دختر پیامبر (ص)، این‌گونه آغاز کرد: «ای پسر عم! از شروع زندگی با تو در هیچ امری مخالفت تو را نکردم و هرگز از من دروغ و خیانت، سر نزد. علی (ع) در حالی که او را تصدیق می‌کرد، گفت: تو باتقواتر و متواضع‌تر از آن هستی که من تو را بر چنین امری سرزنش کنم. آه چقدر جدایی و دوری از تو بر من دشوار خواهد بود! مصیبت پیامبر (ص) برایم زنده می‌شود. از دست دادن تو برای من بسیار سخت و ناگوار است. از این مصیبت به خدای خود پناه می‌برم و دل به او می‌سپارم. مصیبت فراق تو آن‌قدر تلخ و سنگین است که تحمل آن برای علی (ع) مشکل و طاقت‌فرساست. مصیبتی که هیچ چیز نمی‌تواند آن را جبران کند؛ این دردی است که درمانی برای او نمی‌بینم.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

سپس علی (ع) سر فاطمه (س) را به سینه چسباند و با هم گریستند.^{۵۰}
گریه فاطمه (س) برای این بود که بعد از وی علی (ع) تنها می‌شد؛ تنها یار و حامی خود را از دست می‌داد؛ کسی نبود بعد از سختی‌های زندگی به علی (ع) دلداری دهد.

اما گریه علی (ع) برای این بود که بعد از پیامبر (ص) حرمت دخترش را شکستند؛ خانه او را آتش زدند؛ لحظه‌ای زهرا بعد از پدر آسایش نداشت؛ حق و حقوق او را تضییع کردند.

اشک علی (ع) برای از دست دادن یار و حامی وفادار خود بود.

بعد از رسول حرمت آل عبا شکست
شرم و حیا شکست

آتش گرفت باب نزول ملائکه
ضرب لگد از جفا شکست

یا ایها الرسول بخوان واقعه که چون
مسمار در، سینه
خیرالنسا شکست

---

^{۵۰}. کشف العَمّه فی معرفته الاتمه (ع)، ج ۱، ص ۱۹۱.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

سنگی که حرمت رخ آئینه را نداشت
با سیلی ای که زد
رخ آئینه را شکست

گوشواره ای که بود ضریح طواف حور
یا رب به ضرب
سیلی یک بی حیا شکست

افتاد از نفس، پر پروانه هم که سوخت
روح غرور و
غیرت شیر خدا شکست

وقتی که قلب حضرت خاتم ز غم شکست
عیسی
صلیب و موسی عمران عصا شکست

دست قضا قدر همه را جمع کرد بعد
این غصه را به
روی سر کربلا شکست

یا ایها الرسول کجایی قیامت است
سر
نیزه پهلوی پسر مرتضا شکست

آه از دمی که گودی گودال خون گرفت
با نعل تازه سم
ستور سینه را شکست

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

با سنگ و تیر و نیزه همه «زائر»ش شدند
او با عصا شکست^{۵۱}

---

^{۵۱}. شاعر: رامین برومند (زائر).

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

مجلس سوم: مدیریت فاطمی تعارض و اختلاف با همسر

ایجاد انگیزه (سؤال و تعریف از مطلب)

در این جلسه چند سؤال را می‌پرسم و انتظار دارم همگی به این سؤال‌ها فکر کنید و در ذهن خویش به آن‌ها پاسخ دهید:

بهترین بستر برای تأمین امنیت و آرامش روانی افراد چه بستری است؟
بهترین بستر برای برآورده ساختن نیازهای عاطفی و روحی افراد کدام است؟

بهترین بستر برای خوش اخلاق شدن افراد کدام است؟

مهمترین بستر برای تکمیل شدن دین انسان‌ها کدام است؟

بهترین بستر برای دوری از گناه و عفت‌ورزی کدام بستر است؟

مهمترین بنا از نظر دین اسلام چه بنایی است؟

مهمترین بنایی در اسلام که اگر فردی از آن دوری کند؛ از اسلام و مسلمانی طرد می‌شود؛ کدام است؟

پاسخ همه این سؤال‌ها: یک عمل می‌باشد و آن «ازدواج و تشکیل خانواده» است.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

خانواده، کانون عشق و محبتی است که در آن، زمینه رشد و تعالی انسان فراهم می‌شود. این نهاد مقدس، از منظر اسلام محبوب‌ترین بنا در نزد خداوند متعال است.^{۵۲} از اسلام بهترین بستر برای تأمین امنیت و آرامش روانی افراد و برآورده ساختن نیازهای روحی و عاطفی آنان خانواده می‌باشد.^{۵۳}

از منظر آموزه‌های دینی؛ ازدواج و تشکیل خانواده؛ عملی است برای کامل شدن دین و گام نهادن در مسیر پاکی و عفت‌ورزی است.^{۵۴}

پیامبر اسلام (ص) ازدواج و تشکیل خانواده را پیروی از سنت خود معرفی کرده و فرموده اگر کسی از این عمل دوری کنید و ازدواج نکند؛ از سنت من (که همان مسلمانی است) خارج شده است.^{۵۵}

متن و محتوا

---

۵۲. بحارالانوار، ج ۱۰۰، ص ۲۲۲. «مَا بُنِيَ فِي الْإِسْلَامِ بِنَاءً أَحَبُّ إِلَيَّ عَزَّ وَجَلَّ وَأَعَزُّ مِنَ التَّزْوِيجِ».

۵۳. روم/۲۱. «وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا»

۵۴. امالی للطوسی، ص ۵۱۸. «مَنْ تَزَوَّجَ فَقَدْ أَحْرَزَ نِصْفَ دِينِهِ، فَلْيَتَّقِ اللَّهَ فِي النِّصْفِ الْبَاقِي»

۵۵. الخصال، ج ۱، ص ۳۱۶. «عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ ص يَا زَيْدُ تَزَوَّجْتَ قَالَ قُلْتُ لَا قَالَ تَزَوَّجْتَ تَسْتَعِفُّ مَعَ عَفْتِكَ»

۵۶. جامع الاخبار، ص ۱۰۱. «النِّكَاحُ سُنَّتِي فَمَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي»

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

خانواده و تشکیل زندگی مشترک میان زوجین یکی از مسائلی است که همواره مورد تاکید آیات قرآن کریم و روایات معصومین (ع) قرار گرفته و رکن اساسی برای تشکیل؛ پایداری و کارآمدی این مسئله مهم؛ «زوجین» می‌باشند.

و در این بین، نقش زن از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. امام صادق (ع) با اشاره به این مهم فرمودند: «إِنَّمَا الْمَرْأَةُ قِلَادَةٌ فَإِنْظَرُ إِلَى مَا تَقْلَدُهُ؛ همانا زن، همانند گردن‌بند است؛ پس، بنگر که چه گردن‌بندی به گردن می‌افکنی.»^{۵۷}

گاهی همین زن و شوهری که در کنار هم قرار گرفتن آنان این همه مورد تاکید قرار گرفته و آثار و برکات فراوانی برای تشکیل زندگی مشترک میان آنان در نظر گرفته شده است؛ در زندگی مشترک دچار تعارض و اختلاف و درگیری می‌شوند به گونه‌ای که کانون خانواده آنان دچار تزلزل می‌شود.

تعارض و اختلاف دیدگاه که یکی از برنامه‌های طبیعی و اجتناب‌ناپذیر زندگی مشترک اغلب همسران است. تجربه هم نشان داده معمولاً

---

۵۷. الکافی، ج ۵، ص ۳۲۲.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

ارتباط صمیمی؛ خصوصی و نزدیک میان یک زن و شوهر می‌تواند عادت‌ها و یا تفاوت‌ها را کاملاً آشکار سازد و همین مسئله‌ها خود می‌تواند زمینه ایجاد تعارض و اختلاف میان زوجین را فراهم نماید.

بر اساس تجربه و مباحث علمی انسان‌شناسی؛ تعارض و اختلاف میان همسران خطرناک نیست؛ اما آنچه مهم است چگونگی مواجهه همسران با این تعارضات و مدیریت آن‌ها می‌باشد.

مدیریتی که زندگی مشترک را دچار اختلاف عمیق و درگیری و تعارض شدید نکند و به دیدگاه‌های طرفین احترام بگذارد و بتواند زندگی را رو به سوی جلو پیش ببرد.

فرزند فیلسوف فقید علامه محمد تقی جعفری رحمت‌الله و علیه می‌گوید: به یاد دارم در ایام کودکی روزی در منزل سوء تفاهم جزئی بین پدر و مادرم پیش آمد و عباراتی بین آنان رد و بدل شد. پس از گذشت مدت زمانی، وقتی استاد عازم رفتن به بیرون منزل بود، با نهایت فروتنی جلو آمد و دست مادرم را بوسید و عذرخواهی کرد.^{۵۸}

---

۵۸. مجله طوبی، اسفند ۱۳۸۴، شماره ۳.

عواقب و پیامدهای تعارض همسران

تعارض میان همسران پیامد روانی، جسمی و اجتماعی و اقتصادی در پی دارد و سازگاری میان اعضای خانواده را خدشه دار می‌کند.

چنانچه تعارضات زوجین در سطح گسترده‌ای شیوع پیدا کند؛ علاوه بر تزلزل نهاد خانواده و از هم پاشیدگی آن؛ می‌تواند استحکام جامعه و نظام اجتماعی را نیز دچار تزلزل نماید.

در سطح فردی اعضای خانواده‌ای که در تعارض با یکدیگر قرار می‌گیرند، تعادل روانی خود را از دست می‌دهند و چه بسا رفتارهایی مثل پرخاشگری و افسردگی در آن‌ها به وجود آید.

در چنین خانواده‌هایی آرامش از بین می‌رود و ناامنی جای آن را می‌گیرد. همسری که بر اساس آیات قرآن کریم باید محور «لَتَسْكُنُوا إِلَيْهَا»^{۵۹} باشد؛ خود منبع ناآرامی و ناامنی می‌شود. همسری که بنا بر

---

۵۹. روم/۲۱. در قرآن سه چیز مایه آرامش شمرده شده است: یک: تاریکی شب: (وَ جَعَلَ اللَّيْلَ سَكَنًا). دو: خانه‌های مسکونی: (وَ اللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ بُيُوتِكُمْ سَكَنًا). سه: همسر یکدل (خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا).

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

آیات قرآن «هُنَّ لِبَاسٌ لَّكُمْ وَأَنْتُمْ لِبَاسٌ لَّهُنَّ...» باید لباس باشد و همسرش را بپوشاند و از وی محافظت کند، اما در پی فاش کردن عیوب و مشکلات همسر خود می‌افتد.

پیامبر اکرم (ص) می‌فرماید: «مَا اسْتَفَادَ امْرُؤٌ مُسْلِمًا فَأْتَدَهُ بَعْدَ الْإِسْلَامِ أَفْضَلَ مِنْ زَوْجِهِ مُسْلِمَةٍ تَسْرُهُ إِذَا نَظَرَ إِلَيْهَا وَتَطِيعُهُ إِذَا أَمَرَهَا؛ برای مرد مسلمان پس از نعمت اسلام، بهره‌ای برتر از همسر مسلمانی که هرگاه به او نگاه کند، مسرور شود و هرگاه به او امر کند، زن از او اطاعت کند، وجود ندارد.»

عوامل و زمینه‌های شکل‌گیری تعارض میان زوجین

پیش از آنکه سخنی از مدیریت تعارض زوجین به میان آوریم؛ ابتدا برخی از زمینه‌ها و عوامل ایجاد تعارض را مرور می‌کنیم؛ سپس به راهکارهایی برای مدیریت تعارض همسران اشاره می‌کنیم. برخی از این عوامل «فردی و شخصی هستند»؛ برخی «درون خانوادگی» هستند و برخی «برون خانواده».

۱. ضعف باور و اعتقادات زوجین

بر اساس تجربیات و پژوهش‌های علمی؛ هر مقدار باورهای دینی یک فردی ضعیف‌تر باشد و میزان پایبندی وی به مسائل دینی و اعتقادی کمتر باشد؛ به همان میزان احتمال بالا رفتن اختلافات و تعارضات وی با دیگران بیشتر می‌شود.^{۶۱}

نقل شده مردی نزد امام حسن (ع) آمد و با ایشان درباره ازدواج دخترش مشورت کرد، حضرت فرمودند: «دخترت را به ازدواج انسان متقی و پرهیزکار در آور، زیرا اگر دخترت را دوست داشته باشد او را اکرام و احترام می‌کند و اگر نسبت به او بغض داشته باشد به او ظلم نمی‌کند.»^{۶۲}

باورها و اعمال مذهبی به همسران معتقد و مؤمن کمک می‌کند تا خدا را به عنوان ناظر بر ازدواج خویش قرار دهند و همین مسئله سبب می‌شود تعارض و اختلاف آن‌ها کمتر شود.

---

۶۱. بررسی عوامل مختلف اختلافات خانوادگی، حلیمه عنایت؛ منصوره دسترنج و فائزه سلمانی، فصلنامه علمی پژوهشی جامعه‌شناسی زنان، سال دوم، شماره اول، بهار ۱۳۹۰.

۶۲. مکارم الاخلاق، ص ۲۰۴.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

۲. عدم درک زوجین نسبت به همدیگر و عدم آگاهی نسبت به مهارت‌های زندگی

زن و مرد با وجود اشتراکات فراوان، تفاوت‌هایی نیز در خلقت جسمانی، روانی، عاطفی و به تبع آن، نیازها و خواسته‌ها و اهداف و وظایف محول شده دارند. شناخت این تفاوت‌ها و استفاده از راهکارهای بیان‌شده و نیز راهکارهای دیگری مانند درک و فهم متقابل، همکاری در امور منزل، صداقت و پرهیز از عیب‌جویی و ... می‌تواند اختلافات را در زندگی به حداقل برساند.

بر اساس تحقیق و مشاهدات میدانی، آمار طلاق در «فارغ التحصیلان حوزوی و دانشگاهی» بسیار کمتر از خانواده‌هایی است که سطح تحصیلات آن‌ها پایین است و بدون شناخت اقدام به تشکیل زندگی مشترک کرده‌اند.

زوجینی که روش همسررداری را بلد نیستند؛ وظایف و تکالیف خود در برابر همسرشان را نمی‌دانند؛ نسبت به ویژگی‌ها و خصوصیات درونی همسر خود آشنا نیستند، درصد تعارض میان آنان بسیار بیشتر از زوجینی است که نسبت به این امور شناخت دارند.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

توقعات و انتظارات بیش از حد؛ برخی از مردان گویا هدف ازدواج و انتخاب همسر را گرفتن کُلْفَت و خدمتکار می‌دانند و همسر را به عنوان یک مستخدم شبانه‌روزی محسوب می‌کنند، برخی از زنان هم همسران خود را فقط در حد یک کارت عابر بانک می‌دانند و تا پول در کارت هست برای آن ارزش قائل هستند! این نگاه‌ها خود موجب ناسازگاری و اختلاف در خانواده خواهد شد.

اما زنانی که شرایط و موقعیت همسران خود را درک کنند، تعارض آنان بسیار کمتر است.

در روایتی آمده است: «در صبح یکی از روزها علی (ع) به فاطمه (ع) گفت: آیا طعامی برای خوردن داریم؟

حضرت زهرا (س) فرمودند: نه، به حقّ خدایی که پدرم را به نبوت و پیامبری گرامی داشت و تو را به وصایت و جانشینی او، چیزی در خانه نداریم و دو روز است که چیزی نخورده‌ایم و مقدار کمی غذا در خانه بوده است که آن را هم برای تو و فرزندانمان اختصاص دادم و خود از خوردن آن خودداری نمودم. علی (ع) فرمودند: ای فاطمه! چرا مرا آگاه نکردی تا غذایی تهیه کنم؟ خانم پاسخ دادند: «يَا أَبَا الْحَسَنِ إِنِّي لَأَسْتَجِيبِي مِنَ الْإِلَهِيِّ أَنْ أَكُلْفَ نَفْسِكَ مَا لَا تَقْدِرُ عَلَيْهِ؛ ای ابو الحسن! من

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

از خداوند شرم دارم از تو چیزی بخواهم که قدرت بر تهیه آن نداشته باشی».^{۶۳}

دختر علامه طباطبایی (ره) می‌گوید: «در اتفاقی که کرایه کرده بودیم، در طرفی، پدرم برای طلاب تدریس می‌کرد و ما در پشت پرده زندگی می‌کردیم؛ ولی با تمام این مشکلات، زندگی بسیار شادی داشتیم. مادرم مشکلات را از پدرم پنهان می‌کرد و معتقد بود حتی یک ساعت اشتغال ذهن پدرم به مسائل زندگی، برای مادر گناه محسوب خواهد شد و تمامی مشکلات زندگی را از پدر پنهان می‌کردند تا ایشان با خیال آسوده به تحصیل و تدریس بپردازند.»^{۶۴}

همسر شهید بابایی می‌گوید: هر مقدار درجه و مقام شهید بابایی بالاتر می‌رفت، سختی و گرفتاری‌های ما هم بیشتر می‌شد؛ و ما کمتر در کنار هم بودیم. من و بچه‌ها هم پایه‌پای او سختی می‌کشیدیم و این سختی کشیدن‌ها برای ما شیرین بود.^{۶۵}

---

۶۳. بحارالانوار، ج ۴۳، ص ۵۹.

۶۴. مجله زن روز، شماره ۸۹۲.

۶۵. پرواز تا بی‌نهایت، علی اکبر، حکمت قاضی میرسعید و ...، آجا، چاپ دهم ۱۳۸۴.

۳. تأثیرپذیری از فضای مسموم مجازی و ماهواره

سید حسن موسوی چلک رئیس انجمن مددکاران اجتماعی ایران می‌گوید: استفاده بیش از حد از شبکه‌های اجتماعی در محیط خانواده با کاهش سطح ارتباطات عاطفی، میزان گفتگو در خانواده را حتی از ۱۵ دقیقه در روز هم کمتر کرده است. ضمن اینکه استفاده نادرست از این امکانات باعث از بین رفتن بسیاری از حریم‌ها در خانواده‌ها شده و حتی در مواردی منجر به بروز اختلافات تا سرحد طلاق و جدایی نیز شده است. ارتباط گرفتن هر یک از زوجین با افراد غریبه و حتی افرادی از جنس مخالف در دوستان و آشنایان منجر به کاهش سطح اعتماد در بین آن‌ها می‌شود و با کاهش سطح اعتماد در خانواده، آرامش خدشه‌دار می‌شود و در نهایت نهاد خانواده آسیب جدی می‌بیند. ۶۶

بر اساس منابع دینی حضرت زهرا (س) حتی در آخرین ساعات زندگی دنیوی خود با امیرالمؤمنین (ع) خلوت کردند و با هم گفتگو می‌کردند؛

---

۶۶. پژوهش اجتماعی فرهنگی صدا و سیما، منتشر شده توسط خبرگزاری صدا و سیما در تاریخ:

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

و اینجا بود که امیر المومنین (ع) فرمود: **قَدْ عَزَّ عَلَيَّ مُفَارَقَتُكَ وَ تَفَقُّدُكَ؛** مفارقت و دوری از تو بسیار بر من سخت است.^{۶۷}

۴. لیج بازی و خودخواهی زوجین

لازمه آرامش و رشد و تحکیم خانواده؛ مزین شدن زوجین به صفت متعالی گذشت و ایثار است؛ زیرا در اثر لجاجت‌ها، خودخواهی‌ها، نبودن روحیه گذشت و ایثار و همچنین نادیده گرفتن خطاهای کوچک و ضعف‌های ناچیز، مسائلی بروز می‌کند و رفته‌رفته بزرگ می‌شود و مشکلات، عرصه را بر زندگی تنگ می‌سازد. در مقابل چشم‌پوشی، گذشت و مقابله‌به‌مثل نکردن در برابر بدی‌ها، برای خانواده، آرامش و سلامت به ارمغان می‌آورد و موجب می‌شود آنان در کانونی پر از صلح و صفا زندگی کنند و در پی آن، کودکانشان را با تندرستی و نشاط رشد دهند.

---

۶۷. بحار الانوار، ج ۴۳، ص ۱۹۱.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

امیرالمؤمنین (ع) درباره زندگی خویش با حضرت فاطمه (س) می‌فرماید: «كُنَّا كَزَوْجِ حَمَامَةٍ فِي أَيْكَةِ؛ من و زهرا (س) بسان دو کبوتر در آشیانه‌ای بودیم»^{۶۸}

عشق و علاقه قلبی این شوهر و همسر چنان صفایی به خانواده بخشیده بود که علی (ع) وجود فاطمه (ع) را تسکین قلب خود می‌دانست و می‌فرمودند: «به خدا سوگند هیچ‌گاه فاطمه (س) از من نرنجید و او نیز هیچ‌گاه مرا نرنجانید، او را به هیچ کاری مجبور نکردم و او نیز مرا آزرده نساخت، در هیچ امری قدمی برخلاف میل باطنی من بر نداشت و هرگاه به رخسارش نگاه می‌کردم، تمام غصه‌هایم برطرف می‌شد و دردهایم را فراموش می‌کردم.»^{۶۹}

رسول خدا (ص) خطاب به حضرت زهرا (س) فرمود: دخترم! رضایت و خشنودی شوهر همانند رضایت و خشنودی خداوند متعال خواهد بود و غضب و ناراحتی شوهر سبب ناراضیتی و ناراحتی خدا می‌گردد. و هر زنی که خداوند را همچون حضرت مریم عبادت و ستایش کند؛

---

۶۸. دیوان امیرالمؤمنین (ع)، ص ۸۶.

۶۹. کشف الغمه فی معرفه الائمه (ع)، ج ۱، ص ۳۶۳.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

اما شوهرش از او ناراضی باشد، عبادات و اعمال او مقبول درگاه خدا قرار نمی‌گیرد.^{۷۰}

چگونگی پیشگیری و مدیریت تعارض زوجین

راهکارهای مختلفی برای پیشگیری و حل تعارض از سوی همسران به کار گرفته می‌شود که برخی سازنده و برخی مخرب است. برخی از راهکارهای غیر صحیح مدیریت تعارض میان همسران عبارتند از:

۱. قطع کردن رابطه و دور شدن از همسر به دلیل عدم مهارت برای مدیریت تعارض؛ ۲. قهر کردن و عدم ارائه نظر و دیدگاه خود؛ ۳. رفتار پرخاشگرانه و اصرار بر به کرسی نشاندن دیدگاه خود؛ ۴. کوتاه آمدن و سپردن حل تعارض به گذر زمان

اما مؤثرترین و سالم‌ترین سبک مدیریت تعارضات؛ «تفاهم و تعامل» دو سویه می‌باشد. در این سبک مدیریت تعارض؛ زوجین برای نظرات همدیگر ارزش قائل هستند و همسرانی که این سبک را در زندگی مشترک خود به کار می‌برند، معتقد هستند اختلاف و تعارض در زندگی

---

۷۰. احقاق الحق، ج ۱۹، ص ۱۱۲ و ۱۱۳.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

زنشویی امری طبیعی و اجتناب‌ناپذیر است که باید با همکاری یکدیگر آن را حل کنند. «آن‌ها در کنار توجه به اهداف و علایق خود، به اهداف و خواسته‌های همسرشان نیز اهمیت می‌دهند و به هنگام تعارض، به راه‌حلهایی توجه می‌کنند که نیازهای طرفین را برآورده سازد»^{۷۱} روشن است که پیامد چنین سبک سازنده‌ای، رفع تعارض و اصلاح و شکل‌گیری رابطه‌ای موفق است.

نتایج یک تحقیق نشان می‌دهد، «زوجینی که هنگام تعارض و اختلاف، راه همدلی و محبت را پیش می‌گیرند و مشکل را مشکل هر دو می‌دانند، ۳۴٪ مخالفت کمتری با هم دارند و ۵۸٪ از ناسازگاری آن‌ها کاسته می‌شود»^{۷۲}

الگوی واقعی و عینی این نوع از زندگی در سیره حضرت زهرا (س) و حضرت علی (ع) نمود می‌یابد. آنجا که حضرت علی (ع) خود در این باره می‌فرماید: «فَوَاللَّهِ مَا أَغْضَبْتَهَا وَلَا أَكْرَهْتَهَا عَلَيَّ أَمْرٍ حَتَّى قَبَضَهَا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَيْهِ وَلَا أَغْضَبْتَنِي وَلَا عَصَتْ لِي أَمْرًا وَ لَقَدْ كُنْتُ

---

۷۱. محمدپور، احمدرضا و همکاران، (۱۳۸۹) مدیریت تعارض همسران، مشهد، آهنگ قلم.

۷۲. کنت، راهنمای مفاهیم و فنون برای متخصص یاوری، ترجمه: فرشاد بهاری، ص ۱۶۲.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

أَنْظُرُ إِلَيْهَا فَتَنْكَشِفُ عَنِّي الْهُمُومُ وَالْأَحْزَانُ؛ سوگند به خدا، من هرگز زهرا را به خشم نیاوردم و او را به کاری مجبور نساختم تا اینکه مرا در فراقش گرفتار ساخت و متقابلاً او نیز مرا خشمگین نساخت و هیچ وقت نافرمانی نکرد و هرگاه من با او دیدار می‌کردم، غم‌ها و غصه‌هایم از دلم برطرف می‌شد.^{۷۳}

مردی خدمت رسول خدا (ص) آمد و عرض کرد: همسری دارم که هرگاه وارد خانه می‌شوم به استقبالم می‌آید و چون از خانه بیرون می‌روم بدرقه‌ام می‌کند و زمانی که مرا اندوهگین می‌بیند می‌گوید: اگر برای رزق و روزی (و مخارج زندگی) غصه می‌خوری، بدان که خداوند آن را به عهده گرفته است و اگر برای آخرت خود غصه می‌خوری، خدا اندوهت را زیاد کند (و بیشتر به فکر آخرت باشی) رسول خدا (ص) فرمودند: برای خدا کارگزاری (در روی زمین) است و این زن یکی از کارگزاران خداست که پاداش او برابر با نیمی از پاداش شهید است.^{۷۴}

---

۷۳. کشف الغمه فی معرفته الاتمه (ع)، ج ۱، ص ۳۶۳.

۷۴. من لایحضره الفقیه، ج ۳، ص ۳۸۹.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

همسر علامه طباطبایی (ره) سال ۱۳۴۴ به دیار باقی شتافت. فراق این همسر فداکار، علامه را سخت تحت تأثیر قرار داد و درباره او چنین گفت «من برای مرگ همسرم گریه نمی‌کنم. گریه‌ام برای صفا و کدبانوگری و محبت‌های خانم است. در طول مدت زندگی هیچ‌گاه نشد خانم کاری بکند که من حداقل در دلم بگویم کاش این کار را نمی‌کرد، یا کاری را ترک کند که بگویم کاش این عمل را انجام داده بود.»^{۷۵}

در چنین خانواده‌هایی اصلاً تعارضی به وجود نمی‌آید و در صورتی که اختلافی هم پیش آید؛ بلافاصله با تفاهم و تعامل آن تعارض را مدیریت می‌کنند. برخی از نکات قابل توجه برای مدیریت تعارضات عبارتند از:

۱. بزرگ نکردن تعارضات

در واقع زوجین باید نگرش مثبتی به تعارض داشته باشند و بدانند این تعارضات میان اغلب افراد و حتی زوجینی که ارتباطی صمیمی با هم دارند، ایجاد می‌شود؛ و منتظر نباشند طرف مقابل اولین گام را برای حل تعارض بردارد. بلکه خود نیز سعی کنند در این کار از همسرش

---

۷۵. به نقل از: شناختنامه علامه طباطبایی (ره)، ص ۱۲۹.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

سبقت بگیرد. تلاش کند تا اولین فردی باشد که عصبانیت و تلخی رفتار خود را کنار می‌گذارد. در هر شرایطی دوستی خود با همسرشان حفظ کنند. اجازه ندهند تعارضات موجب شوند از کسی که برای او ارزش زیادی قائل هستند دور شوند.

۲. ابراز رفتار محترمانه و عاشقانه در زمان تعارض و حل آن

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَرِثُوا النِّسَاءَ كَرِهًا وَلَا تَعْضُلُوهُنَّ لِيَذْهَبُوا بِبَعْضِ مَا آتَيْتُمُوهُنَّ...؛ ای کسانی که ایمان آورده‌اید! برای شما حلال نیست که از زنان، از روی اکراه (و ایجاد ناراحتی برای آن‌ها)، ارث ببرید! و آنان را تحت فشار قرار ندهید که قسمتی از آنچه را به آن‌ها داده‌اید (از مهر)، تملک کنید! مگر اینکه آن‌ها عمل زشت آشکاری انجام دهند؛ و با آنان، به‌طور شایسته رفتار کنید! و اگر از آن‌ها، (به جهتی) کراهت داشتید، (فوراً تصمیم به جدایی نگیرید!) چه بسا چیزی خوشایند شما نباشد و خداوند خیر فراوانی در آن قرار می‌دهد.»^{۷۶}

---

۷۶. نساء/۱۹.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

در این آیه ابتدا خداوند، ارث بردن از زنان که یکی از سنت‌های جاهلی بودن را منع کرده؛ سپس مردان را نهی می‌کند از اینکه بر زنان فشار بیاورند تا مهریه خویش را ببخشند و به آنان توصیه می‌کند با زنان حتی در زمان تعارض هم باید با نیکی رفتار کرد. بر اساس تفاسیر جمله «فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ» به نوعی از الگوی رفتار زوجین اشاره دارد که در آن حتی مرد راضی به صحبت کردن و ادامه زندگی با زوجه خود نیست.^{۷۷}

زندگی حضرت زهرا (س)، سرشار از گفتار آمیخته به احترام و عطفیت به حضرت علی (ع) بود. ایشان نام همسر خود را با احترام یاد می‌کرد. گاهی وی را با کنیه «ابالحسن» می‌خواند و گاهی با یاد قرابت نسبی (ابن عم) وی را ندا می‌داد. در حدیث شریف کساء آمده است که حضرت فاطمه (س) می‌فرماید: ابوالحسن علی بن ابیطالب وارد شد و فرمود سلام بر تو ای دختر رسول خدا! گفتیم: و بر تو باد سلام ای ابالحسن و ای امیر مؤمنان! این گونه نقل نام و خطاب احترام آمیز یکی از نکات اصلی رابطه زوجین نسبت به یکدیگر است.

---

۷۷. مجمع‌البیان، ج ۳، ص ۴۱.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

این بانوی بزرگوار در خطابی محبت‌آمیز به همسرش می‌فرمود: «روح

من فدای روح تو بود و جان من سیر بلای جان تو باشد.»^{۷۸}

۳. پرهیز از مقابله به مثل با همسر

در واقع مهمترین نکته در این مورد این است که نباید همسر را رقیب و دشمن خود دانست، بلکه باید بر تعارض‌ها و اختلاف‌های او صبر و تحمل کرد و به دیدگاه او نیز احترام گذاشت.

پیامبر اکرم (ص) خطاب به افراد درگیر با تعارضات می‌فرماید: «مَنْ

صَبَرَ عَلَى سَوْءِ خُلُقِ امْرَأَتِهِ أُعْطَاهُ اللَّهُ مِنَ الْأَجْرِ مَا أُعْطَاهُ دَاوُدُ عَلَى

بِلَائِهِ وَ مَنْ صَبَرَ عَلَى سَوْءِ خُلُقِ زَوْجِهَا أُعْطَاهَا مِثْلَ ثَوَابِ آسِيَّةَ بِنْتِ

مُرَّاحِمٍ؛ هرکس اخلاق بد زن خود را تحمل کند، خداوند پاداشی همانند

پاداش مصایب ایوب را به او خواهد بخشید و هرزنی که اخلاق بد

شوهرش را تحمل کند خداوند پاداشی همانند پاداش آسیه دختر مزاحم

به او عطا خواهد کرد.»^{۷۹}

---

۷۸. کوکب الدری، ج ۱، ص ۱۹۶.

۷۹. مکارم الاخلاق، ص ۲۱۴.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

امام صادق (ع) فرمودند: «خَيْرُ نِسَائِكُمُ الَّتِي اِنْ غَضِبَتْ اَوْ اَغْضَبَتْ قَالَتْ لِرِزْوَانِهَا يَدِي فِي يَدِكَ لَا اُكْتَحِلُ بِغَمَضٍ حَتَّى تَرْضَى عَنِّي؛ بهترین زنان شما کسانی هستند که اگر خشم گیرند یا مورد خشم قرار گیرد؛ به شوهر بگویند دست من در دست توست. یک چشم بر هم زدن چشم بر هم نمی‌گذارم تا اینکه از من راضی شوید.»^{۸۰}

در واقع همسرانی می‌توانند در زندگی خود موفق شوند که خوی نرم و انعطاف‌پذیری داشته باشند. از این رو پیامبر (ص) فرمودند: «بهترین بانوان شما، زنی است که نزد بستگانش عزیز و نفوذناپذیر و پیش شوهر رام و فروتن باشد. فرمان شوهرش را بپذیرد و هنگامی که با او تنها می‌شود، هر چه می‌خواهد، در اختیارش بگذارد.»^{۸۱}

۴. صلح و سازش و کمک گرفتن از دیگران برای رفع تعارضات

در مواردی که تعارضات به چالشی برای زندگی مشترک تبدیل شود و استحکام زندگی را با مشکل روبرو کند، آیات قرآن کریم ابتدا آنان را

---

۸۰. الکافی، ج ۱۰، ص ۵۷۳.

۸۱. الکافی، ج ۵، ص ۳۲۴.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

به صلح و سازش دعوت می‌کند و در مراحل بعدی از آنان می‌خواهد تا از دیگران برای رفع تعارض خود کمک بگیرند.

«وَإِنَّ أُمَّرَأَةً خَافَتْ مِنْ بَعْلِهَا نُشُوزًا أَوْ إِعْرَاضًا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا وَالصُّلْحُ خَيْرٌ؛ و اگر زنی، از طغیان و سرکشی یا اعراض شوهرش، بیم داشته باشد، مانعی ندارد با هم صلح کنند (و زن یا مرد، از پاره‌ای از حقوق خود، به خاطر صلح، صرف‌نظر نماید.) و صلح، بهتر است.»^{۸۲}

مراد از صلح در اینجا مصالحه کردن و گذشتن از برخی حق و حقوق ثابت‌شده می‌باشد؛ به جهت اینکه انس و علاقه بین زوجین بیشتر شود و به مرور زمان تعارضات از بین برود.

وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَابْعَثُوا حَكَمًا مِنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِنْ أَهْلِهَا؛ و اگر از جدایی و شکاف میان آن دو (همسر) بیم داشته باشید، یک داور از خانواده شوهر و یک داور از خانواده زن انتخاب کنید (تا به کار آنان رسیدگی کنند).»^{۸۳}

---

۸۲. نساء/۱۲۸.

۸۳. نساء/۳۵.

گریز به روضه

سلمان فارسی می گوید: لَمَّا اسْتَخْرَجَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عٍ مِنْ مَنْزِلِهِ خَرَجَتْ فَاطِمَةٌ حَتَّى انْتَهَتْ إِلَى الْقَبْرِ...؛ آن هنگام که علی (ع) (به زور برای بیعت) از خانه اش خارج شد، حضرت فاطمه (س) نیز از خانه خارج شد در حالی که تمامی زنان بنی هاشم با آن حضرت خارج شدند تا اینکه نزد قبر رسول خدا (ص) آمد و فرمود: پسر عموی مرا رها کنید، به حق خداوندی که محمد را به حق مبعوث کرد، اگر علی را رها نکنید موهای سرم را پریشان می کنم و پیراهن رسول خدا (ص) را که در آن از دار دنیا رفت، بر سر می گذارم و در درگاه خدا فریاد برمی آورم و شما را نفرین می کنم.^{۸۴}

در یک روایت دیگر آمده است که حضرت زهرا اگرچه در بستر بیماری بود و غمها و غصه های فراوانی که در اثر فشار و جنایت مهاجمین خون خوار به خانه آن حضرت پیش آمده بود، وی را فراگرفته بود، ولی پیوسته به یاد علی (ع) و آینده آن بزرگوار در تشویش و اضطراب بسر می برد و حتی در هنگام مرگ سكرات مرگ را فراموش کرده و در

---

۸۴. مناقب آل ابی طالب (ع)، ج ۳، ص ۲۳۹.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

مورد مصائب آتی امیرالمؤمنین گریه می‌کرد. چنانچه حضرت امام صادق (ع) نقل می‌کند: چون هنگام شهادت فاطمه (س) فرا رسید، شروع به گریه کرد، حضرت علی (ع) با یک تعبیر عالی و تعجب آمیز پرسید: فَقَالَ لَهَا أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ يَا سَيِّدَتِي مَا يُبْكِيكِ؟ ای سرور من چرا گریه می‌کنی؟! پاسخ داد: أَبْكِي لِمَا تَلَقَى بَعْدِي؛ برای آن مشکلاتی که بعد از من با آن‌ها مواجه خواهی شد. حضرت فرمودند: تو گریه نکن همه این‌ها برای من آسان است.^{۸۵}

تعبیر: «یا سیدتی» در این حدیث، نشان عظمت فاطمه زهرا از دیدگاه امیرالمؤمنین است و همچنین گریه فاطمه (س) برای علی (ع) آن هم در حال مرگ و سکرات آن، که معمولاً هرکسی به فکر خود می‌باشد، شدت علاقه فاطمه به امیرالمؤمنین را در بر دارد؛ و بالاخره چون خبر شهادت زهرا را به علی (ع) دادند، آن حضرت در حال حرکت به زمین افتاد و هرچه خواست بلند شود ممکن نشد ... فَوَقَعَ عَلِيٌّ عَلِيٌّ وَجْهَهُ يَقُولُ بَيْنَ الْعَزَاءِ يَا بِنْتَ مُحَمَّدٍ كُنْتُ بِكِ أَتَعَزَّى فَبَيْنَ الْعَزَاءِ مِنْ بَعْدِكَ؛ حضرت امیر (ع) پس از شنیدن این خبر جان‌گداز با صورت به زمین درافتاد و فرمود: ای دختر حضرت محمد! من غم و اندوه خود را بعد

---

۸۵. بحارالانوار، ج ۴۳، ص ۲۱۸.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

از تو به که بگویم؟ من درد دل‌های خود را برای تو می‌گفتم، اکنون
برای چه کسی درد دل کنم؟

و در نقلی دیگر حالت غش به او دست داد. «فَعُشِيَ عَلَيْهِ حَتَّى رُشَّ
عَلَيْهِ الْمَاءُ ثُمَّ أَفَاقَ؛ وی بیهوش شد تا اینکه آب بر او پاشیدند، سپس
به هوش آمد.»^{۸۶}

آنکه قدش فلک از غصه دو تا کرد، منم
ناله به پا کرد، منم

آنکه بین در و دیوار زبی یاری خویش
امداد صدا کرد، منم

آنکه از سوز دل خویش، به ایام شباب
درگاه خدا کرد، منم!

آنکه جز محنت و آزار زهمسایه ندید
همسایه دعا کرد، منم!

---

۸۶. بحارالانوار، ج ۴۳، ص ۲۱۴.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

آنکه هنگام فداکاری خود در ره دوست
شش ماهه فدا کرد، منم!

آنکه با گمشده قبر و بدن مخفی خویش
انگشت نما کرد، منم!

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

مجلس چهارم: فرزند آوری و ازدیاد نسل با الگو از سیره حضرت زهرا (س)

ایجاد انگیزه (ابهام در موضوع)

مطالب متعددی درباره جاهلیت و شرایط آن دوران در متون تاریخی و روایی نقل شده است. از جمله اینکه در عصر جاهلیت اساس جامعه و حکومت بر نظام قبیلگی شکل می‌گرفت که ریاست آن را بزرگی از اهل قبیله با ویژگی‌های خاص، بر عهده می‌گرفت.

اعراب در دوران جاهلیت به سرزمین‌های مختلفی حمله و آن‌ها را غارت می‌کردند. در دست‌درازی به اموال مردم و غارت حدومرزی نمی‌شناخته و جز زبان شمشیر زبان دیگری نمی‌دانستند.

جهل و خرافه سراسر زندگی آنان را فرا گرفته بود، که علت آن را می‌توان در دوری از فرهنگ و تمدن‌های پیشرفته بررسی کرد.

اعراب دوران جاهلیت از چنان عقل و فکری برخوردار بودند که روابط بسیاری از پدیده‌ها را درک نمی‌کردند و نمی‌توانستند رابطه منطقی بین آن‌ها ایجاد کنند.

اگر گاو ماده‌ای آب نمی‌خورد، علت را وجود دیوی میان شاخ‌های گاو نمی‌دانستند و آن را می‌زدند.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

هنگامی که شتر ماده‌ای مریض می‌شد، شتر نر سالمی را داغ می‌کردند. زمانی که شخص بزرگی از دنیا می‌رفت، در کنار قبرش گودالی حفر کرده و شتری را در آن حبس می‌نمودند تا از گرسنگی و تشنگی بمیرد، تصور بر آن بود که میت در روز حشر بدون وسیله نماند!

آنان بر این باور بودند که اگر شخصی به وسیله سگ وحشی و هار گزیده شود، مقداری از خون رئیس قبیله می‌تواند شفای او باشد.

آنان به هنگام ورود در محلی جدید برای دوری از شر اجنه و طاعون ده مرتبه صدای الاغ در می‌آوردند و هنگام گم شدن در صحرا لباس‌هایشان را وارونه به تن می‌کردند تا پیدا شوند!

اما یکی از خصوصیات ویژه عصر جاهلیت این بود که در آن عصر کشاکش میان والدین و فرزندان وجود داشت. یعنی پدر و فرزند در مقابل هم قرار می‌گرفتند به گونه‌ای که گویی بقای یکی به فناء دیگری وابسته بود. از این رو فرزندان خود را می‌کشتند. یا آنان را از سر راه خود دور می‌کردند تا در نعمت‌های دنیا مزاحم ایشان نشوند. از این خداوند آیه نازل کرد: «وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ خَشْيَةَ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَ

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

إِيَّاكُمْ إِن قَتَلْتَهُمْ كَانَ خَطِئًا كَبِيرًا؛ و فرزندانان را از ترس فقر، نکشید! ما
آن‌ها و شما را روزی می‌دهیم مسلماً کشتن آن‌ها گناه بزرگی است!»^{۸۷}
در آیه دیگری می‌خوانیم: «وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِنْ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ
وَإِيَّاهُمْ؛ و فرزندانان را از (ترس) فقر، نکشید! ما شما و آن‌ها را روزی
می‌دهیم.»^{۸۸}

از دو آیه فوق استفاده می‌شود که در جاهلیت مردم نه تنها دختران
خویش را به خاطر تعصب‌های غلط زنده‌به‌گور می‌کردند؛ بلکه پسران
خود را که از سرمایه‌های بزرگ محسوب می‌شوند نیز از ترس فقر و
تنگدستی به قتل می‌رسانیدند خداوند آن‌ها را از این کار زشت بر حذر
می‌دارد و می‌فرماید: رزق آن‌ها و شما به دست ماست و نباید ترس از
فقر عامل این جنایت شود.

متن و محتوا

در عصر حاضر بیشتر افراد فکر می‌کنند این رفتارهای جاهلانه فقط
مخصوص دوران جاهلیت است. در حالی در زمان کنونی نیز عده‌ای

---

^{۸۷}. اسراء/۳۱.

^{۸۸}. انعام/۱۵۱.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

از والدین؛ فرزندان خود را از روی ترس از تأمین معاش آنها یا به دلیل شانه‌خانه کردن از مسئولیت تربیت فرزند و ... فرزندان خود را سقط می‌کنند و مانع تولد فرزند می‌شوند.

بنا بر گزارش خانم کبری خزعلی، رئیس شورای اجتماعی زنان ایران؛ روزانه حدود ۲ هزار سقط غیرمجاز در کشور انجام می‌شود. و بنا بر اعلام معاون و قائم‌مقام وزارت بهداشت در کشور سالانه ۶۰۰ هزار سقط غیرمجاز در کشور انجام می‌شود که این تعداد حدود یک‌سوم تولدهای کل کشور است.

بر اساس آمار سازمان بهداشت جهانی «WHO» هر ساله در جهان ۴۰ تا ۵۰ میلیون سقط جنین اتفاق می‌افتد.^{۸۹}

افرادی که دست به چنین جنایت هولناکی می‌زنند؛ با برکات و ثمرات فرزند در زندگی آشنا نیستند. و نمی‌دانند خداوند ضامن روزی والدین و فرزندان آنها و ابا و اجداد و همه مخلوقات است. «نَحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَإِیَّاكُمْ»

---

۸۹. روزنامه دنیای اقتصاد، تاریخ انتشار: ۱۴/۰۶/۱۳۹۹.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

یکی از اصحاب امام کاظم (ع) به نام بکر بن صالح می‌گوید: «به امام کاظم (ع) نوشتم، حدود پنج سال است که از طلب بچه خودداری کرده‌ام و این بدان سبب است که همسرم از این کار ناخشنود است و می‌گوید تربیت و نگهداری فرزندان به علت کمبود مالی مشکل است. نظر شما چیست؟ امام در پاسخ به من نوشت: در پی فرزند باش؛ زیرا روزی آن‌ها را خداوند عزوجل می‌دهد.»^{۹۰}

زندگانی حضرت زهرا (س) با توجه به اوضاع اقتصادی در صدر اسلام، و کمی امکانات حضرت (س) حتی در مایحتاج اولیه زندگی و سختی‌های فراوان ایشان برای بحث فرزندپروری و روحیه ساده زیستی ایشان بهترین دلیل نقض بهانه‌های اقتصادی است. این در حالی است که حضرت زهرا (س) فرزند دل‌بند اول شخص زمان خود بودند؛ ولی هیچگاه از این جایگاه خود بهره برداری اقتصادی نکردند. در سوره هل اتی و احادیث شأن نزول این آیات، گوشه‌ای از اوضاع اقتصادی مردم آن زمان و وضعیت بیت علی و فاطمه (س)، به صورت

---

۹۰. الکافی، ج ۶، ص ۳.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

جالبی تصویر شده است با این وجود خود را از داشتن نعمت فرزند محروم نمودند؛ فرزندی که فخر زمین و زمان هستند.

امام سجاد (ع) می‌فرماید: در همان سالی که امام حسن (ع) به شهادت رسید من کودک بودم و به دنبال عمویم امام حسن (ع) و پدرم امام حسین (ع) در کوچه‌های مدینه عبور می‌کردیم. جابر بن عبدالله انصاری و انس بن مالک انصاری در میان جمعی از مهاجر و انصار با آن بزرگوار برخورد کردند. جابر بی اختیار خود را به دست و پای آن دو فرزند فاطمه (ع) انداخته و غرق بوسه ساخت. مردی از بنی مروان به جابر اعتراض کرد که تو با این کهن سالی و مصاحبت پیامبر (ص) این گونه عمل می‌کنی؟! جابر گفت: «فَلَوْ عَلِمْتَ يَا أَخَا قُرَيْشٍ مِنْ فَضْلِهِمَا وَمَكَانِهِمَا مَا أَعْلَمُ لَقَبَلْتَمَا تَحْتَ أَقْدَامِهِمَا مِنَ التُّرَابِ؛ اگر آن اندازه که من از فضیلت و موقعیت آنان می‌دانم تو نیز می‌دانستی بر خاک قدم‌هایشان بوسه می‌زدی!»^{۹۱}

---

۹۱. امالی للطوسی، ص ۵۰۰.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

رسول خدا (ص) توصیه‌های فراوانی درباره فرزند آوری دارند: «أَكْثِرُوا
الْوَلَدَ أَكْثَرَ بِكُمْ الْأُمَمَ غَدًا؛ فرزندان خود را زیاد کنید؛ زیرا من در روز
رستاخیز، به فزونی شما بر امت‌های دیگر افتخار می‌کنم.»^{۹۲}

امام (ص) فرمودند: روزی مردی نزد پیامبر (ص) آمد و عرض کرد:
ای پیامبر خدا! من دختر عمویی دارم که زیبایی و حسن دین او را
می‌پسندم ولی او نازا است، پیامبر (ص) فرمود: «تَزَوَّجْ سَوَاءً وَلَوْ دَأَّ
فَإِنَّی مُكَاتِرٌ بِكُمْ الْأُمَمَ یَوْمَ الْقِیَامَةِ؛ با زن سواء که فرزند زیاد می‌آورد
ازدواج کن؛ زیرا من در روز قیامت به فراوانی مسلمانان بر دیگر امت‌ها
تفاخر می‌کنم.»^{۹۳} راوی می‌گوید: از امام (ع) سؤال کردم: سواء
چیست؟ امام (ع) فرمود: زن زشت منظر.»

علی بن بابویه «آن مرد بزرگ الهی، در پنجاه سالگی، هنوز صاحب
فرزندی نبود. او که عشق و علاقه وافری به اهل بیت و ائمه اطهار (ع)
داشت، طی نامه‌ای به یکی از نایبان خاص امام زمان (ع) از او خواست
که از محضر حضرت بقیة الله بخواهد برای او دعا کند تا خداوند
فرزندی صالح و فقیه به او عنایت فرماید. تقاضای آن مرد عارف و

---

۹۲. الکافی، ج ۶، ص ۲.

۹۳. الکافی، ج ۵، ص ۳۳۳.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

خداشناس به محضر امام (ع) رسید. آن حضرت در جواب فرمود: «او از همسر خود صاحب فرزند نخواهد شد، اما به زودی همسری نصیب وی خواهد گردید که از وی دارای دو پسر فقیه خواهد گشت.»

مطابق وعده حضرت امام زمان (ع)، دوران بی‌فرزندگی سپری شد و خداوند به او سه فرزند پسر داد که دو پسرش به نام‌های محمد و حسین به برکت هوش و حافظه فوق‌العاده‌شان به بالاترین مراتب فقاقت رسیدند. محمد معروف به «شیخ صدوق» در همان دوران طفولیت صاحب نبوغ و هوش سرشاری بود و اساتید خود را به شگفتی وا می‌داشت.^{۹۴}

امیرکبیر در زمانی که صدراعظم ناصرالدین شاه قاجار بود؛ مردم را به داشتن فرزندان بیشتر تشویق می‌کرد. او در میان کارکنان دولتی، افرادی را که دارای فرزند بیشتر بودند، برای دریافت مواجب و کمک‌های بیشتر، ارجح می‌دانست. وی در سطح جامعه نیز خانواده‌های پرجمعیت اما فقیر را زیر پوشش می‌گرفت و سرمایه‌داران را به حمایت از آن‌ها وا می‌داشت. او تجار و صنعتگران را به استخدام افرادی که دارای فرزند

---

۹۴. الغیبه للطوسی، ص ۱۸۸.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

بیشتر بودند، تشویق می‌کرد و تأکید داشت که فرزندان این افراد نیز می‌توانند در آینده راه پدران خود را ادامه دهند و به توسعه صنعت و هنر صاحبان کسب، کمک کنند.^{۹۵}

آثار و برکات ازدیاد نسل و فرزندآوری

فرزندآوری و تکثیر نسل، یکی از نعمت‌های الهی است که مزایا و برکات فراوانی را در بر دارد که علاوه بر اینکه نصیب خود فرزند می‌گردد، مشمول «خانواده»، «والدین» و «جامعه» نیز می‌شود.

آیات متعددی از قرآن بر تمنا و دعای برخی از انبیای الهی برای فرزند داشتن دلالت می‌کنند؛ این دعا و طلب‌ها از محضر الهی و متعاقب آن اجابت آن‌ها و تعبیری که خداوند متعال از این اجابت می‌فرماید، همگی دال بر اهمیت و برکت این موضوع در قاموس فرهنگ قرآنی است. قرآن در بخشی از آیات نیز سقط‌جنین و فرزند کشی از ترس فقر را مذمت و آن را گناه کبیره می‌شمارد.

۱. رونق نشاط و امید در خانواده

---

۹۵. خبرگزاری ایسنا، تاریخ انتشار: ۱۳۹۹/۰۵/۰۵.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

یکی از مهم‌ترین عوامل ازدیاد شور و نشاط و امید به آینده در زندگی مشترک، تولد فرزند در خانواده است.

روزی پیامبر (ص) از اشعث بن قیس پرسید: «أَلَا لَكَ مِنْ بِنْتِ حَمْرَةَ وَوَلَدٍ؛ آیا از دختر حمزه فرزند داری؟ او گفت: پسری دارم که اگر به جای آن یک ظرف ترید آبگوشت داشتم که آن را جلوی مهمانم می‌گذاشتم، بیشتر دوست داشتم. حضرت فرمود: چرا این‌گونه گفتی؟
إِنَّهُمْ لَمَمْرَةٌ لِقُلُوبٍ وَ قُرَّةٌ الْأَعْيُنِ؛ فرزندان میوه دل‌ها و نور چشم‌هایند.»^{۹۶}

فرزندان روح زندگی هستند که با آمدنشان زندگی شیرین می‌شود و در نبودن آن‌ها زندگی به پوچی می‌گراید. تحقیقات جدید علمی نیز نشان می‌دهد پدر و مادر شدن، آن‌ها را از خطر ابتلا به سرطان و بیماری‌های قلبی محافظت می‌کند. همچنین، این تحقیقات حاکی از آن است که بارداری زنان در عملکرد حافظه آن‌ها اثر می‌گذارد و موجب می‌شود مغز آن‌ها عملکرد بهتری داشته باشد!

---

۹۶. مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ج ۱۵، ص ۱۱۲.

۹۷. دانش خانواده و جمعیت، زهرا آیت‌اللهی و همکاران، نشر معارف، ص ۱۸۶.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

خداوند حکیم هنگام تبیین ویژگی‌های «عِبَادُ الرَّحْمَنِ» (بندگان خاص خداوند)، یکی از خصوصیات آنان را دعا و درخواست از خدا برای تشکیل خانواده و تکثیر نسلی که سبب چشم‌روشنی است معرفی کرده: «وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا؛ و آنان کسانی هستند که می‌گویند: پروردگارا! برای ما از همسران و فرزندانمان روشنی دیدگان (و نسل‌های صالح، پاک و متقی) عطا کن و ما را بر پرهیزکاران (در مسابقه به سوی ایمان و رهبری در اصول و فروع و معارف) پیشوا گردان!»^{۹۸}

در حدیث کساء نیز حضرت زهرا (س)؛ اینگونه فرزندان خود را مورد خطاب قرار می‌دهند: «وَعَلَيْكَ السَّلَامُ يَا قُرَّةَ عَيْنِي وَ ثَمَرَةَ فُؤَادِي» علامه طباطبایی (ره) در تفسیر آیه مذکور می‌نویسد: «به کسی که مایه شادی آدمی است، نور چشم و قره عین گفته می‌شود.»^{۹۹}

برخی از اندیشمندان در تبیین کارکرد فرزند در کانون خانواده معتقدند که: «زندگی بدون فرزند، پژمردگی است و پس از آوردن فرزند، کانون

---

^{۹۸}. فرقان/۷۴.

^{۹۹}. تفسیر المیزان، ج ۱۵، ص ۲۴۲.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

زندگی به شکوفایی می‌رسد؛ بلکه پس از بچه‌دار شدن، زندگی دارای معنای حقیقی می‌شود و خانه به وسیله فرزند، پُر از خنده و نشاط می‌گردد.^{۱۰۰}

اهل بیت با تفریح، سرگرمی و بازی با فرزندان فضای شادی را در محیط خانه حکمفرما می‌کردند و از این طریق هم آموزش و تعلیم و تربیت بچه‌ها صورت می‌گرفت و هم اینکه زمینه نشاط و شادکامی را در برای همه اعضای خانواده فراهم می‌کردند.

از این رو پیامبر اسلام (ص) نوه‌هایش را بر دوش و پشت خود سوار می‌کرد و آنان را ترغیب می‌کردند با یکدیگر کشتی بگیرند. ^۱حضرت زهرا (س) نیز گاهی به وسیله بازی و سرگرمی با بچه‌ها محیط خانه را شاد و با نشاط می‌کرد و از این طریق لبخندی بر چهره امیرالمومنین (ع) می‌نشانند.^{۱۰۲}

---

^{۱۰۰} تاریخ فلسفه، ویل دورانت، ترجمه عباس زریاب، صص ۱۷۸ - ۱۷۹.

۱۰۱. کتاب سلیم بن قیس الهمالی، ج ۲، ص ۷۳۴ و مناقب آل ابی طالب علیهم السلام (لابن شهرآشوب)، ج ۲، ص ۳۸۷.

۱۰۲. مناقب آل ابی طالب علیهم السلام (لابن شهرآشوب)، ج ۳، ص: ۳۸۹.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

بنابراین همان اندازه که فرزندآوری در دسر دارد و سبب زحمت برای والدین می‌باشد؛ بیشتر از آن مایه شادی و چشم روشنی و نشاط والدین می‌شود که اگر این بخش را با دردسرها و زحمات بسنجیم؛ اصلاً قابل استفاده نیست.

محمد بن مسلم می‌گوید: در محضر حضرت صادق (ع) نشسته بودم که یونس بن یعقوب محضر آقا شرفیاب شد. و ناله می‌کرد. امام (ع) فرمود: چرا ناله می‌کنی؟ عرض کرد: آقا! بچه‌ای دارم که شب تا صبح گریه و ناله می‌کند و نگذاشته ما بخوابیم و به خاطر او ناراحتیم.

امام صادق (ع) فرمود: پدرم محمد بن علی! نقل کرد که روزی جبرئیل (ع) نازل شد و حضرت رسول و امیرالمؤمنین (ع) را نالان دید. جبرئیل (ع) سبب ناراحتی آن‌ها را پرسید؟

حضرت رسول (ص) فرمود: بچه‌هایمان دیشب ناراحتی می‌کردند و ما از ناراحتی آنان ناراحت شدیم و شب را نخوابیدیم. جبرئیل فرمود: ای محمد! حفتعالی برای فرزندان شیعه‌هایی برمی‌انگیزد که وقتی بچه‌های آن‌ها گریه کنند تا هفت سال گریه آن‌ها لا اله الا الله باشد و وقتی هفت سال گذشت گریه آن‌ها طلب آمرزش برای پدر و مادر باشد و وقتی

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

به سن بلوغ رسیدند، پدر و مادر در ثواب آن‌ها شریک هستند و در گناهان آنان شریک نیستند.^{۱۰۳}

بنابراین فرزندداری نوعی جهاد است؛ با این حال خدا هر نوع مجاهدتی را در مسیر طلب رضایت او مطلوب دانسته است و چه بسا مصادیقی از جهاد را با وجود اینکه امکان شهادت و سختی‌های فراوان در آنها وجود دارد، بر بسیاری از مسلمین واجب دانسته است. از این رو امام صادق (ع) فرمودند: «الْكَادُّ عَلَى عِيَالِهِ كَالْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ؛ کسی که از راه حلال برای امرار معاش زن و فرزند، تلاش می‌کند، همانند مجاهد راه خدا است.»^{۱۰۴}

۲. فرزندان بهترین کمک و مددکار برای والدین هستند

امام زین العابدین (ع) در این مورد فرمودند: «مِنْ سَعَادَةِ الرَّجُلِ أَنْ يَكُونَ لَهُ وُلْدٌ يَسْتَعِينُ بِهِمْ؛ از سعادت مرد این است که فرزندان داشته باشد تا در مشکلات به یاریش برخیزند.»^{۱۰۵}

---

۱۰۳. الکافی، ج ۶، ص ۵۳.

۱۰۴. الکافی، ج ۵، ص ۸۸.

۱۰۵. الکافی، ج ۶، ص ۲.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

هنگامی که امام حسن عسکری (ع) به دستور معتمد عباسی (لعنت الله علیه) روانه زندان شد؛ یکی از یاران خود را در زندان دید و از او پرسید: آیا فرزند داری؟ عرض کرد: خیر! امام درباره او دعا فرمود: «اللَّهُمَّ ارْزُقْهُ وَلَدًا يَكُونُ لَهُ عَضْدًا فَنِعَمَ الْعَضْدِ الْوَلَدُ؛ خدایا! به او فرزندی روزی کن که بازوی توانایی برای وی باشد؛ چراکه فرزند چه خوب بازویی است!» سپس حضرت این شعر را خواندند:

مَنْ كَانَ ذَا عَضْدٍ يُدْرِكُ ظُلَامَتَهُ
إِنَّ الدَّلِيلَ الَّذِي
لَيْسَتْ لَهُ عَضْدٌ

هر کس که بازویی (فرزندی) دارد، اگر ستمی بر او رود، فرزندش آن را می‌ستاند. ذلیل و خوار کسی است که بازو (فرزند) ندارد.^{۱۰۶}

برخی از فرزندان هم یار و یاور والدین و سبب برکت در زندگی آنان هستند و هم یاور دیگر افراد جامعه هستند و برخی همچون شهید مطهری (ره) توفیق دارد تا یاور دین خدا باشد.

مادر استاد شهید «مطهری» که از زنان فهمیده و با سواد و سخنور روزگار است، در مورد شهید مطهری که فرزند چهارم ایشان بود،

---

۱۰۶. کشف الغمّة فی معرفة الأئمة، ج ۲، ص ۵۰۳.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

فرمود: در زمانی که استاد مطهری را هفت ماهه حامله بودم، در خواب دیدم که در مسجد «فریمان» تمام زنان روستا نشستند و من نیز آنجا هستم. یک دفعه دیدم خانمی محترم و بزرگوار که مقنعه داشت وارد شد، در حالی که دو خانم دیگر همراه ایشان بودند. هر یک گلاب پاشی را در دست داشتند. آن خانم به دو زن همراه خود گفت: گلاب بریزید» و آن‌ها روی سر تمام خانم‌ها گلاب پاشیدند. وقتی به من رسیدند، سه دفعه روی سرم گلاب ریختند. ترس مرا گرفت که نکند در امور دینی و مذهبی‌ام کوتاهی کرده باشم. ناگزیر از آن خانم پرسیدم: «چرا روی من سه دفعه گلاب پاشیدند؟

ایشان در جواب گفت: «برای آن جنینی که در رحم شماست این بچه به اسلام خدمات‌های بزرگی خواهد کرد. لذا وقتی مرتضی به دنیا آمد، با بچه‌های دیگر فرق داشت؛ به طوری که در سه سالگی، کت زنانه مرا بر دوش می‌انداخت و به اتاقی در بسته می‌رفت و در حالی که آستین‌های کت به زمین می‌رسید، به نماز خواندن می‌پرداخت.^{۱۰۷}

---

۱۰۷. داستان‌هایی از تربیت، علی میرخلف زاده.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

امیدواریم خداوند توفیق دهد تا ما نیز فرزندان این چنین تربیت کنیم. که هم یاریگر ما در زندگی باشند و هم یاریگر دین خداوند! اهمیت یاریگری فرزندان برای والدین زمانی بیشتر می شود که پدر و مادر به سنین پیری می رسند و محیط خانه به آشیانه ای ساکت و بی فروغ تبدیل می شود و به دلیل نداشتن فرزند، مجبورند در خانه سالمندان یا گوشه خانه ای خاموش، عمر خود را در تنهایی و رنج سپری کنند.

۳. وجود فرزند سبب استحام بنیان خانواده است

وجود فرزندان در خانه نیز موجب امنیت بنیان خانواده از فروپاشی است؛ چون وجود فرزند در کانون خانواده، مانع از بروز ناسازگاری ها و طلاق می گردد. هنگامی که زن و مرد دارای فرزند باشند، فرزندان، سپر حمایتی را در برابر طلاق برای آن ها فراهم می کنند. این سپر حمایتی، موجب حفظ و تداوم زندگی می گردد.»^{۱۰۸}

---

۱۰۸. مقاله: آسیب های اخلاقی کاهش جمعیت فرزندان، علی ملکوتی نیا، مجله مبلغان، شماره ۱۸۱.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

فرزندان با حضور خود به عنوان سدّی محکم در مقابل سیل ویرانگر حوادث و طلاق، از حریم کانون خانواده محافظت می‌کنند.

بر اساس تحقیقات و مطالعات، امروزه یکی از علت‌های طلاق زوجین، نداشتن فرزند است. فرزند، به ویژه فرزند خردسال، به منزله پیوند بین پدر و مادر است. از این رو، بی‌فرزندی باعث تزلزل خانواده می‌شود؛ چراکه زندگی کم‌کم عادی می‌گردد و مشکلات نمایان‌تر می‌شود و در نتیجه، علاقه همسران به زندگی مشترک کم خواهد شد؛ ولی با حضور فرزند در کانون خانواده، جاذبه‌ها و دل‌مشغولی‌های تازه‌ای را برای والدین به ارمغان می‌آورد که همین امر، در کنار مشاهده ناتوانایی‌های نوزاد، حس مسئولیت و شفقت از سوی پدر و مادر، باعث می‌شود تمام نیرو و احساسات آن‌ها در جهت حمایت از کودک متمرکز گردد.

بنابراین، فرزند در آموزه‌های دینی به «جگرگوشه والدین» و «کُلّ خوشبوی بهشتی»^۹ یاد شده است که والدین حاضر نیستند به راحتی آن را از دست بدهند، لذا حضور فرزند در زندگی مشترک، نقش مثبتی در استحکام و تداوم حیات خانواده دارد.

---

۱۰۹. مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ج ۱۵، صص ۱۱۳-۱۱۲.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

۴. وجود فرزند مایه سعادت اخروی والدین است

در متون اسلامی، از فرزند به عنوان وسیله آمرزش پدر و مادر یاد شده است. از جمله، پیامبر گرامی اسلام (ص) به امّ سلمه فرمود: «زن باردار مانند روزه دار شب بیدار و سربازی است که جان و مال را در راه پیشرفت اسلام نثار کند. چون کودک متولد شود، چندان اجر به مادر دهند که جز خدا کسی نداند و چون به او شیر دهد، برای هر مکیدن، ثواب آزاد کردن بنده‌ای از نسل اسماعیل دارد و چون دوران شیرخوارگی کودک پایان یابد، فرشته‌ای بزرگوار دست به پهلوی مادر زند و گوید: عملت را از سر بگیر که تمام گناهان تو آمرزیده شد»^{۱۱۰}

امام علی (ع) نیز درباره بیماری فرزند می‌فرماید: «إِنَّهُ كَفَّارَةٌ لِّوَالِدَيْهِ؛ بیماری فرزند، کفّاره گناهان پدر و مادرش است.»^{۱۱۱}

در جای دیگر، نقل شده است که روزی «حسن بصری» می‌گفت: «فرزند بدچیزی است؛ حیاتش رنج می‌دهد و مرگش استخوان می‌شکند.» این سخن به سمع مبارک حضرت سجّاد (ع) رسید، حضرت

---

۱۱۰. وسائل الشیعة، ج ۲۱، ص ۴۵۱.

۱۱۱. من لایحضره الفقیه، ج ۳، ص ۴۸۲.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

فرمود: «كَذَبَ وَاللَّهِ! نِعَمَ الشَّيْءُ الْوَلَدُ؛ إِنْ عَاشَ فَدَعَاءُ حَاضِرٍ، وَ إِنْ مَاتَ فَشَفِيعٌ سَابِقٌ؛^{۱۱۲} به خدا دروغ گفته! فرزند، خوب چیزی است. اگر بماند، دعای نقد است و اگر بمیرد، شفاعت گری است که پیش از پدر رفته است.»

همچنین، پیامبر گرامی اسلام (ص) فرمود: «الْوَلَدُ كَبِدُ الْمُؤْمِنِ إِنْ مَاتَ قَبْلَهُ صَارَ شَفِيعاً وَ إِنْ مَاتَ بَعْدَهُ يَسْتَغْفِرُ اللَّهُ لَهُ فَيَغْفِرُ لَهُ؛ فرزند، [پاره] جگر مؤمن است. اگر زودتر از پدر بمیرد، شفیع پدر شود و اگر دیرتر بمیرد، برای پدر، طلب آموزش کند و خدا او را (به واسطه دعای فرزند) پیامزد.»^{۱۱۳}

امام صادق (ع) فرمودند: «مِيرَاثُ اللَّهِ مِنْ عَبْدِهِ الْمُؤْمِنِ الْوَلَدُ الصَّالِحُ يَسْتَغْفِرُ لَهُ؛ میراث الهی بنده مؤمن، فرزند صالح و درستکاری است که برای او استغفار کند.»^{۱۱۴}

حضرت عیسی بن مریم (ع) در کنار قبرستانی راه می‌رفت. ناگهان چشمش بر گوری افتاد که صاحب آن عذاب می‌کشید، سال بعد نیز بر

---

۱۱۲. مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ج ۱۵، ص ۱۱۲.

۱۱۳. همان.

۱۱۴. من لایحضره الفقیه، ج ۳، ص ۴۸۱.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

همان گور گذشت و دید دیگر عذاب نمی‌شود. عرض کرد: پروردگارا! پارسال از این گور عبور کردم و صاحبش عذاب می‌شد و امسال که از آن می‌گذرم دیگر عذاب نمی‌کشد؟ خداوند جل جلاله به او وحی فرمود: ای روح الله! فرزند صالحی از او بزرگ شد و راهی را درست کرد و یتیمی را سرپرستی نمود و من به خاطر کارهای فرزندش، او را آمرزیدم.^{۱۱۵}»

رسول خدا (ص) پس از نقل این روایت فرمودند: آنچه برای بنده مؤمن پس از مرگش باقی می‌ماند؛ فرزندی است که بعد از پدر عبادت خدا می‌کند.

آنگاه این آیه را تلاوت کردند: «رَبِّ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا. يَرِثُنِي وَ يَرِثُ مِنْ آلِ يَعْقُوبَ وَ اجْعَلْهُ رَبِّ رَضِيًّا»^{۱۱۶}

بر اساس روایات دعای فرزند در حق والدین در این دنیا مستجاب و شفاعتشان برای ایشان در آخرت پذیرفته خواهد شد.^{۱۱۸}

---

۱۱۵. الکافی، ج ۶، ص ۴.

۱۱۶. وسائل الشیعه، ج ۱۵، ص ۹۸.

۱۱۷. مریم/ ۵ و ۶.

۱۱۸. الخرائج و الجرائح قطب راوندی، ص ۲۸۵.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

بنابراین فرزندآوری و ازدیاد نسل آثار و برکات فراوانی دارد که هم می‌تواند سعادت دنیوی و هم سعادت اخروی والدین را تامین کند. با این حال بسیاری از زنانی که ادعای دینداری دارند؛ در این مسئله از سیره فاطمه (س) عدول می‌کنند! و با توجیه‌های بی اساس؛ از زیر بار این مسئولیت زاد و ولد و فرزند آوری بیشتر؛ شانه خالی می‌کنند.

مگر حضرت فاطمه هیچ شأن اجتماعی نداشت؟! همان زنی که برای زنان نمی‌پسندید که در انظار مردان باشد زمانی که احساس تکلیف کرد با رعایت همان حدودی که خداوند گذاشته بود در جامعه حاضر شد و به عهدی که مولایش داشت پایدار ماند و از همه اعتبارش در راه ولی خود هزینه کرد. مگر فرزندی که در بطن خود داشت فدای بقای دین و ولایت حقه خداوند نکرد؟

گریز روضه

از ابتدای خلقت تاکنون نسلی بابرکت‌تر از نسل حضرت زهرا (س) وجود نداشته و تا قیامت هم نخواهد بود. نسلی که می‌تواند مایه سعادت جهان و جهانیان باشند؛ نسلی که آبروی عالم و عالمیان هستند. همان نسلی که خداوند آن را کوثر و خیر کثیر معرفی کرده است.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

در شان نزول سوره کوثر آمده که: «سوره کوثر درباره عاص بن وائل سهمی نازل شده و این هنگامی بود که رسول خدا (ص) از مسجد بیرون می‌آید که عاص حضرت را در نزدیکی درِ بنی سهم دید و با آن گرامی ملاقات و گفتگو کرد. این در حالی بود که عده‌ای از بزرگان قریش در مسجد نشسته بودند.

هنگامی که عاص به جمع آن‌ها پیوست. پرسیدند: با کی صحبت می‌کردی؟ گفت: با این ابتر.^{۱۱۹}

این ماجرا بعد از فوت عبد الله، فرزند رسول خدا (ص) و خدیجه (ع) بود، و برطبق رسم و عادت عرب جاهلی، کسی را که پسر نداشت ابتر می‌نامیدند. قریش هم در موقع مرگ عبد الله، آن بزرگوار را ابتر و صنبور نامیدند. و صنبور به شخصی می‌گویند که برادر و فرزندی نداشته باشد.

ای فاطمه! ای عزیز داور
ای معنی جاودان
کوثر

---

۱۱۹. مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ج ۱۰، ص ۸۳۶.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

ای گنج هزار گونه گوهر
وی خوانده ترا
خدای، کوثر

نسل تو، نگاهبان دین ست
بر تاج تو، یازده نگین است

همین زهرایی که کوثر و بابرکت است؛ اما بعد از پدر آنقدر این بانو
آزار دید که بنا بر فرموده امام باقر (ع): «قَدْ ذَابَتْ مِنَ الْحُزْنِ وَ ذَهَبَ
لَحْمُهَا؛ از حزن و اندوه ذوب شد.»^{۱۲۰}

یعنی این مادر هیجده ساله روز به روز در پیش چشم چهار کودک
صغیرش همچون یخ ذوب می‌شد.

زینبین و حسنین دست به دعا بر می‌داشتند. خدایا! مادر ما که مریض
نبود؛ پس چرا بدنش نحیف و لاغر شده؟! خدایا! مادر ما را شفا عنایت
فرما! حدود ۲ الی ۳ ماه بیشتر بعد از پیامبر (ص) در کنار بچه‌ها نبود.
به چه علت از دنیا رفت؟

«فَمَاتَتْ حِينَ مَاتَتْ وَ إِنَّ فِي عَضْدِهَا كَمِثْلِ الدُّمْلُجِ»^{۱۲۱}

---

۱۲۰. بحار الانوار، ج ۷۸، ص ۲۵۵.

۱۲۱. کتاب سلیم بن قیس الهمالی، ج ۲، ص ۵۸۶.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

یعنی هنگامی که حضرت زهرا (س) از دنیا رفت؛ در بازویش به خاطر آن ضربه اثری مثل دستبند بر جای مانده بود.

شاخه‌های ثمرت خورده به دیوار گلم ناله‌های جگرت خورده به دیوار گلم

هر زمان از در این خانه گذشتم گفتم که همین جا پسرت خورده به دیوار گلم

پهلوی و بازو و این روی کبودت یعنی همه برگ و برت خورده به دیوار گلم ۱۲۲

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

مجلس پنجم: اصول و روش‌های تربیت فرزندان مهدوی توسط بانوان فاطمی

(س)

ایجاد انگیزه (ابهام)

دنیای جذاب و رنگین کودکان با همدیگر متفاوت است؛ ولی به طور مشترک نقاشی کودکان زبان آنان به شمار می‌رود و تعداد رنگ‌های استفاده شده در نقاشی کودکان بیانگر حالات درونی آن‌هاست. در واقع کودکان در نقاشی‌های خود هر آنچه را نمی‌توانند بگویند نقاشی می‌کشند.

به اعتقاد روان‌شناسان؛ هر شکل و یا تصویری که توسط یک کودک بر صفحه سفید کاغذ ترسیم می‌شود؛ بی‌هدف نیست، زیرا آن‌ها بهتر از هر کسی می‌توانند خلق و خوی؛ شادی و خوشحالی؛ ناراحتی و غمگین بودن خود را با کشیدن نقاشی نشان دهند.

حتی نوع خط و خطوطی که کودکان در صفحه کاغذ رسم می‌کنند و اینکه در کدام بخش کاغذ نقاشی می‌کشند؛ برای شناخت روحیات و خلق و خوی آنان مفید و مؤثر است.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

معمولاً کودکانی که در بین افراد شاد و بانشاط زندگی می‌کنند؛ در نقاشی‌های خود از رنگ‌های متنوع و شاد و جذاب برای نقاشی استفاده می‌کنند؛ و کودکانی که از رنگ بنفش و تیره استفاده می‌کنند؛ به نوعی در محیط پر تشنج و با افرادی خشن و بد اخلاق روبرو هستند.

چه عواملی بر شکل‌گیری این رفتارها و خلق‌وخوی کودکان مؤثر هستند؟

این خلق‌وخوی و رفتارها از چه زمانی در درون کودکان شکل می‌گیرد؟

چه فرد یا افرادی بیشترین و اولین تأثیر را در شکل‌گیری این روحیات در کودکان دارند؟

متن و محتوا

اولین نقاش و فرد تأثیرگذار بر شخصیت و رفتارها و خلق‌وخوی کودک، مادران هستند و آنچه از کودکی و توسط مادران بر ضمیر یک شخص نقش می‌بندد، در مراحل بعدی زندگی او آثار مهمی از خود بر جای می‌گذارد.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

از این رو رسول اکرم (ص) فراگیری در کودکی را به ماندگاری حکاکی بر روی سنگ تشبیه نموده و فرمودند: «مَثَلُ الَّذِي يَتَعَلَّمُ الْعِلْمَ فِي صِغَرِهِ كَالنَّقْشِ عَلَى الْحَجَرِ؛ مَثَلُ آن کس که در کودکی به فراگیری مطالب پردازد، همانند حکاکی بر سنگ است».^{۱۲۳}

امام علی (ع) نیز فرمودند: «إِنَّمَا قَلْبُ الْوَالِدِ كَالْأَرْضِ الْخَالِيَةِ مَهْمَا أُتِيَ فِيهَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ قَبِلَتْهُ؛ دل جوان همچون زمینِ ناکشسته است؛ هر چه در آن افکنند می‌پذیرد».^{۱۲۴}

از این رو والدین به ویژه مادران باید با اصول و روش های مطلوب تربیت آشنا شوند تا بتوانند فرزندان مهدوی تربیت کنند.

با مطالعه سیره ائمه (ع) که الگوهایی بی نظیر در تکامل زندگی بشر هستند، در می‌یابیم که هر یک از آن بزرگواران با ظرافت، حساسیت و دقت نظر، مسائل تربیتی فرزندان به ویژه پرورش روح و شخصیت آن‌ها را مورد توجه قرار می‌دادند و نسبت به آن اهتمام ویژه‌ای داشتند.

---

^{۱۲۳}. نهج الفصاحه، ص ۷۱۷.

^{۱۲۴}. تحف العقول عن آل الرسول (ص)، ص ۷۰.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

در مکتب اسلام و اهل بیت (ع) خانواده مهم ترین کانون تربیت به حساب می آید و خانواده حضرت فاطمه زهرا (ع) نمونه برتر یک خانواده آسمانی است و ایشان بی تردید مربی و معلم بشریت هستند.

خداوند در آیه ۳۳ سوره مبارکه احزاب می فرماید: «إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيراً».

این خانواده، پاک ترین، عالی ترین و باکمال ترین خانواده است؛ محور این خانواده، فاطمه زهرا (س) است، لذا خداوند متعال در حدیث شریف کساء همه را با محوریت حضرت فاطمه معرفی می کند: «هُم فَاطِمَةٌ وَأَبُوهَا وَبَعْلُهَا وَبَنُوهَا» محوری که آقا رسول الله (ص) درباره ایشان می فرماید: «فِدَاهَا أَبُوهَا»^{۱۲۵} مربی که امیرالمؤمنین علی (ع) مدح خوان او می شود، مربی که فرزندان او «سَيِّدَانِ شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ» هستند.

حضرت زهرا (س) به عنوان یک مادر نمونه و الگو، از آغازین لحظات زندگی فرزندان، آن ها را بزرگ و گرامیداشت و درصدد تربیت صحیح و معنوی آن ها بر می آمد. این عملکرد ایشان، سبب شده که امام

---

۱۲۵. امالی للصدوق، ص ۲۳۴.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

زمان (عج) در توفیق و نامه‌ای که به واسطه یکی از نواب خاص حضرت در زمان غیبت صغری صادر شده از مادرشان به عنوان الگوی شایسته و نیک خود نام ببرند: «فِي ابْنَةِ رَسُولِ اللَّهِ ص لِي أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ؛ الْكُو وَ اسوه نیکوی من، دختر رسول خدا (ص) است.»^{۱۲۶}

این الگوی حسنه در خانه‌ای کوچک و با کمترین امکانات، بیشترین بهره‌برداری در خانواده را به نمایش گذاشتند؛ و نشان داد «تربیت صحیح فرزندان» و «مهدوی بار آوردن» آن‌ها به بهره‌مندی از امکانات نیست، بلکه تربیت نیازمند «اصول و روش صحیح» هست که رعایت این اصول و روش صحیح در زندگی حضرت زهرا (س) و چگونگی تربیت فرزندانش نمایان است.

جلوه‌های تربیتی حضرت زهرا (س) راه میانبری است که با تمسک به آن می‌توانیم فرزندان را به مقصد مستقیم انتظار و یاری امام زمان (عج) تربیت کنیم.

اصول تربیت فرزندان مهدوی

---

^{۱۲۶}. الغیبه للطوسی، ص ۲۸۶.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

اصل اول: توجه به زمان مناسب برای تربیت و آموزش

برخی از عموم مردم فکر می‌کنند دوران تربیت کودک از وقتی شروع می‌شود که خوب و بد را درک کند و اهل رشد و تمیز شود و قبل از آن، تربیت مؤثر نیست و کودک تحت تأثیر عوامل خارجی قرار نمی‌گیرد.

اما این عقیده نادرست است؛ زیرا به تأیید روانشناسان و اساتید تربیت، پرورش و تربیت کودک باید از ابتدای زمان تولد شروع شود.

در ضرب‌المثل‌ها داریم که فرزند چون نهالی است که در سنین کودکی، می‌توانیم آموزش‌های لازم را به وی دهیم و اوج سن تربیتی فرزند نیز از نظر روانشناسان ۲ تا ۶ سال و پیش از ورود به مدرسه است، بنابراین در این زمان، باید فرزند را با آموزه‌های مهدوی آشنا کرد.

بر اساس آموزه‌های دینی؛ تربیت صحیح فرزند حتی قبل از تولد و همزمان با نطفه او آغاز می‌شود. نطفه خود حضرت زهرا (س) در خانه پاک و در دامان انسان کاملی که برترین صفات را داشتند بسته شد؛ زیرا ایشان دختر رسول خدا (ص) و حضرت خدیجه یکی از بهترین و پاک‌دامن‌ترین زنان زمان خود، بود و در خانه وحی پرورش یافت.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

البته لازم است والدین شرایط زمانی و محیطی فرزندان به خوبی درک کنند و نباید آنچه در تربیت خود آنان مؤثر بوده را حتماً در تربیت فرزندان نیز مؤثر بدانند و آنان را مجبور به رعایت همان مسائل کنند. امام علی (ع) در مورد لزوم تطبیق تربیت فرزندان با زمان خویش می‌فرماید: فرزندان را به انجام آداب خودتان وا ندارید؛ زیرا آنان برای زمانی، غیر از زمان شما آفریده شده‌اند.^{۱۲۷}

اصل دوم: آغاز تربیت و محوریت آن از محیط خانه و خانواده

آغاز تربیت از والدین و قبل از زمان تولد هست و محور اولیه این مسئله مادر خانواده است. از این رو حضرت زهرا (س) محیط خانه را کارخانه بزرگ انسان‌سازی و دانشگاه مهم تمرینات نظامی و درس فداکاری کرده بود و می‌دانست هر درسی را که تربیت شدگان این مدرسه، در اینجا بیاموزند، در میدان بزرگ اجتماع به مرحله ظهور و بروز درخواهند آورد و آنچه را در اینجا تمرین کنند، در آینده عمل خواهند کرد.

---

^{۱۲۷}. شرح نهج البلاغه ابن ابی‌احدید، ج ۲۰، ص ۲۶۷.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

خداوند به مادر حضرت موسی (ع) الهام کرد که فرزندش را به دریا بیندازد و نگران سلامتی و تربیت او نباشد؛ و فرمود من او را دوباره به دامن تو باز می‌گردانم تا زیر نظر خودت رشد کند و تربیت شود.^{۱۲۸}

پیامبر اسلام (ص) فرمودند: «هر فرزندی بر فطرت توحید و خداپرستی متولد می‌شود و این پدر و مادر او هستند که او را یهودی یا مسیحی و یا زردشتی سوق می‌دهند و او را از راه فطرت دور می‌سازند.»^{۱۲۹}

نقل شده حضرت فاطمه (س) فرزندش حسن (ع) را روی دست می‌گرفت و بالا می‌انداخت و حرکت می‌داد و می‌فرمود: ای حسن! نظیر پدرت باش و ریسمان ظلم از حق دور کن و خداوندی را که صاحب نعمت‌هاست پرستش کن و با افراد تیره دل دوست مباش.»^{۱۳۰}

اما سجاد (ع) در رساله حقوق خود؛ تربیت را در به عنوان یکی از حقوقی بر شمرده که باید از خانه و والدین شروع شود. «ای پدران و مادران! حق فرزند تو این است که بدانی او پاره‌ای از وجود توست و در نیکی و بدی خود در این دنیا به تو وابستگی دارد و تو در تربیت و

---

^{۱۲۸}. قصص/ ۷ و ۸.

^{۱۲۹}. من لایحضره الفقیه، ج ۲، ص ۴۹.

^{۱۳۰}. مناقب آل ابی‌طالب (علیهم السلام)، ج ۳، ص ۳۸۹.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

ادب آموزی و خدانشناسی او مسئولیت داری و باید او را در اطاعت فرمان خدا، در آنچه مربوط به تو و اوست، کمک‌رسانی.»

اصل سوم: ضرورت توجه بیشتر نسبت به تربیت روحی فرزندان

امروزه معمولاً خانواده‌ها بچه‌ها را به باشگاه و زبان کلاس و هنر و ... می‌فرستند و متأسفانه از تربیت روحی و روانی فرزندان خود غافل می‌شوند؛ اما حضرت زهرا (س) از همان آغاز کودکی فرزندان، عبادت خدا را در روح و روان آنها تثبیت کرد و خوی پرستش خدای یکتا را در فطرت لطیف آنها سرشت و از همان آغاز به آنها علم آموخت و آنها را برای کسب معارف و تشویق در فراگیری، به مسجد می‌فرستاد، به عنوان مثال به فرزندش حسن (ع) که هفت ساله بود می‌فرمود: «به مسجد برو، آنچه را از پیامبر (ص) شنیدی فراگیر و نزد من بیا و برای من بازگو کن»، حسن (ع) همین کار را می‌کرد و بعد به خانه می‌آمد و با سخنرانی شیرین خود، بیانات پیامبر (ص) را برای حضرت زهرا (س) بیان می‌نمود، از این رو هر وقت علی (ع) وارد خانه می‌شد، حضرت زهرا (س) را حافظ آیاتی از قرآن که تازه نازل شده بود، می‌یافت، می‌پرسید: این آیات و علوم تازه را از کجا دریافت کردی؟ می‌گفت: از پسر حسن (ع).

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

روزی علی (ع) در خانه مخفی شد، حسن (ع) وارد گردید و آنچه را از پیامبر (ص) در مسجد شنیده بود در ضمن سخنرانی برای مادر تعریف کرد، ولی این بار در سخنرانی خود گیر می‌کرد، فاطمه (س) تعجب کرد، حسن (ع) گفت: «مادرم، شخص بزرگی سخن مرا می‌شنود و همین موجب کندی زبان من شده است»، در همین هنگام علی (ع) از مخفیگاه بیرون آمد و پسرش را بوسید.^{۱۳۱}

حضرت زهرا (س) همیشه رسیدگی به فرزندان را در اولویت قرار می‌داد. سلمان می‌گوید: روزی فاطمه زهرا (س) را دیدم که مشغول آسیاب بود. در این هنگام فرزندش حسین گریه می‌کرد. عرض کردم: برای کمک به شما آسیاب کنم یا بچه را آرام نمایم؟ ایشان فرمود: من به آرام کردن فرزند اولی هستم، شما آسیاب را بچرخانید.^{۱۳۲}

بنابراین کودکان نیز لیاقت و استعداد این را دارند که تحت تربیت دینی قرار گیرند. البته لازم است والدین موضوعات و مطالب دینی را ساده و قابل فهم سازند و به کودکان تلقین کنند و آنان را با آموزه‌های دینی آشنا کنند تا اعمال و برنامه‌های آسان دین را انجام دهند و با اعمال و

---

^{۱۳۱}. نگاهی بر زندگی حضرت فاطمه (س)، اشتهاوردی، ص ۶۴.

^{۱۳۲}. بحارالانوار، ج ۴۳، ص ۲۸.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

افکار دینی نشو و نما کنند. اسلام دستور می‌دهد کودکان را از هفت‌سالگی به نماز وادار کنید.^{۱۳۳}

پیامبر تلقینات دینی را از همان بدو تولد در خانه حضرت زهرا (س) به مرحله اجرا درآورد. زمانی که امام حسن به دنیا آمد، او را بوسید و در گوش راستش اذان و در گوش چپش اقامه گفت و درباره امام حسین هم این عمل را انجام داد.^{۱۳۴}

اصل چهارم: ضرورت استفاده از قالب و روش جذاب و هنری برای تربیت

پیامبر اسلام (ص) در هم‌نشینی با کودکان، خود را همسان آنان می‌پنداشت و با آنها سرگرم بازی می‌شد و به دیگران نیز سفارش می‌کرد: «مَنْ كَانَ عِنْدَهُ صَبِيٌّ فَلْيَتَّصَبْ لَهُ؛ کسی که نزد او کودکی است، باید کودکانه رفتار کند.»^{۱۳۵}

رسول گرامی اسلام (ص)، حسنین (علیهما السلام) را بر دوش خود سوار می‌کرد و به آنها می‌فرمود: «خوب مرکبی دارید و شما هم خوب

---

۱۳۳. بحارالانوار، ج ۸۵، ص ۱۳۲.

۱۳۴. عیون اخبار الرضا (ع)، ص ۷۳.

۱۳۵. وسایل الشیعه، ج ۱، ص ۴۸۶.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

سوارکارانی هستیید.» آن حضرت حتی در حضور جمع، خود را هم پایه کودکان قرار می‌داد و با آنان انس می‌گرفت. همچنین به یاران خود می‌فرمود: «با کودکان مأنوس شوید و آنان را در آغوش بگیرید.» کودکانی نیز که رسول خدا (ص)، آنان را به دوش می‌گرفت، به این امر افتخار می‌کردند.

پیامبر (ص) شبی به خانه فاطمه رفت و حسن و حسین با او بودند. پیامبر به آن دو فرمود: برخیزید و کشتی بگیرید.» آن دو بزرگوار برخاستند و کشتی گرفتند.^{۱۳۶}

در زمینه آشناسازی کودکان با مباحث تربیتی و آموزه‌های دینی، قطعاً نباید روایات و احادیث خاص و سنگین را به کودک ارائه کرد؛ بلکه با «استفاده از روش‌های هنری» مانند قصه‌گویی، شعرخوانی، نقاشی‌های زیبا و ... باید کودک را با آموزه‌های مهدوی آشنا کرد و در این مسیر نیز خانواده‌ها باید به تشویق پردازند.

حضرت زهرا (س) نیز در نوازش و محبت‌های خود، فرزندان را به پدرشان که امام زمان خود بودند، مشتاق می‌کردند و در مورد شخصیت

---

^{۱۳۶}. بحارالانوار، ج ۱۰۰، ص ۱۸۹.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

پدرشان مطالبی را ارائه می‌کردند و خود نیز به عنوان الگوی عملی، به دفاع از ولایت پرداختند و فرزندان را نیز برای این امر تربیت کردند.

اگر در دعای عهد هرروز صبح می‌خوانیم: «اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِنْ أَنْصَارِهِ وَ أَعْوَانِهِ»، «الدَّائِبِينَ»، «الْمُمْتَلِينَ»، «الْمُسَارِعِينَ»، «الْمُحَامِلِينَ»، «السَّابِقِينَ» و «الْمُسْتَشْهِدِينَ»؛ جلوه عملی این مقام‌ها در عالم، حضرت زهرا (س) بوده‌اند که با همه وجود، یار و کمک‌رسان امام زمان خود بودند و از امیرالمؤمنین (ع) حمایت و دفاع کردند.

ما نیز در عصر غیبت باید بدانیم فرزندی که اهل دین باشد، اگر جنبه‌ای مهرورزی و رحمه‌الله للعالمین بودن امام زمان (عج) را به وی ارائه کنیم، شیفته ایشان و مشتاق ظهور می‌شود؛ بنابراین خانواده‌ها و مادران باید نهاد این شوق را در دل فرزندان قرار دهند تا در نهایت فردی منتظر و یاریگر امام زمان (عج) شوند.

روش‌های تربیت فرزندان مهدوی در سیره فاطمی

روش اول: ابراز محبت و علاقه به اندازه

اولین روش تربیتی مورد تأکید «تنظیم محبت» است؛ زیرا آنگاه انسان به خوبی تربیت می‌شود که در محبت افراط و تفریط صورت نگیرد.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

امروز برخی خانواده‌های ما یا زیادی محبت می‌کنند یا کمبود محبت دارند که باعث ضعف‌هایی در فرزندان می‌شود، در حقیقت بیشترین حجم مشکلات جامعه یا به دلیل زیادی محبت است یا به دلیل کمبود محبت.

کودکی که کمبود محبت داشته باشد، معمولاً ترسو، خجل، ضعیف، بدبین، گوشه‌گیر؛ پژمرده و حتی مریض بار می‌آید. چنین شخصی ممکن است برای اظهار عکس‌العمل و تظاهر به بی‌نیازی، دست به اعمالی نظیر جنایت، دزدی و قتل نفس بزند تا از این طریق از اجتماعی که او را دوست ندارد، انتقام بگیرد. پس محبت و نوازش کودک یکی از احتیاجات ضروری او به شمار می‌رود و برای پرورش او الزامی است.

درس مذکور در خانه حضرت زهرا (س) به طور کامل اجرا شد و پیامبر اعظم آن را عملاً به حضرت زهرا (س) یاد داد. روایت شده است: «روزی رسول خدا امام حسن (ع) را می‌بوسید و نوازش می‌کرد. اقرع بن حابس عرض کرد: من ده فرزند دارم اما تا به حال هیچ‌یک از آنها را نبوسیده‌ام. پیامبر اعظم غضبناک شد و فرمود: اگر خدا

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

محبت را از قلب تو گرفته من چه کنم؟ هر کس نسبت به اطفال ترحم نکند و احترام بزرگسال را نگاه ندارد؛ از ما نیست.^{۱۳۷}

مبدأ محبت باید خدایی باشد، امام علی (ع) می‌فرماید: «الْمُؤْمِنُ مَنْ كَانَ حُبَّهُ لِلَّهِ وَبُغْضُهُ لِلَّهِ وَأَخْذُهُ لِلَّهِ وَتَرْكُهُ لِلَّهِ؛ مؤمن، کسی است که دوست داشتنش برای خدا، نفرت داشتنش برای خدا، گرفتنش برای خدا و رها کردنش برای خدا باشد»^{۱۳۸}

پس ما باید حُبَّمان را تنظیم کنیم. مسیر تربیت هم باید الهی باشد، گاهی اوقات به ما گفته می‌شود «محبت کن»، بگوییم چشم و گاهی اوقات به ما گفته می‌شود «محبت را کم کن»، باز هم بگوییم چشم و حرف‌شنوی داشته باشیم. خداوند در آیه ۲۴ سوره توبه می‌فرماید: در میدان جهاد محبت‌هایتان را تنظیم کنید «قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ؛ بگو اگر پدران و فرزندان و برادران و همسران و طایفه شما و اموالی که به

---

۱۳۷. مناقب آل ابی طالب (علیهم السلام)، ج ۴، ص ۲۵.

۱۳۸. غررالحکم، ج ۲، ص ۳۷.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

دست آورده‌اید و تجارتي که از کساد شدنش می‌ترسید و خانه‌هایی که به آن علاقه دارید، در نظرتان از خداوند و پیامبرش و جهاد در راهش محبوب‌تر است، در انتظار باشید که خداوند عذابش را بر شما نازل کند و خداوند جمعیت نافرمان بردار را هدایت نمی‌کند». آن‌هایی در جهاد با امام علی (ع)، امام حسن و امام حسین (علیهما السلام) و جهاد دفاع مقدس شرکت نکردند و امروز هم در جهادها شرکت نمی‌کنند که محبت زیادی به دنیا و تعلقات آن دارند.

روش دوم: تکریم و شخصیت بخشی به فرزندان

روان شناسان می‌گویند: تربیت کننده باید شخصیت کودک را پرورش دهد و اعتماد به نفس را به او تلقین کند؛ او را بزرگ نفس و با شخصیت بار بیاورد. از این رو والدین نباید هرگز کودکان خود را تحقیر کنند و شخصیت آنان را در حضور دیگران کوچک نمایند و بر روحشان ضربه وارد سازند تا فرزندان و سایر کودکان؛ بزرگ و آقا تربیت شوند.

از جمله مواردی که در شیوه تربیتی حضرت زهرا (س) در جهت شخصیت بخشی به فرزندان جایگاه خاصی داشت، تحرک و بازی کودکان بود. این فعالیت و تکاپو به قدری برای سلامتی و رشد کودک ضروری است که حتی برای تشویق آن‌ها به تحرک و بازی، بزرگ‌ترها

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

نیز باید با آنها بازی و جست و خیز کنند. هم‌بازی شدن رسول معظم اسلام (ص) با فرزندان دخترش، حضرت زهرا (س)، بیانگر این نکته مهم است که بازی و تحرک کودک، یکی از لوازم تربیت صحیح به شمار می‌آید. باید توجه داشت که در بازی، نوع الفاظ و حرکات مادر سرمشق کودک قرار می‌گیرد؛ بنابراین باید از کلمات و جملات مناسبی استفاده کرد. افزون بر این، باید در قالب بازی و شوخی، شخصیت کودک را تقویت کرد و او را به داشتن مفاخر و ارزش‌های اکتسابی تهییج نمود که همه، مرهون در پیش گرفتن شیوه‌های صحیح در این زمینه است.

جابر بن عبدالله انصاری می‌گوید: «روزی داخل خانه رسول خدا (ص) شدم. دیدم حسنین بر پشت آن حضرت سوارند و آن جناب با دست‌وپا راه می‌رود و می‌فرماید: بهترین شتر، شتر شماس است و بهترین سوار شمایید.»^{۱۳۹}

حضرت زهرا (س) نیز با استفاده از توصیف و الفاظ زیبا و محبت‌آمیز؛ شخصیت فرزندان را حفظ می‌کرد. نقل شده ایشان در قالب اشعار

---

^{۱۳۹}. بحارالانوار، ج ۴۳، ص ۲۸۵.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

ادیبانه زیبایی می فرمود: «أَشْبَهُ أَبَاكَ يَا حَسَنُ وَ أَخْلَعُ عَنِ الْحَقِّ الرَّسْنَ
وَأَعْبُدُ الْهَأُ ذَامِنِنِ وَلَا تُوَالِ ذَا الْإِحْنِ؛ حسن جان! مانند پدرت علی باش
و ریسمان از گردن حق بردار خدای احسان کننده را پرستش کن و با
افراد دشمن کینه توز دوستی نکن.»

همچنین خطاب به دیگر فرزند دلیندش امام حسین (ع) می فرمود: «أَنْتَ
شَبِيهًا بِأَبِي لَسْتَ شَبِيهًا بِعَلِيٍّ؛ حسین جان! تو به پدرم رسول خدا
شبهت داری نه به پدرت علی (ع).»^{۱۴۰}

روش سوم: تنظیم سرمایه‌های وجودی فرزندان

رویکرد دیگر تربیتی حضرت زهرا (س) در تنظیم سرمایه است که
فرزندان و همه انسان‌ها دو سؤال را باید درباره آن به خوبی بدانند:
سرمایه‌های مادی و معنوی یک فرد از کیست؟

انسان چگونه می‌تواند از سرمایه‌های خود استفاده کند؟

برخی گمان می‌کنند سرمایه‌های مادی (مثل عمر؛ پول و ...) و معنوی
(مثل آبرو؛ جوانی و ...) و علمی (سطح سواد؛ شناخت) و ... برای
خودشان است، در حالی که تمام سرمایه‌ها از آن خداست. حضرت

---

^{۱۴۰}. مناقب آل ابی طالب (علیهم السلام)، ج ۳، ص ۳۸۹.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

فاطمه زهرا (س) زیباترین الگوی تربیت را در این مسیر به فرزندان خود و همگان آموختند. از این روی، هنگام غروب آفتاب یا شب‌های قدر، اجازه خواب به کودکان خود نمی‌داد، بلکه اگر هر یک خواب بودند آن‌ها را بیدار می‌کرد و با خوردن غذای سبک به آن‌ها، برای بیدار نگه‌داشتن آنان در شب قدر می‌کوشید.^{۱۴۱}

در یک نگاه، فاطمه (س) در جلوه‌های مهر و عاطفه بسیار عطف و پر مهر بود، ولی هرگز عاطفه و مهر مادری را بر وظیفه و رسالت اصلی خویش ترجیح نمی‌داد. به همین دلیل، آنگاه که خبر شهادت فرزندش امام حسین (ع) در کربلا و چگونگی آن وقایع را شنید، بسیار گریست؛ اما برای یاری آیین اسلام و آبیاری نهال دین، این مصیبت سنگین را پذیرفت و فرزندش که سرمایه وجودی‌اش بود را در راه خدا هدیه کرد و عرض کرد: «پدر جان! در برابر خواسته خداوند، تسلیم و راضی‌ام و به خدا توکل می‌کنم»^{۱۴۲}

---

۱۴۱. مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ج ۷، ص ۴۷۰.

۱۴۲. بحارالانوار، ج ۴۴، صص ۲۹۲ و ۲۹۳.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

همچنین روزی که در زمان رسول الله (ص)، بلال، شلاق روزهای جنگ را از زهرا (س) خواست تا یکی از اصحاب، با آن پیامبر (ص) را قصاص کند، آن بانو اندوهگین و مضطرب رو به بلال کرد و گفت:

«ای بلال! به فرزندانم حسن و حسین بگو نزد آن مرد بروند تا او آن دو را قصاص کند و نگذارند پیامبر را قصاص کند». ^{۱۴۳}ایشان این گونه فرزندان خود را ترغیب نمود که سرمایه جان خود را برای دفاع از دین و در راه ولی خدا به کار گیرند.

مادران شهدای انقلاب اسلامی نیز سرمایه‌های وجودی خویش را به بهترین نحو تقدیم انقلاب کردند و به فرزندان خویش آموختند باید سرمایه جان خود را در راه دین و دینداری اهدا نمایند.

«فروغ منهی» مادر شهیدان خالقی پور که سه فرزندش را تقدیم نظام و انقلاب کرده است. ایشان می‌گوید در ابتدای جنگ حاج آقای خالقی پور خودشان عازم جبهه شد و از سال ۱۳۶۰ تا ۱۳۶۷ جبهه بودند و به همین ترتیب هر زمان که نیاز می‌شد، پسرانم یکی یکی به جبهه اعزام می‌شدند. برای اعزام همه فرزندانم می‌رفتم و آن‌ها را با دعای خیر

---

^{۱۴۳}. امالی للصدوق، ص ۳۷۶.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

بدرقه می‌کردم، اما یک خاطره از اعزام علیرضا پسر سومم دارم که هنوز هم آن را فراموش نکرده‌ام.

به یاد دارم زمان اعزام آخرین پسر (علیرضا)، خبرنگاری با من مصاحبه کرد و از من پرسید شما همسران در جبهه است؟ گفتم: بله. دوباره سؤال کرد: پسر بزرگتان شهید شده و دومین پسران در جبهه است؟ پاسخ دادم: بله.

سؤال کرد، الان برای چه به اینجا آمده‌اید؟ گفتم آمده‌ام سومین پسر را راهی کنم.

سؤال کرد، باز هم پسر دارید؟ پسر کوچکم که در آن زمان دو سال داشت را نشان دادم و گفتم یک دختر هم دارم.

پرسید، الان ناراحت نیستید؟ گفتم خیلی ناراحتم، گفت: اگر ناراحت هستید، چرا رضایت دادید که پسر سومتان هم به جبهه برود، گفتم از این ناراحتم که چرا پسر کم دارم وای کاش به تعداد موهای سرم پسر داشتم و در این راه فدا می‌کردم.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

خبرنگار بدون اینکه پاسخی بدهد، اشک در چشمانش جمع شد و حرفی نزد، گفت: مادر حرفتان را دوباره تکرار کنید، دوباره گفتم؛ بعدها فهمیدم آن خبرنگار شهید «آوینی» بود.

این مادر فاطمی می‌گوید: دوست داوود پلاک بدون زنجیر پسر مرا آورده بود که وقتی پرسیدم چرا زنجیر ندارد؟ جواب داد گردنش شیمیایی شده و ورم کرده بود و فقط پلاک مانده بود که قیچی کردم و آوردم.

شب عید بود و می‌دانستم که پنج ماه است، پدر و پسر همدیگر را ندیده‌اند به همین خاطر گفتم، پسر مرا دفن نکنید تا حاجی (پدر داوود) از لبنان بیاید، (زیرا ایشان در جبهه لبنان مشغول جهاد بود) هیچ‌کس جرئت گفتن خبر شهادت داوود را به حاجی نداشت، خودم گوشی را گرفتم و گفتم، خسته نباشی رزمنده! خدا امانتی که داده بود را گرفت، حاجی گفت: واضح تر بگو چه اتفاقی افتاده است، گفتم: داوود شهید شده است.

چند لحظه مکث کرد و گفت: انالله و انا الیه راجعون، می‌دانست چقدر داوود را دوست دارم و به او وابسته هستم، سریع گفتم: خانم! مراقب رفتارت باش، ناراحتی نکنی، گفتم نه دوباره حاج آقا گفت: بسیار

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

خوب، من می‌روم حرم حضرت زینب (س) برای تو از خدا صبر
می‌خواهم. ۱۴۴

گریز و روزه

«اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى الصَّديقَةِ فَاطِمَةَ الزَّكِيَّةِ حَبِيبَةِ حَبِيبِكَ وَنَبِيِّكَ، وَأُمَّ
أَحِبَّاؤِكَ وَأَصْفِيائِكَ، الَّتِي اتَّجَبْتَهَا وَفَضَّلْتَهَا وَأَخْتَرْتَهَا عَلَى نِسَاءِ
الْعَالَمِينَ...» ۱۴۵

خلق عالم، سائل و روزی خورت   لیف   خرما
وصله‌های چادرت

ای سه شب بی‌قوت و از قوت تو سیر   هم فقیر و هم یتیم
و هم اسیر

بی‌بی وصیت کرد: «(یا علی!) أَنْتَ أَوْلَى بِي مِنْ غَيْرِي حَنْطِنِي وَغَسِّلْنِي
وَكَفِّنِي بِاللَّيْلِ وَصَلِّ عَلَيَّ وَادْفِنِي بِاللَّيْلِ وَلا تُعَلِّمِ أَحَدًا وَاسْتَوْدِعْكَ
اللَّهُ وَاقْرَأْ عَلَيَّ وَوَلِدِي السَّلَامَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ؛ ای علی! تو از دیگران بر
من سزاوارتری، حنوط و غسل و کفن کردن مرا در شب به انجام رسان

---

۱۴۴. سایت خیرگزاری دفاع مقدس، تاریخ انتشار: ۱۳۹۸/۰۷/۰۳.

۱۴۵. صلوات بر حضرت زهرا (س)، مصباح‌المتجهد، ج ۱، ص ۴۰۱.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

و شب بر من نماز بگزار و شب مرا دفن کن و هیچ کس را اطلاع نده.
تو را به خدا می سپارم و بر فرزندانم تا روز قیامت سلام و درود
می فرستم.^{۱۴۶}

امیرالمؤمنین (ع) به دستورات حضرت زهرا عمل کرد و زهرا را غسل
داد، کفن کرد، وقتی می خواست بنده های کفن را ببندد، زینب را صدا
کرد، حسنین را صدا زد؛ بیاید از مادر توشه بگیرید، این لحظه، لحظه
جدایی است.

حسن و حسین خود را به را جسد مادر انداختن، شروع به ناله و فریاد
کردند: وا حسرتا، وا حزنا!

مادر! مادر! سلام ما را به رسول خدا برسان.

امیرالمؤمنین می فرماید به خدا قسم خودم دیدم، صدای ناله زهرا بلند
شد؛ و دست های خود را دراز نموده و حسنین (ع) را چند لحظه ای به
سینه خود چسبانید. ناگاه منادی از آسمان ندا داد: ای ابی الحسن (ع)!

---

۱۴۶. بحارالانوار، ج ۴۳، ص ۲۱۴.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

حسین (ع) را از روی سینه زهرا (س) بردار، به خداوند سوگند که این وضعیت، ملائکه آسمان‌ها را گریان کرد!^{۱۴۷}

این غم آن‌چنان بزرگ بود که آه و ناله حسین (ع) را درآورد و برای تسلیت آنان خود حضرت زهرا (س) دست به کار شد و دستانش را از زیر کفن بیرون آورد و آن‌ها را در بغل گرفت و به نوعی دلداری داد.

اما همین حسین (ع) یک غم سنگین دیگری هم در کربلا دید. غم کربلا آن‌قدر سنگین بود که بلافاصله فرمود: «الآن انكسر ظهري و قلت حيلتي»^{۱۴۸}

نمی‌دانم ابی عبدالله کنار نحر علقمه چی دید که پشتش خم شد!

اینجا کسی غیر دشمن نبود که به حسین تسلیت بگوید! دلداری دهد! فقط صدای هل هله و شادی دشمن بلند بود.

---

۱۴۷. بحارالانوار، ج ۴۳، ص ۱۷۹.

۱۴۸. بحارالانوار، ج ۴۵، ص ۴۲.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

مجلس ششم: نقش مادران فاطمی در تربیت انقلابی فرزندان

ایجاد انگیزه (ابهام در موضوع)

از ابتدای خلقت تاکنون افراد زیادی وجود دارند که به دلیل داشتن روحیه برتری طلبی و یا برای رسیدن به ثروت یا قدرت یا سایر منافع شخصی و گروهی خود، به افراد ضعیف و ناتوان ظلم می‌کنند.

از این رو خداوند حکیم حدود ۲۹۰ آیه از قرآن کریم را به پیکار با ستم و ستمکاران و دفاع از ستم‌دیدگان در برابر ظالمان اختصاص داده است.^{۱۴۹}

بر اساس آیات قرآن کریم، یکی از مهمترین اهداف از ارسال پیامبران، مبارزه با این افراد ظالم و ستمکار است. در آیه‌ای می‌خوانیم: «وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا الْقُرُونََ مِنْ قَبْلِكُمْ لَمَّا ظَلَمُوا وَ جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ وَ مَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا؛^{۱۵۰} ما امت‌های پیش از شما را، هنگامی که ظلم کردند، هلاک نمودیم در حالی که پیامبرانشان دلایل روشن برای آن‌ها آوردند، ولی آن‌ها ایمان نیاوردند.»

---

۱۴۹. قاموس قرآن، ج ۲، ص ۷۸.

۱۵۰. یونس/۱۳.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

گناه بزرگ و هلاک کننده «ظلم» که مقابل عدل و به معنای چیزی را از روی ستم در غیر جای اصلی خود قرار دادن است،^{۱۴۱} انواع مختلفی دارد که عبارتند از:

۱. ظلم به خود مثل انجام گناه که بر اساس آیات قرآن کریم^{۱۵۲} این نوع از ظلم با «توبه» پاک می شود.

۲. ظلم به دیگران مثل غصب و پایمال کردن حقوق آنان؛ دزدیدن اموال و دارایی آنها؛ ضرر رساندن به جسم آنان؛ غیبت کردن پشت سر دیگران و ریختن آبروی آنان.

۳. ظلم به خالق که بدترین نوع از ظلم است. مثل قرار دادن شریک برای خداوند؛ عدم اطاعت از دستورات الهی و ...

خداوند در قرآن برخی دیگر از انواع ظلم و ستم را بیان کرده، با مراجعه به آیات زیر با این موارد آشنا شوید:

---

۱۵۱. فرهنگ معارف اسلامی، ص ۱۲۴۱.

۱۵۲. زمر/۵۳. «قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا».

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

۱. کتمان نعمت‌های الهی؛^{۵۳} انکار آیات الهی؛^{۵۴} فتنه‌گیری و تفرقه‌افکنی؛^{۵۵} تجاوز به حقوق دیگران؛^{۵۶} مسخره‌کنندگان و لقب زشت دهندگان به مؤمنان.^{۱۵۷}

ظلم حاکمان و حکومت‌های ظالم

یکی از بزرگ‌ترین گناهان، ظلم و ستمی است که از ناحیه حاکمان و سلاطین استعمارگر بر ملت‌های مستضعف وارد می‌گردد. در این نوع حکومت‌ها بی‌عدالتی حاکمان مستبد سبب می‌شود حقوق سایر کشورهای جهان سوم به راحتی پایمال گردد.

البته پایه و ریشه این حکومت‌های ظالم بسیار سست و ضعیف است و چنانچه قدرتی هم حاصل شود، موقتی است؛ زیرا حاکمان این حکومت‌ها با ظلم و بی‌عدالتی خود، بساط نابودی و هلاکت خویش را فراهم می‌کنند.

---

۱۵۳. ابراهیم/۳۴.

۱۵۴. انعام/۳۳.

۱۵۵. توبه/۴۷.

۱۵۶. شوری/۴۲.

۱۵۷. حجرات/۱۱.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

خبرداری از خسروان عجم
که کردند بر
زیردستان ستم؟

نه آن شوکت و پادشاهی بماند
نه آن ظلم بر
روستایی بماند

خطا بین که بر دست ظالم برفت
جهان ماند و او با
مظالم برفت^{۱۵۸}

حضرت علی (ع) در دو روایت زیبا، عاقبت این گونه حکومت‌ها را با
آینده حکومت‌های عادلانه مقایسه کرده و می‌فرماید: «مَنْ جَارَتْ
وَلَايَتُهُ زَالَتْ دَوْلَتُهُ؛ کسی که در دایره حکومتش ظلم و ستم کند
حکومتش از بین خواهد رفت.»

ایشان در روایتی دیگری فرمودند: «مَنْ عَمِلَ بِالْعَدْلِ حَصَّنَ اللَّهُ
مُلْكَهُ؛ حاکمی که به عدالت عمل کند خداوند قلمرو حکومتش را
حفظ خواهد کرد.»

---

۱۵۸. سعدی.

۱۵۹. تصنیف غررالحکم و دررالکلم، ص ۳۴۶.

۱۶۰. تصنیف غررالحکم و دررالکلم، ص ۳۴۰.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

هر کجا عدل روی بنموده ست
نیفتاده ست
نعمت اندر جهان

هر کجا ظلم رخت افکنده ست
برکنده ست^{۱۶۱}
مملکت را ز بیخ

در عصر کنونی از طرفی استکبار جهانی به سرکردگی آمریکا برای تأمین منافع و حفظ و گسترش هژمونی و سلطه خویش بر سایر جهان و تحقق دهکده‌ای جهانی با کدخدایی خود از انجام هر اقدامی جهت عقب‌ماندگی کشورهای توسعه‌نیافته و عدم پیشرفت آنان دریغ نخواهد ورزید.

از طرف دیگر در آیات و روایات متعددی، مستضعفین، یعنی کسانی که مورد ظلم و تهاجم استکبار قرار گرفته‌اند، موظف به دفاع و مقابله با مستکبرین شده‌اند. قرآن کسانی را که در راه حمایت از مستضعفین کوتاهی و سستی می‌کنند، مورد مواخذه قرار می‌دهد.

پیامبر اسلام (ص) بشارت می‌دهد بعد از آنکه جهان را ظلم و ظالمان در برگیرند؛ خداوند حاکمی عادل و امامی دادگر در میان امتم بر خواهد

---

۱۶۱. سنایی.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

انگیزت که زمین را از عدل و داد پر خواهد کرد همان طور که از ظلم و جور پر شده است: «أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَبْعَثُ فِي أُمَّتِي سُلْطَانًا عَادِلًا وَإِمَامًا قَاسِطًا يَمْلَأُ الْأَرْضَ قِسْطًا وَعَدْلًا كَمَا مُلِئَتْ جَوْرًا وَظُلْمًا!»

ما معتقدیم عشق سر خواهد زد
تبر خواهد زد
بر پشتِ ستم کسی

سوگند به هر چهارده آیه نور
سوگند به زخم های
سرشارِ غرور

آخر شبِ سرد ما سحر می گردد
برمی گردد ۱۶۳
مهدی به میان شیعه

بنا بر آیات قرآن کریم؛ عذاب های بسیار سنگینی که در انتظار ظالمان است، مخصوص عالم قبر و قیامت نیست؛ بلکه در این دنیا نیز بسیاری از ظالمان به سزای اعمال خود می رسند.

---

۱۶۲. کتاب سلیم بن قیس الهمالی، ج ۲، ص ۹۵۸.

۱۶۳. پیش نهاد می شود یک یا چند نفر از دانش آموزان به صورت انفرادی یا جمعی این شعر را در کلاس با صدای زیبا بخوانند.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

امام باقر (ع) نیز فرمودند: «مَا مِنْ أَحَدٍ يَظْلِمُ بِمَظْلَمَةٍ إِلَّا أَخَذَهُ اللَّهُ بِهَا فِي نَفْسِهِ وَ مَالِهِ هَلِيجٌ كَسَّ بِه دِیْگَرِی ظَلَم نَمِی کَنْد، مَگَر این که خدای تعالی او را به همان ظلم گرفتار می کند، چه درباره جان باشد، یا مال باشد.»

تاریخ نگاران نوشته اند که روزی از انوشیروان پرسیدند چگونه به عدالت خداوند پی بردی؟ گفت: از آنجا که روزی در بیابان راه می رفتم، یک باره متوجه شدم شخص پیاده ای با چوبی به دنبال سگی افتاده و با ضربه محکمی پای سگ را شکست، بعد از مدتی دیدم اسب سواری از آنجا عبور می کرد، اسبش لگدی به پای این مردم پیاده زد و پای او را شکست، سپس اسب سواری چند قدم از آنجا دور شد و یک لحظه دیدم پای همان اسب در سوراخی فرو رفت و شکست. از این جریان ها متوجه شدم ظلم و ستم مکافات دارد و ظالم بی پاسخ نمی ماند.^{۱۶۵}

البته بنا بر آیات ۴۲ و ۴۳ سوره ابراهیم، گاهی خداوند عذاب ظالمان را به تأخیر می اندازد و این تأخیر به هدف تشدید مجازات آنان است. از این رو می توان گفت: فرصتی که خداوند به ظالمان می دهد، به ضرر

---

۱۶۴. الکافی، ج ۲، ص ۳۳۲.

۱۶۵. ثمرات الحیات، ج ۱، ص ۵۱۱.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

و زیان آن‌ها تمام می‌شود و هر روزی که می‌گذرد عذاب آنان تشدید و بیشتر می‌شود.

نقش مادران در جهت ایستادگی و مبارزه با ظالمان

بر اساس عقل و آموزه‌های دینی، هیچ انسان مؤمنی اجازه ندارد در برابر ظلم و ستم ستمگران سکوت کند و یا با آنان همراه شود. از این رو در چنین شرایطی هر یک از افراد جامعه به نوعی می‌توانند در برابر این ظالمان ایستادگی کرده و مظلومین را در جهت ایفای حقوق خود یاری نمایند؛ اما یکی از گروه‌های اثرگذاری که کمتر به نقش آنان در راستای مبارزه با ظلم و ظالمان پرداخته شده است؛ مادران و زنان جامعه است. این گروه که نیمی از جامعه ما را تشکیل می‌دهند به شیوه‌های متعددی می‌توانند در برابر ظلم و ظالمان نقش آفرینی کنند که دو مورد از آن را با هم مرور می‌کنیم:

۱. ایستادگی و مقاومت در مقابل ظالم

از نظر آموزه‌های دینی قبول ظلم و ستم و عدم ایستادگی در برابر ظالم به اندازه ستم کردن، زشت و ناپسند است و همان‌گونه که ظلم عذاب دارد. پذیرش آن نیز موجب عذاب و هلاکت است.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

اسب‌های ورزیده (برای میدان نبرد) تا به وسیله آن، دشمن خدا و دشمن خویش را بترسانید.»

بر اساس آیه دیگری از قرآن کریم، مؤمنان کسانی هستند که وقتی متوجه شوند به یکی از ایشان ظلم شده از یکدیگر طلب یاری و کمک کرده تا یک‌صدا باهم به مبارزه با ظالم قیام کنند: «وَالَّذِينَ إِذَا أَصَابَهُمُ الْبَغْيُ هُمْ يَنْتَصِرُونَ؛ و کسانی که هرگاه ستمی به آن‌ها رسد، (تسلیم ظلم نمی‌شوند و) یاری می‌طلبند!»

خداوند در قرآن کریم افرادی که به دفاع از مظلومان نپردازند را چنین تهدید کرده: «چرا در راه خدا و در راه مردان و زنان و کودکانی که (به دست ستمگران) تضعیف شده‌اند، پیکار نمی‌کنید همان افراد (ستم‌دیده‌ای) که می‌گویند: خدایا! ما را از این شهر که اهل آن، ستمگرند، بیرون ببر و برای ما از طرف خود، سرپرست قرار ده و برای ما از طرف خود، یار و یاور تعیین فرما!»^{۱۷۰}

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

امیرالمؤمنین (ع) لحظاتی که در بستر شهادت بود، خطاب به فرزندانش فرمودند: «كُونَا لِلظَّالِمِ خَصْمًا وَ لِلْمَظْلُومِ عَوْنًا!»^{۱۷۱} همواره دشمن ظالم و یاور مظلوم باشید.»

بر اساس روایت چنانچه، فردی صدای مظلومی را بشنود و بدون عذر به او کمک نکند مسلمان نیست.^{۱۷۲} از این رو مسلمان واقعی و انسان دارای وجدان نمی‌تواند در برابر تعدی و تجاوز به حقوق مظلومان بی تفاوت باشد.

با توجه به مطالب فوق تا حدودی مشخص شد که چرا جوانان عزیز ایران اسلامی به کشورهای دیگر اعزام می‌شوند و جان خود را در معرض خطر می‌اندازند و چرا باید از فلسطین و فلسطینیان دفاع کنیم؟ پیامی از شهید مدافع امنیت، شهید «پیمان تباره»: مگر نمی‌بینی که ظلم سراسر گیتی را فرا گرفته؟ آیا نمی‌بینید که به حق عمل نمی‌شود و ظلم سراسر گیتی را فرا گرفته و داد مظلوم به گوش نمی‌رسد؟

---

۱۷۱. نهج البلاغه، نامه ۴۷.

۱۷۲. الکافی، ج ۲، ص ۱۶۴.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

اسلام آمد، انقلاب شد، ولی باز شما خوابید. هان که بیدار شوید که وقت، وقت ستیز است، وقت نبرد است و وقت گرفتن حق مظلوم از ظالم است.»^{۱۷۳}

در متون تاریخی، اغلب از نقش زنان درباری و از تأثیر زنان غرب و شرق زده یا به اصطلاح روشنفکر بر تحولات اجتماعی ایران سخن به میان آمده، ولی زنانی که در حادثه جنبش تنباکو، نهضت مشروطه، کشف حجاب، قیام ۳۰ تیر ۱۳۳۱ و... مشارکت داشته‌اند، از توده زنان مسلمانی بوده‌اند که گوش به فرمان مراجع تقلید و به منظور انجام تکلیف شرعی و الهی پا به میدان مبارزه گذاشتند؛ کمتر شنیده‌ایم.

زنان و بانوان کشورمان در برهه‌های مختلف تاریخ انقلاب اسلامی به ویژه در دوران دفاع مقدس به خوبی از عهده رسالت و نقش‌آفرینی خود به عنوان مبارز، حمایتگر، راوی و مشوق مردان و... بر آمده‌اند. تعداد ۶۸۴۲ زن شهیده و تعداد ۵۷۳۵ زن جانباز در انقلاب اسلامی داریم.^{۱۷۴}

---

۱۷۳. این شهید عزیز در تاریخ ۱۹ آبان ۱۳۸۹ در محور قصر شیرین - سرپل ذهاب در حین انجام مأموریت توسط اشرا به شهادت رسید.

۱۷۴. سایت معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری، تاریخ انتشار: ۱۳۹۸/۰۷/۰۶.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

یکی از راویان دفاع مقدس نقل می‌کند: «در قبرستان خرمشهر زن ۶۵ ساله‌ای را دیدم که تفنگ ام‌یک بر دوش داشت. گفتم: مادر! چه می‌کنی؟ گفت: پسر و دخترم آن‌قدر جنگیدند تا شهید شدند و اینجا خفته‌اند. می‌روم راهشان را ادامه دهم، هرچه او را منع کردم، نپذیرفت و گفت: باید از دینم دفاع کنم. این تنها وظیفه شما پسرانم نیست، بلکه وظیفه من هم هست، جنگید و سرانجام با ترکش خمپاره شهید شد.»^{۱۷۵}

مادر ۴ شهید نزد امام خمینی (ره) آمد، عکس اول را نشان داد و گفت: این پسر اولم به نام محسن است. آنگاه عکس دوم را روی آن گذاشت و گفت: این پسر دومم به نام محمد است که شش دو سال از محسن کمتر می‌باشد. سپس عکس سوم را نشان داد و تا خواست حرفی بزنه، دید شانه‌های امام (ره) از گریه می‌لرزد. در همین لحظه عکس‌ها رو جمع کرد، و زد زیر چادرش گذاشت و با رشادت تمام گفت: ۴ تا پسر دادم که اشک شما را نبینم!

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

این شیرزنان زندگی خود را از زندگی کوتاه حضرت زهرا (س) الگو گرفته‌اند؛ زهرایی که الگوی تمام عیاری برای مبارزه و مقاومت در برابر ظالمان است.

پس از ماجرای سقیفه و سرپیچی عده‌ای از بیعت با ابوبکر، برای آنکه مرکز تجمع مخالفان را مورد تهدید قرار دهند، به خانه‌ی امام علی (ع) یورش آوردند، عمر و قنفذ و طرفداران آن‌ها تهدید کردند که اگر امام علی (ع) برای بیعت به مسجد بیرون نیاید، خانه را آتش می‌زنیم!

حضرت زهرا (س) در دفاع از امام، در برابر مهاجمان فرمود: «إِيهَا الضَّالُّونَ الْمُكْذِبُونَ مَاذَا تَقُولُونَ وَ أَى شَيْءٍ تُرِيدُونَ؟ يَا عُمَرُ! أَمَا تَتَّقِي اللَّهَ؟ تَدْخُلُ عَلَيَّ بَيْتِي؟ أَمْ بِحِزْبِ الشَّيْطَانِ تُخَوِّفُنِي يَا عُمَرُ وَ كَانَ حِزْبُ الشَّيْطَانِ ضَعِيفًا؛ شما ای گمراهان و دروغ‌گویان! چه می‌گویید و چه می‌خواهید؟ ای عمر! آیا از خدا پروا نداری؟ می‌خواهی وارد خانه‌ی من شوی؟ آیا با حزب شیطان مرا می‌ترسانی! در حالی که حزب شیطان ناتوان است؟ وَيَحْكُ يَا عُمَرُ مَا هَذِهِ الْجُرْأَةُ عَلَى اللَّهِ وَ عَلَى رَسُولِهِ تُرِيدُ أَنْ تَقْطَعَ نَسْلَهُ مِنَ الدُّنْيَا وَ تُفْنِيَهُ وَ تُطْفِئَ نُورَ اللَّهِ وَ اللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ؛ وای بر تو! این چه جرأت و جسارتی است که بر خدا و پیامبر (ص) او داری؟

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

آیا می‌خواهی دودمان پیامبر را نابود و نور خدا را خاموش کنی؟ آگاه باش که خداوند نور خود را فروزان و جاودانه نگه می‌دارد.»^{۱۷۶}

ام سلمه می‌گوید: خدمت حضرت زهرا (س) رسیدم و پرسیدم: ای دختر رسول خدا! شب را چگونه صبح کردی؟ حالت چگونه است؟

فرمود: «صبح کردم در میان حزن شدید و اندوه عظیم، در حالی که پیامبر (ص) از دست رفته و وصی او مظلوم واقع شده است. سوگند به خدا! حشمت و عظمت آن کس دریده و نابود شد که بر خلاف حکم خدا در قرآن و سنت و سفارش پیامبر (ص) در تأویل و تفسیر قرآن، حق امامت او را غضب کردند و به دیگران سپردند.»^{۱۷۷}

امروزه خوب همسررداری کردن؛ گرم نمودن کانون خانواده؛ دعا کردن در حق رزمندگان و مبارزان میدان مبارزه با ستمگران؛ و ... هریک نوعی از ایستادگی و مقاومت زنان و بانوان مسلمان است که صحنه‌های متعددی از آن در تاریخ انقلاب اسلامی ثبت شده است.

۲. تربیت نسل انقلابی و مبارز

---

^{۱۷۶}. الهدایه الکبری، ص ۴۰۷ و بحارالانوار، ج ۵۳، ص ۱۸.

^{۱۷۷}. مناقب آل ابی‌طالب علیهم السلام، ج ۲، ص ۲۰۵.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

در تربیت فرزندان مهمترین نقش از آن مادران است و مادران با تربیت صحیح می‌توانند در مسیر تحقق اهداف انقلاب و جامعه تمدن اسلامی پیش قدم باشند.

امام خمینی (ره) با اشاره به این نقش مهم فرمودند: «قرآن کریم انسان‌ساز است و زن‌ها نیز انسان‌ساز. وظیفه زن‌ها انسان‌سازی است. اگر زن‌های انسان‌ساز از ملت‌ها گرفته بشود، ملت‌ها به شکست و انحطاط مبدل خواهند شد، شکست خواهند خورد، منحط خواهند شد. زن‌ها هستند که ملت‌ها را تقویت می‌کنند، شجاع می‌کنند. بانوان از صدر اسلام- در صدر اسلام- با مردان در جنگ‌ها هم شرکت داشته‌اند. مقام زن مقام والا است؛ عالی‌رتبه هستند. بانوان در اسلام بلندپایه هستند.»^{۱۷۸}

امام خمینی (ره) در جای دیگری می‌فرماید: «در دامن مادر، بچه‌ها بهتر تربیت می‌شوند تا در پیش استادان، علاقه‌ای که بچه به مادر دارد به هیچ‌کس ندارد و آن چیزی است که در بچگی از مادر می‌شنود در قلبش نقش می‌بندد و تا آخر همراهش است ... آن قدری که اخلاق

---

۱۷۸. صحیفه امام (ره)، ج ۶، ص ۳۰۰.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

یک مادر در بچه کوچک نورس تأثیر دارد و به او منتقل می‌شود. از دیگران عملی نیست ... یک مادر ممکن است یک بچه را خوب تربیت کند و آن بچه یک امت را نجات دهد.»^{۱۷۹}

این کلام امام دلیل روشنی بر اهمیت نقش مادران در شکل دادن اندیشه‌های سیاسی فرزندان است. همان‌گونه که خود ایشان نیز از خانواده مؤمن و طبقه متوسط جامعه ظهور کرد و معادلات سیاسی و نظامی جهان را به هم ریخت.

بنا بر فرموده مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی): «راه [رسیدن به اهداف ایران] تربیت نسلی است با یک خصوصیتی: نسلی باید به وجود بیاید شجاع، باسواد، متدین، دارای ابتکار، پیش‌گام، خودباور، غیور؛ چنین نسلی لازم داریم»^{۱۸۰}

شهید حاج قاسم سلیمانی نمونه برجسته‌ای از تربیت‌شدگان در دامن مادری مؤمنه و رشد یافته در مکتب حضرت امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری بود، او همه عمر خود را به جهاد در راه خدا گذراند.

---

۱۷۹. سخنرانی در جمع اعضای انجمن اسلامی بهداری و بهزیستی: ۱۳۵۸/۰۴/۲۶.

۱۸۰. بیانات در دیدار نخبگان عملی جوان: ۱۳۹۵/۰۷/۲۸.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

ایشان فردی انقلابی، مؤمن، مجاهد فی سبیل الله بود. از این رو ایشان می‌تواند الگویی بزرگ در برای نوجوانان و جوانان باشند.

مقام معظم رهبری مدظله العالی به مناسبت وفات مادر حاج قاسم خطاب به ایشان پیامی صادر کردند و فرمودند: «زحمات و خدمات ارزشمند جنابعالی به اسلام و مسلمین، بی‌شک ذخیره ارزشمندی است در دیوان عدل الهی، برای مادری که چنین فرزندی را در دامن خود تربیت کرده است.»

دروود و رحمت خداوند بر این مادر و همه مادرانی که با تربیت اسلامی فرزندان، حماسه‌آفرین در عرصه‌های مختلف دفاع دوران هشت سال دفاع مقدس و دوران پس از انقلاب اسلامی بودند و ایستادگی خود در راه دفاع از آرمان‌های اسلام و انقلاب را به خوبی اثبات کردند. درود خداوند بر این مادران که در سایه‌سار ذکر نیایش به درگاه حضرت دوست و بهره‌مندی از خاندان باکرامت اهل بیت عصمت و طهارت (علیهم‌السلام) در دامن پرمهر خویش فرزندی را پرورش دادند که افتخار مرز و بوم شدند.

مادران ایرانی، باید شرح رشادت‌ها، فداکاری و ایثارگری‌های سردار سیه‌بند شهید حاج قاسم سلیمانی را در گوش کودکان این سرزمین

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

زمزمه کنند و آنان را با روحیه انقلابی گری و ظلم‌ستیزی پرورش بزرگ کنند.

بهترین الگو برای تربیت نسل انقلابی و ظلم‌ستیز و مقاوم؛ حضرت زهرا (س) هست. زیرا ایشان فرزندان تربیت کردند که دین خدا را حفظ کردند، فرزندان چون حسن و حسین و زینب و ام‌کلثوم که هر یک نقش بزرگ الهی در راه اعتلای دین خدا داشتند.

فاطمه (س) علم و شجاعت و پارسایی و تقوا را به فرزندان با رفتار خود یاد داد، شجاعتی که امام حسین (ع) از مادر آموخت، در کربلا به جهانیان آموخت و عزتی که زینب و ام‌کلثوم از مادر آموختند در کوفه و شام به همه درس دادند که در راه دین باید بردباری داشت و از همه عزیزان گذشت، آری! دین اسلام برای همه عزیز است.

تربیت زهرایی (س) آنچنان فرزندان را مقاوم و انقلابی بار آورد که حتی حاضر شدند جان خود و زن و بچه و حتی طفل شش‌ماهه خود را در مسیر دفاع از دین و دینداری فدا کنند.

در روایتی آمده است که روزی ایشان با امام حسن (ع) بازی می‌کردند و او را بالا و پایین می‌انداختند و برایش شعر می‌خواندند:

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

أَشْبَهُ أَبَاكَ يَا حَسَنُ   وَ أَخْلَعُ عَنِ الْحَقِّ الرَّسْنَ
وَ أَعْبُدُ إِلَهًا ذَا مَنَنِ   وَ لَا تُوَالِ ذَا الْإِحْنِ

حسن جان! همچون پدرت باش و ریسمان (ظلم و ستم) را از (گردن) حق بر کن. خداوند مَنان را پرستش نما و کینه‌توز و حق ستیز را به دوستی مگیر.»

و در بازی با فرزند خود حسین (ع) می‌خواندند:

أَنْتَ شَبِيهُ أَبِي   لَسْتُ شَبِيهَا بِعَلِيٍّ

تو بیش از پدرت علی، به پدرم [رسول الله] شباهت داری.^{۱۸۱}

گریز و روضه

حضرت زهرا (س) حتی در آخرین لحظات عمر گران‌مایه خود در پی مبارزه با ظالمان بود. از این رو خطاب به امیرالمؤمنین (ع) فرمودند:

«أَوْصِيكَ أَنْ لَا يَشْهَدَ أَحَدٌ جِنَازَتِي مِنْ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ ظَلَمُونِي وَ أَخَذُوا حَقِّي فَإِنَّهُمْ عَدُوِّي وَ عَدُوُّ رَسُولِ اللَّهِ (ص) وَ لَا تَتْرُكْ أَنْ يُصَلِّيَ عَلَيَّ أَحَدٌ مِنْهُمْ وَ لَا مِنْ أَتْبَاعِهِمْ وَ ادْفِنِي فِي اللَّيْلِ إِذَا هَدَّاتِ الْعُيُونُ وَ نَامَتِ

---

۱۸۱. مناقب آل ابی طالب علیهم السلام، ج ۳، ص ۳۸۹.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

الْأَبْصَارُ؛^۲ وصیت می‌کنم که هیچ کسی از آنان که به من ظلم کرده و حق مرا غصب نموده‌اند، نباید در تشییع جنازه من شرکت کنند؛ زیرا آن‌ها دشمنان من و دشمنان رسول خدا (ص) می‌باشند و اجازه نده که فردی از آن‌ها و پیروانشان بر من نماز بگزارد. مرا شب دفن کن، آن هنگام که چشم‌ها آرام گرفته و دیده‌ها به خواب فرو رفته باشند.»

مراسم تکفین، پایان یافت و هنگام نماز خواندن بر پیکر مطهر زهرا فرا رسید و در آن مراسم افرادی احضار شدند که به فاطمه زهرا (ع) ظلم نکرده بودند.

آن شب امیرالمؤمنین با اشک دیده
می‌شست تنها
پیکر یار شهیده

می‌شست در تاریکی شب مخفیانه
گه جای سیلی
گاه جای تازیانه

علی (ع) همراه با سلمان، عمار یاسر، ابوذر، مقداد، حذیفه، عبدالله بن مسعود، علی (ع) عباس بن عبدالمطلب فضل بن عباس، عقیل، زبیر،

---

۱۸۲. بحارالانوار، ج ۴۳، ص ۱۹۱.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

بریده و عده‌ای از بنی‌هاشم بر پیکر زهرا نماز گزارد و مهیای تشییع شدند.

آری، تشییع جنازه حبیبه رسول خدا (ص) چنان غریبانه، مظلومانه و مخفیانه در مدینه انجام می‌پذیرد که گویی هیچ‌کس او را نمی‌شناسد! و آن منزلت بزرگ و شخصیت بی‌نظیری که پیامبر (ص) برای او معرفی کرده بود، از آن او نیست! تشییع جنازه‌ای که فرزندان حق بلند گریه کردن و سوگواری آشکار ندارند، آن فرزندان‌انی که باید آهسته آهسته به دنبال تابوت مادر حرکت کند و آستین به دندان بگیرند تا مبادا بغض گلوگیرشان به فریادی سوزناک از جگر سوخته و کوچکشان تبدیل گردد!

گذشته نیمه‌ای از شب، دریغا رسید جان شب بر لب،

دریغا

فغان تا عالم لاهوت می‌رفت به روی شانه‌ها تابوت

می‌رفت!

اگرچه پیکر مطهر فاطمه (ع) را شبانه، مخفیانه و با عده کمی تشییع کردند و به خاک سپردند، اما دیگر نگذاشتند پیکر آن عزیز بدون تجهیز

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

روی زمین بماند، ولی باید بر غربت و مظلومی آن امامی گریست که نه تشییعی داشت نه تشییع کنندگانی؛ کسی نبود بدن قطعه قطعه و بی کفن و بدون سر عزیز فاطمه را از روی زمین بردارد، بلکه آن بدن مطهر سه روز و شب به روی خاک‌های کربلا تنها ماند، آری، یک چیز را تشییع کردند و آن سر حسین بالای نیزه بود که به روایتی چهل منزل برده شد

اینجا کودکان فاطمه هر وقت گریه می‌کردند کسی نبود مانع شود و یا معترض آن‌ها گردد اما در کربلا وقتی دختر ابی عبدالله برای بابا گریه می‌کرد، با تازیانه او را تسلیت می‌دادند و یا در خرابه شام، سر بریده پدر را برایش آوردند!

مجلس هفتم: پاسخ شبهه عدم حضور زن در اجتماع از نظر اسلام با الگو از

سیره اجتماعی زندگی حضرت زهرا (س)

ایجاد انگیزه (داستانی)

روزی پیامبر (ص) در جمع یاران و اصحابش نشستند؛ در این هنگام یکی از زنان مسلمان به نام «اسماء دختر یزید انصاری» نزد حضرت مشرف شد و عرض کرد: پدر و مادرم به فدایت! من به نمایندگی از طرف زن‌ها نزد شما آمده‌ام و - فدایت شوم - می‌دانم هیچ زنی در شرق و غرب عالم نیست که سخن مرا بشنود؛ مگر اینکه با من هم رأی خواهد بود. خداوند تو را از روی حق، به سوی مردان و زنان فرستاد و ما هم به تو و خدایی که تو را فرستاده است ایمان آوردیم. ما طایفه زنان احساس می‌کنیم در زندگی محدود و محصور هستیم و اساس خانه‌های شما مردان می‌باشیم و خواهش‌های شما را برآورده می‌کنیم و فرزندان شما را حامله می‌شویم؛ اما شما مردها بر ما برتری‌هایی دارید. مثلاً نماز جمعه و جماعت می‌خوانید، به عیادت بیماران می‌روید، تشییع جنازه می‌کنید و پیایی به زیارت حج می‌روید و بالاتر از همه این‌ها، جهاد در راه خداست. هرگاه مردی از شما برای حج یا عمره یا

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

جهاد از خانه بیرون می‌رود، ما اموال شما را حفظ می‌کنیم و پارچه‌های لباس‌هایتان را می‌بافیم و فرزندان‌تان را تربیت می‌کنیم. پس، ای رسول خدا! آیا در اجر و ثواب شریک شما نیستیم؟

پیامبر (ص) پس از شنیدن سخنان اسماء، رو به اصحاب خود کرد و فرمود: آیا تا به حال شنیده‌اید زنی در پرسش از امور دین خود به این خوبی سخن بگوید؟ عرض کردند: ای رسول خدا! گمان نمی‌کردیم زنی تا بدین پایه برسد!

سپس پیامبر (ص) رو به اسماء کرد و فرمود: ای زن! برگرد و به زنانی که تو را به نمایندگی فرستاده‌اند اعلام کن که نیکو شوهرداری هر یک از شما زنان و جلب رضایت مردش و پیروی کردن از نظر موافق او با همه این اعمال [که برای مردان نام بردی] برابری می‌کند.

اسماء در حالی که از شادی تهلیل (لا اله الا الله) و تکبیر می‌گفت، برگشت. ۱۸۳

متن و محتوا

---

۱۸۳. الدر المنثور فی تفسیر المائور، ج ۲، ص ۱۵۳.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

همواره افراد مغرض و ناآگاه، به منظور رسیدن به اهداف پلید خود، به دنبال شبهه افکنی و شایعه پراکنی پیرامون مسائل اسلام و مسلمین بوده‌اند. از جمله این شبهات می‌توان به شبهه عدم حضور زن در اجتماع از نظر اسلام اشاره نمود که افراط‌گرایانی که خود را داعی حقوق بشر و طرفدار زن معرفی نموده‌اند آن را دامن زده‌اند و در دفاع از حقوق زنان برآمده و در مجامع علمی، اسلام را دینی متحجر و ضد حقوق زنان معرفی نموده که بین حقوق زن و مرد تبعیض قائل گشته و به زنان اجازه ورود در اجتماع را نداده است در مقابل، مردان می‌توانند در تمام صحنه‌های اجتماع، آزادانه حضور یابند!

در بررسی و نقد این شبهه باید گفت، احکام اسلامی از تعادل و توازن خاصی برخوردار بوده، مطابق با روحيات و نیازمندی‌های واقعی او تنظیم شده است. اسلام می‌گوید نه حبس و رکود و نه اختلاط و روابط آزاد؛ بلکه حضور زن در جامعه با حفظ حریم جایز است؛ سنت جاری مسلمین از زمان رسول خدا (ص) همین بوده است که زنان از شرکت

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

در مجالس و مجامع منع نمی شده اند؛ در مساجد و مجامع، حتی در کوچه و معبر، زن با مرد مختلط نبوده است.^{۱۸۴}

دقت و بررسی داستانی که در ابتدای بحث از حقوق مختلف زنان خیر می دهد روشنگر این معنا است که زنان در عین اینکه در حجابند، و مسئولیتشان اداره داخل خانه ها است و بیشتر به شوون زندگی منزلی می پردازند، در عین حال از مراوده و آمد و شد به نزد ولی امر (رسول خدا)، و نیز تلاش در حل مشکلاتی که احیاناً پیش می آید ممنوع نشده اند.

همچنین در نقد شبهه مذکور باید به آیات بیانگر حضور زن در اجتماع و الگوهای عملی و عینی زنان اشاره نمود و نمونه هایی از حضور زنان مسلمان در اجتماع را معرفی نمود در این صورت است که استدلال آنان باطل و چوبین خواهد شد و شبهه واهی ایشان در برابر نمودهای عینی تاریخی حضور زن مسلمان دوشادوش مردان در اجتماع، رنگ می بازد.

---

^{۱۸۴}. مرتضی مطهری، مسئله حجاب، ص ۲۴۱.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

بدین منظور، شایسته است شبهه افکنان را علاوه بر تدبیر در آیات به الگوگیری از زندگی و سیره اجتماعی حضرت زهرا (س) ترغیب نموده و سبک و سیاق حضور «سیده النساء العالمین» در اجتماع را در پاسخ شبهه ایشان بررسی نمود تا به جوابی قانع کننده دست یابند و مطلع گردند در دیدگاه اسلام هرگز نقش انسانی زن در زندگی اجتماعی کوچک شمرده نشده است.

بررسی فقهی (احکام) حضور زنان در اجتماع

— حضور ممنوع

اموری که اسلام از شرکت و حضور زنان منع کرده است و با طبع و فطرت زنان سازگار نیست؛ همچون: حکومت، قضاوت، جنگ و کارهای سنگین و طاقت فرسای دیگر.

— حضور واجب

اموری که اسلام در صورت ضرورت و نیاز اجتماع واجب کرده است؛ مانند: تحصیل علوم و معارف الهی، تعلیم و تعلم، پرستاری از بیماران و مجروحان، پزشکی مخصوص زنان، آموزش و پرورش دختران و ...

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

امام حسن عسکری (ع) فرمودند: روزی زنی نزد حضرت فاطمه زهرا (س) رسید و گفت مادری دارم ضعیف و ناتوان که برای انجام نماز، مسئله ای برایش پیش آمده و مرا فرستاده است تا پاسخ آن را از شما دریافت نمایم.

حضرت زهرا (س) پس از گوش دادن به سخنان آن زن، جوابش را داد. سپس آن زن سؤال دیگری را مطرح کرد و حضرت دوباره جواب او را داد. و به طور مرتب آن زن سئوالات دیگری را مطرح کرد تا آن که به ده مرتبه رسید و حضرت زهرا (س) بدون هیچ گونه احساس و اظهار ناراحتی و بلکه به عطفوت پاسخ او را بیان می نمود.

پس از آن، زن خجالت زده شد و گفت شما را خسته و ناراحت کردم، بیش از این مزاحم شما نمی شوم.

حضرت زهرا (س) اظهار نمود خیر، برای من زحمتی نخواهد بود.

سپس افزود چنانچه شخصی اجیر شده باشد تا باری سنگین را به جایی ببرد و در ازای آن مبلغ صد هزار دینار مزد بگیرد آیا ناراحت می شود؟!

آن زن در جواب حضرت گفت خیر.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

بعد از آن فرمود من برای هر سؤال که جوابش را بگویم اجیر تو هستم و مزد و پاداش آن نزد خداوند متعال به ارزشی بیش از آنچه که در این جهان است می‌باشد.

پس اکنون آنچه می‌خواهی سؤال کن و برای من ناراحت مباش که از پدرم رسول الله (ص) شنیدم که فرمود علما و دانشمندان، شیعیان و پیروان ما در روز قیامت در حالی محشور می‌شوند که تاج کرامت بر سر نهاده‌اند.^{۱۸۵}

- حضور مباح

مثل زمانی که زنان با هدف انجام کارهای روزمره زندگی خود در اجتماع حضور می‌یابند.

مبانی قرآنی حضور زنان در اجتماع

از جمله آیات بیانگر حضور و مشارکت زنان در اجتماع، آیه مباهله است که دال بر حضور حضرت زهرا (س) در کنار اهل بیت (علیهم السلام) و حاضر شدن در جماعت نصارا است.^{۱۸۶} به علاوه اگر اسلام،

---

۱۸۵. تفسیر منسوب به امام عسگری (ع)، ص ۳۴۰ و ۳۴۱.

۱۸۶. آل عمران/۶۲.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

نقش زن را محدود می‌کند و او را برای رهبری امور اجتماعی مناسب نمی‌داند، پس چگونه است که خداوند در قرآن، به معرفی زنی به نام ملکه سبا می‌پردازد که فرمانروایی سرزمین سبا را به عهده دارد و اندیشه‌اش در مدیریت و برخورد با مسائل، از مردان، بلند پروازتر است؟!

«ملکه سبا گفت: ای سران کشور! نامه‌ای ارجمند برای من آمده است که از طرف سلیمان است و مضمون آن این است: به نام خداوند بخشنده مهربان، بر من بزرگی مکنید و مرا از در اطاعت درآیید. [ملکه سبا] گفت: ای سران [کشور] در کارم به من نظر دهید که بی‌حضور شما [تا کنون] کاری را انجام نداده‌ام).^{۱۸۷}

ملکه سبا با همه زنانگی خویش به خوبی با شرایط آشناست و در پی آن برآمد دریابد آیا سلیمان (ع) پیامبر است و یا پادشاه؟ اگر پادشاه باشد، شیوه برخورد مناسب با خود را می‌طلبد و اگر پیامبر باشد، باید از زاویه دیگری به شرایط نگریت. ملکه سبا با چنین بینشی برای حضرت سلیمان (ع) هدیه فرستاد.

---

^{۱۸۷}. نمل/۳۰ - ۳۲.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

سلیمان (ع) نیز در پی فرجام این ماجرا بود. هنگامی که هدیه به سلیمان (ع) رسید و پس از مدتی ملکه سبا به ویژگی‌های سلیمان پی برد و مدتی در فضای حکومت سلیمان ماند، بی‌آنکه چون زنی متعصب که با چنگ و دندان از میراث پادشاهی خود دفاع می‌کند. به چنگ با سلیمان برخیزد، حقیقت را دریافت و با تمام وجود گفت: (و [اینک] با سلیمان در برابر خدا - پروردگار جهانیان - تسلیم شدم).^{۱۸۸}

بی‌شک مقصود قرآن از ترسیم چنین تصویری، پروراندن مفهومی پسندیده است که زن نیز می‌تواند به موازات مرد، پیش رود و به گونه‌ای شایسته رهبری امتی را به دست گیرد.

در اسلام، زنان چون مردان در بیشتر مسایل اجتماعی پایگاه و جایگاهی مناسب دارند و از حرکتهای اجتماعی و فعالیت‌های گروهی منع نگردیده‌اند؛ بلکه طبق تعالیم مسلم قرآن، مسئولیت‌های اجتماعی به‌طور یکسان متوجه مرد و زن است:

---

^{۱۸۸}. نمل/۴۴.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

«وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ
الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ نَقِيرًا»^{۱۸۹}

قرآن کریم به طور صریح در این مورد می‌فرماید: «وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي
عَلَيْهِنَّ»^{۱۹۰} «لَهُنَّ»، اشاره به حقوق و «علیهن» اشاره به تکالیف می‌کند.
حقوق زن به همان اندازه‌ای می‌باشد که تکالیف اوست. برای زنان و به
نفع آنان، حقوق بسیاری وضع شده و هرگز کمتر از تکالیف آن‌ها نیست.
با توجه به آیات فوق، که از اشتراکات و حقوق مساوی و اختصاصی
زنان و مردان سخن گفتند؛ تفاوت میان دو جنس مرد و زن، در برخی
از احکام و مقررات اعتباری به هیچ وجه به معنای برتری شخصیت و
منزلت یکی بر دیگری نیست؛ بلکه به این معنا است که زن و مرد در
عین اینکه هر دو انسان دارای شخصیت انسانی هستند، دو گونه انسانند
با دو نوع خصلت‌ها و دو گونه روانشناسی که طرح آن در متن آفرینش
ریخته شده است. طبیعت از این دوگونگی‌ها، هدف حکیمانه‌ای داشته
است. شرط اصلی سعادت هر یک از زن و مرد - و در حقیقت جامعه

---

۱۸۹. نساء/۱۲۴.

۱۹۰. بقره/۲۲۸.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

بشری - این است که این دو جنس در مدار خویش به حرکت خود ادامه دهند.^{۱۹۱}

از این رو زنان در صدر اسلام در فعالیت‌های اقتصادی شرکت داشتند و در این مورد نیز بین زن و مرد تفاوتی دیده نمی‌شود. نمونه بارز این زنان حضرت خدیجه (س) بوده، که قبل از ازدواج با پیامبر و پس از آن در تجارت نقش چشمگیری داشت. در مورد فضائل حضرت خدیجه نقل شده: «او اولین زنی بود که در مکه با رسول خدا (ص) نماز به جماعت خواند، اولین زنی بود که دشمن را از رسول خدا دفع می‌کرد، اولین زنی بود که تمامی اموال خود را به رسول خدا بخشید و نیز در اسلام اول زنی بود که ایمانش به حد کمال رسید.»

نقش آفرینی موفق دینی، سیاسی و اجتماعی حضرت زینب (س) پس از شهادت امام حسین (ع) و یاران باوفای ایشان در کربلا، در کنار متانت و وقار و حیای او جلوه‌ای دیگر از حضور مؤثر زنان را در اجتماع ترسیم می‌کند.

مبانی حضور حضرت زهرا (س) در اجتماع

---

^{۱۹۱}. زن در آیینه جلال و جمال، ص ۲۹۵.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

بررسی الگوی رفتاری حضرت زهرا (س) با رعایت همه ضوابط شرعی خاص زنان و حضور دلاورانه او در عرصه اجتماع، را به نمایش می‌گذارد.

ایشان برای به رسمیت شناختن حضور زنان در عرصه‌های گوناگون زندگی فردی و اجتماعی، هوشمندانه و روشمند برخورد می‌کردند و خردمندانه تدابیری برای حاضر شدن در صحنه اجتماع در نظر می‌گرفتند که ضروری است همین تدابیر به عنوان مبانی و اصول پذیرفته شده الگوی حسنه در تمامی اعصار جهت حاضر شدن در بطن جامعه معرفی شود.

حضور اجتماعی فاطمه زهرا (س) نشان داد که یک زن با آگاهی و اتخاذ شیوه‌های سیاسی مدبرانه می‌تواند در صحنه‌های گوناگون جامعه به مبارزه بپردازد. این حضور نه تنها تفکر «عدم حضور زن در اجتماع» را نفی می‌کند، بلکه انحصار حضور مردان در عرصه‌های سیاسی را به نقادی می‌کشاند و بر آن مظهر ابطال می‌زند. نگاه زیرکانه و در عین حال نقادانه حضرت زهرا (س) به وضعیت پیرامونی خویش، از عمق دقت و وسواس حضرت نسبت به مسائل، معضلات و وضعیت جامعه

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

حکایت می‌کند و به خوبی نشان می‌دهد که زنانگی تأثیری بر حساسیت اجتماعی نمی‌تواند داشته باشد.

حضرت زهرا (س) همواره در این حضور اصولی را تبعیت می‌کردند که همان اصول، مبانی حضور در اجتماع است. این مبانی و اصول عبارتند از:

الف) خدا محوری

اولین و مهم‌ترین این اصول و مبانی، خدامحوری حضرت زهرا (س) در نظر و عمل است. آن حضرت، همه امور زندگی خود را صرف به دست آوردن رضای خدا می‌کرد و تمام کارهایی که انجام می‌داد در جهت کسب رضای خداوند بود. چنانچه در سوره انسان در داستان نذر سه روز روزه و اطعام افطاری خانواده خود به مسکین و یتیم و اسیر چنین آمده است: «إِنَّمَا نُنْعِمُكُمْ لَوَجْهِ اللَّهِ...؛ ما فقط برای رضای خدا به شما طعام می‌دهیم.»^{۱۹۲}

عرب تازه مسلمانی در مسجد مدینه از مردم کمک خواست، پیامبر (ص) به اصحاب خود نگریست. سلمان فارسی برخاست تا نیاز آن

---

^{۱۹۲}. انسان/۹.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

بیچاره را بر طرف سازد؛ هر جا رفت، با دست خالی برگشت. با ناامیدی به طرف مسجد می‌آمد که چشمش به منزل حضرت زهرا (س) افتاد، با خود گفت: فاطمه (س) و منزل او سرچشمه نیکوکاری است. درب خانه آن حضرت را کوبید و داستان عرب مستمند را شرح داد. حضرت زهرا فرمود: «ای سلمان! سوگند به خداوندی که حضرت محمد (ص) را به پیامبری برگزید! سه روز است که غذا نخورده ایم و فرزندانم حسن و حسین (علیهما السلام) از شدت گرسنگی بی‌قراری می‌کردند و خسته و مانده به خواب رفته‌اند؛ اما من، نیکی و نیکوکاری را که درب منزل مرا کوبیده است، رد نمی‌کنم. آن‌گاه پیراهن خود را به سلمان داد تا در مغازه فروشنده‌ای گرو گذاشته، مقداری خرما و جو قرض بگیرد.

سلمان فارسی می‌گوید: پس از دریافت جو و خرما به طرف منزل فاطمه (س) آمدم و گفتم: ای دختر رسول خدا! مقداری از این غذاها را برای فرزندان گرسنه‌ات بردار! پاسخ داد: ای سلمان! این کار را فقط برای خدای بزرگ انجام دادیم و هرگز از آن بر نمی‌داریم.^{۱۹۳}

---

^{۱۹۳}. نهج الحیاه، صص ۱۳۱-۱۳۳.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

حضرت زینب (س) نیز از مادر الگو گرفته و در تمام حالات، خدا را در محور زندگی اش قرار می‌داد به گونه‌ای که امام سجاد (ع) در این باره می‌فرماید: «عمه‌ام زینب در مسیر کوفه تا شام، همه نمازهای واجب و مستحب را اقامه می‌نمود و در بعضی منازل به خاطر شدت گرسنگی و ضعف، نشسته ادای تکلیف می‌کرد.»^{۱۹۴}

اما متأسفانه امروزه بیشتر حضور زنان در جامعه؛ نوعی خداگریزی است. همچون زنی که با آرایش و زینت برای نشان دادن خود و زینت‌هایش در اجتماع حاضر می‌شود؛ زنی که به دنبال جذب و ارتباط با نامحرم وارد کوچه و بازار می‌شود؛ زنی که در فضای بی‌در و پیکر مجازی با نامحرم چت می‌کند؛ زنی که هنگام حرف زدن در جامعه قهقهه خدا اش تا چند کوچه به گوش می‌رسد و ...

ب) ولایت‌مداری

وقتی فاطمه زهرا (س) متوجه شد که حضرت علی (ع) را به مسجد برده‌اند، بلافاصله دست فرزندان خردسالش حسن و حسین (علیهما السلام) را گرفت و به مسجد رفت و خطبه خواند و غاصبان

---

^{۱۹۴}. ریاحین الشریعه، ج ۳، ص ۶۲.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

خلافت را تهدید کرد که اکنون خدا را به یاری می‌طلبم، با تهدید او، غاصبان خلافت تا حدی جا خالی کردند و از بیعت گرفتن با حضرت علی (ع) دست برداشتند.^{۱۹۵}

نمونه دیگر ولایت مداری حضرت زهرا (س)؛ سخنرانی است که ایشان پس از رحلت پیامبر اکرم (ص) و غصب فدک و غصب خلافت علی (ع)، در مسجد مدینه ایراد فرمود. هدف حضرت (س) از ایراد این خطبه که سند مظلومیت شیعه و مادر ائمه (علیهم‌السلام) است، ظاهراً بازپس گرفتن «فدک» - هدیه و ارث پیامبر (ص) به ایشان - بود، اما در واقع تبیین بسیاری از حقایق و معارف ناب الهی بود.

در این خطبه، چند فراز و نمود خاص وجود دارد. فاطمه زهرا (س) در ابتدا، با یادآوری رسالت پیامبر و دفاع از رهبری و امامت بر حق حضرت علی (ع) و حق مالکیت خویش بر فدک از لحاظ قانون ارث در اسلام، با سازش‌کاران سیاسی اتمام حجت کرد.

---

^{۱۹۵}. بحارالانوار، ج ۴۳، ص ۱۹۸.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

دفاع از حریم ولایت توسط یک زن و بذری که او در مسجد با سخنان مستدل و منطقی خود کاشت، بعدها در بیعت مردم با حضرت علی (ع) (پس از قتل عثمان) به ثمر نشست.

در جریان فدک، حضرت زهرا (س) به دفاع از ارث زن در اسلام می‌پردازد؛ دفاع از مالکیت بر حق زن. آن حضرت توانست با حضور در مرکز اجتماع مسلمانان و مهم‌ترین مکان معتبر سیاسی - یعنی مسجد - به محاجّه با خلیفه وقت بپردازد و با رسوایی سیاسی حاکمان وقت، تا حد زیادی مشروعیت آنان را زیر سؤال برد و رسم‌های جاهلیت را درهم بشکند و نشان دهد که هیچ حکومتی نمی‌تواند با نادیده انگاشتن هویت انسانی افراد حق و مال کسی را غصب کند، حتی اگر این حق متعلق به یک زن باشد.

حضرت فاطمه (س) همچون سیاست‌مداری قهرمان در جهت فشار بر افکار عمومی مسلمانان به منظور آگاه ساختن آنان از راه خطایی که پیموده‌اند، به تکلیف و رسالت الهی خویش عمل می‌کرد و برای روشن ساختن افکار عمومی از انحراف مسیر امامت، چهل شبانه‌روز دست حسن و حسین (علیهما السلام) را بر مرکبی سوار می‌کرد و همراه با حضرت علی (ع) به در خانه مهاجر و انصار می‌رفت تا آن‌ها را نسبت

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

به غفلتی که دچار آن شده‌اند و انحراف موجود، بیدار سازد و غافلان و راحت‌طلبان را هوشیار سازد.^{۱۹۶}

در حقیقت حضرت زهرا (س) با حضور خویش سعی می‌نمود مسیر انحراف امت و مسیر واقعی را که امامت علی (ع) است روشن سازد و نیز حریم ولایت را بی‌پیرایه ارائه دهد تا در فردای قیامت، برای صاحبان زر و زور و تزویر بهانه‌ای وجود نداشته باشد.

حضرت زینب (س) نیز به تأسی از مادر، در خطابه‌ای که در جمع کوفیان ایراد نمود، به حیاتی‌ترین مسئله هدایت و رهبری جامعه توسط انسان‌های صالح و متعهد اشاره می‌کند. ایشان نتایج زیان‌بار پیروی نکردن از رهبران شایسته را هشدار می‌دهد.^{۱۹۷}

ایشان پس از واقعه کربلا از هر فرصتی برا روشنگری و معرفی حق و باطل تلاش کردند و برای خارج کردن مردم از توهم دینداری، خطبه‌های استوار و مستحکم ارائه می‌کند. ایشان علاوه بر کوفه، در شام و در مجلس یزید ملعون هم بر طبل ظلمت، غفلت و تزویر و جهل

---

^{۱۹۶}. الامامة والسياسة»، ج ۱، ص ۱۲.

^{۱۹۷}. امالی للمفید، ص ۳۲۳.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

مرکب آن‌ها می‌کوبد تا شاید چشم‌ها کور نشود و گوش‌ها کر نگردد. اما این جماعت همان اهل «صم و بکم و لا یعقلون» هستند و فقدان بصیرت.

ج) حیا و عفت محوری

زنان تربیت یافته و مومنه، همچون فاطمه (س) حضوری حق‌گرا، اثرگذار، انسان‌ساز و جامعه‌ساز در عرصه جامعه و مدیریت اجتماعی دارند. آنان این رفتار را با رعایت کامل موازین شرعی و با حیا و عفت انجام می‌دهند.

نحوه پوشش حضرت زهرا (س) در خطبه فدک و قدم برداشتن در میان گروهی از زنان بیانگر حضور پر از حیا و عقیفانه ایشان در صحنه اجتماع و نحوه روبرو شدن با مردان است.

«لَا تَتْ خِمَارَهَا عَلَى رَأْسِهَا وَ اَشْتَمَلَتْ بِجَلْبَابِهَا وَ اَقْبَلَتْ فِي لَمَّةٍ (یا لَمَّةٍ) مِنْ حَفَدَتِهَا وَ نِسَاءِ قَوْمِهَا تَطَأُ ذِيولِهَا، حَتَّى دَخَلَتْ عَلَى اَبِي بَكْرٍ وَ هُوَ فِي حَشْدٍ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَ الْاَنْصَارِ وَ غَيْرِهِمْ فَنَيْطَتْ دُونَهَا مُلَاءَةً؛ حضرت زهرا (س) خمار را بر سر خود بستند (گردن و سینه خود را با آن را پوشاند) پوشش سراسری را هم طوری بر سر افکندند

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

که محیط پر تمام بدن ایشان بود و چادرش به زمین کشیده می‌شد، همراه با گروهی که به اصطلاح همسن و سال، یا هماهنگ، یا از یاران و اعوان و خویشاوندان ایشان بودند حرکت کردند تا این که حضرت وارد شد بر ابی‌بکر در مسجد در حالی که گرداگرد او را جمع زیادی از مهاجرین و انصار و دیگر مسلمین گرفته بود. سپس میان حضرت و مردم پرده‌ای نصب شد.^{۱۹۸}

آیت الله جوادی آملی زیدعزه درباره حدود و روابط اجتماعی زن و مرد می‌گوید: در بخش مسائل اجتماعی، قرآن ما را متوجه کرده و می‌فرماید: «گاهی تعصب جاهلی یا رواج فرهنگ ناصواب به مرد این چنین تلقین می‌کند زن در جامعه نمی‌تواند حضور فعال داشته باشد.

قرآن کریم در این زمینه می‌فرماید: این گونه تعصبات و رسومات جاهلی را که فرهنگ باطل است، بزدايید. «... و عَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ...»^{۱۹۹}

---

^{۱۹۸}. الاحتجاج علی اهل اللجاج، ج ۱، ص ۹۸.

^{۱۹۹}. نساء/۱۹.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

و اگر برای شما ناخوشایند است که زن‌ها مانند شما سمتی داشته باشند و در صحنه‌های جامعه از قبیل سیاست، درمان، پزشکی، فرهنگ و تدریس حضور داشته باشند، این امر را تحمل کنید؛ شاید خیر فراوانی در این کار باشد و شما نمی‌دانید.

اسلام زن را در سایه حجاب و سایر فضایل به صحنه می‌آورد تا معلم عاطفه، رقت، درمان، لطف، صفا، وفا و مانند آن شود نه بازیچه و تأمین‌گر غریزه و فرمانده شهوت؛ لذا اسلام اصرار دارد که زن در جامعه بیاید ولی باحجاب بیاید و عفت و عاطفه را درس بدهد نه این که شهوت و غریزه بیاموزد.^{۲۰۰}

عقیله بنی‌هاشم نیز همچون مادرش در دوران اسارت، سخت بر عفت خویش پای می‌فشرد. آن بانوی بزرگوار برای پاسداری از مرزهای حیا و عفاف بر سر یزید فریاد برآورد و فرمودند: «ای پسر کسانی که جدّمان (پیامبر ص) در فتح مکه اسیرشان کرد و سپس آنها را آزاد نمود، آیا از عدالت است که تو زنان و کنیزان خود را پشت پرده بنشانی و دختران رسول خد (ص) را به صورت اسیر به این سو و آن سو

---

۲۰۰. زن در آئینه جلال و جمال، صص ۳۹۵ - ۳۹۷.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

بکشانی، پوشش و حاجب آنان را بدری و روی آنان را بگشایی تا دشمنان آنان را از شهری به شهری ببرند و بومی و غریب چشم به آن‌ها دوزند و نزدیک و دور، شریف و پست، چهره آن‌ها را بنگرند».^{۲۰۱}

راوی می‌گوید: «لَمْ أَرَ وَاللَّهِ خَفِرَةً قَطُّ أَنْطَقَ مِنْهَا؛ به خدا سوگند من زنی را ندیدم که به این اندازه حیا و عفت داشته باشد و در عین حال گویاتر و تواناتر از زینب (س) باشد.»^{۲۰۲}

گریز روضه

گوشه‌هایی از حیا و عفت زنان و دختران خاندان اهل بیت (ع) مرور شد. اما نمی‌دانم در میان کوچه بنی هاشم برای حضرت زهرا (س) چه اتفاقی افتاد که امام صادق (ع) هنگام ذکر واقعه کوچه و هجوم به خانه حضرت زهرا (س) چندان می‌گریستند که «حَتَّى اخْضَلَّتْ لِحْيَتَهُ بِالْدُمُوعِ؛ محاسن مبارکشان از اشک دیدگان‌شان تر می‌گشت و سپس می‌فرمودند: لَا قَرَّتْ عَيْنٌ لَّا تَبْكِي عِنْدَ هَذَا الذِّكْرِ؛ روشن مباد آن چشم که هنگام ذکر این واقعه نگرید.»^{۲۰۳}

---

۲۰۱. الإحتجاج على أهل اللجاج، ج ۲، ص ۳۰۸.

۲۰۲. الإحتجاج على أهل اللجاج، ج ۲، ص ۳۰۴.

۲۰۳. بحار الأنوار، ج ۵۳، ص ۲۳

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

وقتی میان کوچه سند پاره پاره شد
چشمان غصه دار فلک پر
ستاره شد

ناموس کبریا وسط کوچه‌های تنگ
محصور یک شقی صفت
بدقواره شد

امام صادق (ع) در این باره می‌فرماید: «ثُمَّ لَطَمَهَا فَكَأَنِّي أَنْظَرُ إِلَى قُرْطٍ
فِي أُذُنِهَا حِينَ تُقْفَتُ؛ سپس سیلی به صورت ایشان زد، که گویا میبینم
که بر اثر سیلی او گوشواره از گوشش بر زمین افتاد.»^{۲۰۴}

چادر به پای مادر سادات گیر کرد
افتاد روی خاک و دلش پر
شراره شد

گفتند یک طرف زده سیلی ولی حسن
پیگیر جستجوی دوتا
گوشواره شد

آخ مادر! مادر! از همین جا بریم کربلا، در کربلا هم امام حسین
(ع) افتاد روی خاک!

---

^{۲۰۴}.الاختصاص، ص ۱۸۵.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

هلال بن نافع روایت نمود: که با سربازان عمر بن سعد ملعون ایستاده بودم که یکی فریاد برآورد: ای امیر! مژده، این شمر است که حسین را کشته، گوید از میان لشکر بیرون شدم و در میان دو صف بالین حسین ایستادم و او در حال جان کندن بود و به خدا قسم هرگز کشته آغشته به خونی را زیباتر و نورانی تر از او ندیدم؛ زیرا من آنچنان مات نور آن صورت و محو جمال آن قیافه شده بودم که متوجه نشدم چگونه او را می‌کشند. حسین در آن حال آب خواست ...»^{۲۰۵}

---

۲۰۵. الهوف علی قتلی الطفوف، ص ۱۲۸.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

مجلس هشتم: مسئولیت‌های اجتماعی بانوان با الگو از سیره حضرت
زهرا (س)

ایجاد انگیزه (داستانی و تعریف از مطلب)

روایتی در کتاب کافی مرحوم کلینی و کتاب تهذیب شیخ طوسی نقل
شده که راوی آن موسی بن قاسم از اصحاب امام رضا (ع) و امام جواد
(ع) است. این راوی شیعی بیش از ۹۰۰ حدیث از ائمه (ع) نقل کرده
و ۳۰ کتاب نوشته و او از صحابی مورد اعتماد می‌باشد.

ایشان می‌گوید: «من به محضر امام جواد (ع) رسیدم و پرسیدم که وقتی
من به طواف مکه می‌روم، دوست دارم به نیت ائمه (ع) طواف کنم. به
من گفته‌اند نمی‌توان به نیت ائمه طواف کرد. آیا این سخن صحیح است
یا خیر؟»

امام جواد (ع) فرمود: به تو اشتباه گفته‌اند، تو می‌توانی به نیت ائمه (ع)
طواف کنی. بعد از سه سال دوباره من به محضر امام جواد (ع) رسیدم
و عرض کردم: در این مدت طواف‌های من در روز اول به نیت رسول
الله (ص)، روز دوم به نیت امام حسن (ع) و ... تا امام جواد (ع) بوده

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

است و گاهی نیز به نیت مادرتان طواف می‌کردم؛ ولی این کار در برنامه مستمر من نبوده است.

آنگاه حضرت جواد (ع) فرمودند: اگر این دفعه به مکه مشرف شدی، بیش از همه برای مادرم فاطمه طواف کن که او از همه بالاتر است و این با فضیلت‌ترین عملی است که تو انجام می‌دهی.^{۲۰۶}

این روایات را برای این نقل کردیم تا مشخص شود که در ایام فاطمیه (س) در سوگ چنین شخصیتی می‌نشینیم و مجالس را با نام چنین بانوی بزرگواری برگزار می‌کنیم و اگر فقط در این ایام به گریه و سوگواری برای حضرت اکتفا کنیم و با شخصیت ایشان آشنا نشویم؛ کم‌لطفی کرده‌ایم.

بنابراین مناسب است در این گونه مجالس؛ سیره و سخنان حضرت زهرا (س) را مرور کنیم و آن‌ها را سرلوحه زندگی خود بنماییم.

---

۲۰۶. الکافی، ج ۴، ص ۳۱۴.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

حضرت زهرا (س) در روایت گهرباری فرمودند: «أَنَّ أَدْنَى مَا تَكُونُ مِنْ رَيْبًا أَنْ تَلْزَمَ (المراه) قَعْرَ بَيْتِهَا؛ زن در حالی به خدا نزدیک تر است که ملازم خانه باشد و از آن بیرون نشود.»^{۲۰۷}

روایات دیگر هم به این مضامین داریم؛ که مضمونشان فضیلت خانه‌نشینی زنان هست.

این در حالی است که بنا به تاریخ اسلام و خیلی از روایات، حضرت زهرا (س) در اوقاتی مسئولیت اجتماعی در جامعه بر دوش کشیده‌اند. مثل نقش‌آفرینی حضرت زهرا (س) در غزوه احد که مقداری خوراک و لباس تهیه کردند و همراه تعدادی از زنان مسلمان به سمت میدان مبارزه رفتند. پرستاری از مجروحان را بر عهده گرفتند، به آن‌ها آب و غذا می‌دادند، زخم‌ها را ترمیم می‌کردند و خدمات دیگری را انجام می‌دادند.^{۲۰۸}

خطبه‌خوانی حضرت زهرا (س) در مسجد النبی بعد از رحلت پدر بزرگوارشان که با حضور جمعی از بانوان بنی‌هاشم اتفاق افتاد^{۲۰۹} موارد

---

۲۰۷. النوادر للراوندى، ص ۱۴.

۲۰۸. ذخائر العقبی، ص ۴۷.

۲۰۹. دلائل الامامه، ص ۱۱۱.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

دیگری از مسئولیت‌های اجتماعی حضرت زهرا (س) است که در تاریخ ثبت شده است.

نمونه بارز دیگر مسئولیت‌پذیری زنان را در شخصیت حضرت زینب (س) می‌توان مثال زد. آنگاه که ایشان در کاخ یزید و در طول سفر به شام خطبه‌هایی متعددی بیان کردند و نسبت به واقعه کربلا روشنگری نمودند. به گونه‌ای که توانست با قدرت کلام علی وار خود کاخ ظلم و ستم را به لرزه بيفکند؛ و نمونه‌های بسیاری از حضور زنان صدر اسلام در جنگ‌ها و حتی حضور همسران پیغمبر در این جنگ‌ها که در فراخوانی تاریخ اسلام به ثبت رسیده است.

پس از یک‌سو خانه‌نشینی برای زنان فضیلت محسوب می‌شود و از سوی دیگر ما شاهد مسئولیت داشتن زنان در عرصه‌های مختلف سیاسی و نظامی و آموزشی و ... هستیم.

پس از بیان نمونه‌های فوق یکی از مهم‌ترین سؤالاتی که به ذهن خطور می‌کند این است که زنان نیمی از جمعیت جامعه بشری را تشکیل می‌دهند و انسان هم بنا بر نظر اکثر اندیشمندان موجودی اجتماعی

---

۲۱۰. مشیرالاحزان، ص ۱۰۱.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

است؛ آیا می‌توان مسئولیت‌پذیری‌های اجتماعی را از زنان گرفت و آنان را از حضور در اجتماع منع کرد؟ آیا نیمی از جامعه انسانی در مورد اجتماع مسئولیتی ندارند؟

آیا کسب فضایل فقط در محیط محدود خانه برای زنان امکان‌پذیر است؟

اگر زنان را در محیط خانه مستور کنیم، چگونه بسیاری از استعدادهای این قشر که فقط در اجتماع و با پذیرفتن مسئولیت‌های اجتماعی قابل ظهور و بروز است؛ شکوفا می‌شود؟ آیا این خدمت به زنان است یا جفای به آنان؟

اگر قرار است بنا به نص بسیاری از روایات و سیره متشرعه، زنان متکفل و مسئول حداقل بخشی از تربیت فرزندان باشند و این تربیت هم هر روز اقتضائات خاص خود را دارد، چگونه زنی که فقط در محیط خانه است، می‌تواند فرزندانی با آداب متناسب روز تربیت نماید؟

متن و محتوا

سؤالات مذکور را می‌توان در چند سؤال کلی زیر گنجانند:

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

آیا زنان در برابر اجتماع انسانی مسئولیتی ندارند؟ آیا این حضور ضرورت دارد و اسلام آن را تأیید می‌کند یا خیر؟

دین اسلام چه ضوابط و مقرراتی برای نقش‌آفرینی و پذیرفتن مسئولیت‌های اجتماعی توسط زنان در نظر گرفته است؟

واقعیت آن است که نقش زنان در رشد و تعالی انسان و جامعه انسانی مهم تلقی شده است و بسیاری از چرخ‌های اقتصادی، آموزشی و خدمات با دست‌ان توانمند آن‌ها به حرکت در می‌آید، این واقعیتی انکارناپذیر است و می‌توان گفت عدم حضور زن در بعضی مشاغل می‌تواند به پیکره جامعه صدمه بزند. از این رو در متون دینی و منابع اسلامی نیز به نصوصی برخورد می‌کنیم که نشانگر مسئولیت داشتن زنان در اجتماع است.

دانشمندان مسلمان نیز در دفاع از مسئولیت‌ها و حقوق زن سخن‌ها گفته و کتاب‌ها و مقالات مختلف نوشته و نشست‌هایی برگزار کرده‌اند. در میان پیشتا‌زان این حرکت، امام خمینی (ره) و شهید مطهری (ره) و آیت‌الله جوادی آملی را می‌توان نام برد. شهید مطهری، در کتاب نظام حقوق زن در اسلام، به تفصیل در این زمینه قلم‌فرسایی کرده است. آیت‌الله جوادی آملی نیز در کتاب زن در آئینه جلال و جمال در ۳

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

بخش از عظمت و جایگاه زن سخن به میان آورده و در بخش پایانی نیز به شبهات در این زمینه پاسخ وافی داده است.

بنابراین نگاه اسلام به حضور زنان در اجتماع منفعلانه نیست؛ از این رو امروز ما نیز باید از غرب مطالبه کنیم که شما برای حضور اجتماعی زنان چه مبانی و اصول علمی و راهبردی دارید.

اگر فقط انگیزه سیاسی و سوء استفاده از این قشر کثیر جامعه ندارید؛ پس چرا نظام خانواده در غرب نابود شده است؟ چرا زنان همواره مورد ظلم و ستم نظام سرمایه‌داری قرار می‌گیرند و برخورد ذلیلانه و نگاه ابزاری و نیروی ارزان کار با آنان می‌شود؟

سؤال دیگر این است که شما چه کار مثبت و اثربخشی برای زنان و دختران انجام داده‌اید که اسلام و مسلمانان از آن سرباز زده‌اند؟

مسئولیت‌های اجتماعی زنان

برخی از مسئولیت‌های اجتماعی زنان که در آیات قرآن و روایات و سیره معصومین (ع) مورد توجه قرار گرفته‌اند؛ عبارتند از:

۱. حضور و بصیرت‌افزایی در صحنه‌های سیاسی

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

«ای پیامبر! هنگامی که زنان مؤمن نزد تو آیند در حالی که با تو بیعت کنند که هیچ چیز را شریک خدا قرار ندهند و ... پس با آنان بیعت کن و برای آنان از خدا طلب آموزش کن که خدا بسیار آمرزنده [و] مهرورز است»^{۲۱۱}

آیه بالا به مسئله بیعت با حکومت، این بارزترین مسئولیت و مظهر عمل سیاسی، اشاره و ضمن بیان حکم بیعت زنان مؤمن با رسول خدا، شروطی را برای آنان تعیین می‌کند که بعضی میان زنان و مردان مشترک است.

فاطمه زهرا (س) بعد از پدر گرامی‌اش با یک بحران به نام «سقیفه» مواجه شد. افرادی جمع شدند و خواستند غدیر را انکار کنند. حضرت در مقابل آن‌ها چه کرد؟ می‌توانست گوشه‌خانه بنشیند و گریه کند، اما بلند شد و رفت و گوشه به گوشه فتنه را افشا می‌کرد و فریاد بر می‌آورد. «محمود بن لبید» می‌گوید: من روزی رفتم قبرستان بقیع، دیدم صدای گریه می‌آید. دیدم خانمی با چهار بچه نشسته و دارد اشک

---

^{۲۱۱}. ممتحنه/۱۲. «يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعْنَكَ عَلَىٰ أَنْ لَا يُشْرِكْنَ بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَقْتُلْنَ أَوْلَادَهُنَّ وَلَا يَأْتِينَ بِبُهْتَانٍ يَفْتَرِينَهُ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ وَأَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْتَصِبْنَ فِي مَعْرُوفٍ قَبَائِعَهُنَّ وَاسْتَغْفِرْنَ لَهُنَّ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ».

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

می‌ریزد. جلو رفتم، متوجه شدم فاطمه است. عرض کردم، دختر رسول خدا! این گریه شما ما را آزار می‌دهد و برای ما سخت است چرا گریه می‌کنید؟

حضرت فرمود: پسر لبیدا! دو مصیبت، دارد مرا از پا درمی‌آورد، یکی فقدان پدرم رسول خداست. هر کسی که بمیرد، پس از چند وقتی مصیبتش کاهش می‌یابد، ولی از روزی که پدرم رسول خدا از دنیا رفت، روز به روز داغش برای من بیشتر می‌شود: «إِذَا مَاتَ يَوْمًا مَيِّتٌ قَلَّ ذِكْرُهُ وَ ذَكَرُ أَبِي مَدَّ مَاتَ وَاللَّهِ أَكْثَرُ آرَى! محمود بن لبیدا! پدرم از روزی که از دنیا رفت، هر روز که می‌گذرد، داغش شدیدتر می‌شود.» دیگر مصیبت ظلم‌هایی است که به امیر مؤمنان می‌شود. محمود بن لبیدا می‌گوید: گفتم، دختر رسول خدا! چرا پدر بزرگوارت قضیه ولایت امیرالمؤمنین را تمام و محکم نکرد تا خیال مردم راحت شود؟ وجود مقدس زهراى مرضیه فرمود: «یابن لبیدا واعجابه انسیتم یوم غدیر خم؟؛ پسر لبیدا! این چه حرفی است، بابای من مگر در غدیر نفرمود. مگر از جریان سقیفه تا غدیر چند روز فاصله است (هفتاد هشتاد روز بیشتر نگذشته است) مگر پدرم برای کسی عذر گذاشت؟ محمود بن لبیدا می‌گوید: باز گفتم: ای دختر رسول خدا! درست است که پیغمبر فرمود،

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

اما شاید مردم یادشان رفته باشد! چرا امیرالمؤمنین خودش بلند نمی‌شود و بیاید و از حق خودش دفاع کند و به مردم بگوید من امام هستم و این‌ها غصب کرده‌اند؟ فاطمه زهرا (س) فرمود: پسر لبید! «مَثَلُ الْإِمَامِ مَثَلُ كَعْبَةٍ؛ امام مثل کعبه است. مردم می‌روند سراغ کعبه، کعبه که سراغ مردم نمی‌رود، یعنی مردم باید سراغ امام بروند.»^{۲۱۲}

۲. امر به معروف و نهی از منکر، مسئولیت فردی و اجتماعی زنان یکی از مسئولیت‌های اجتماعی، امر به معروف و نهی از منکر است که در آیه زیر هم مردان و هم زنان موظف به انجام آن شده‌اند:

«وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ...؛ و مردان و زنان با ایمان، دوستان یکدیگرند که به کارهای پسندیده وا می‌دارند و از کارهای ناپسند باز می‌دارند...»^{۲۱۳}

علامه طباطبایی (ره) می‌فرماید: آیه حال عامه مؤمنان را بیان می‌کند و می‌فرماید: مردان و زنان با ایمان اولیای یکدیگرند تا منافقان بدانند، نقطه مقابل ایشان مؤمنان هستند که مردان و زنانشان با همه کثرت و

---

^{۲۱۲}. بحارالانوار، ج ۲۲، ص ۵۲۳.

^{۲۱۳}. توبه/۷۲.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

پراکندگی افرادشان در حکم یک تن واحد هستند و به همین جهت بعضی از ایشان امور بعضی دیگر را به عهده می‌گیرند و هر کدام دیگری را امر به معروف و نهی از منکر می‌کند.»^{۲۱۴}

یکی از منکرات عصر حضرت فاطمه (س)، غضب مقام حکومتی حضرت علی (ع) بود. حضرت فاطمه (س) در مقام نهی از منکر برای انصار به آیات قرآن تمسک کرد و بعد از حمد و ثنای الهی به آنان فرمود: «اگر ایمان داشته باشید، هوشیار باشید، می‌بینیم به خوش‌گذرانی و راحت‌طلبی رو آورده‌اید، کسی که شایسته دخل و تصرف در کارهاست کنار زدید، به تن‌پروری در گوشه‌ای آرام تن دادید، ... نتیجه استقامت شما در مقابل شداید کم شد و آنچه در دل داشتید ظاهر شد، آنچه گفتم اتمام حجّت بود، حال این مرکب خلافت را بگیرید و آنچه از زر و وبال است بر آن حمل کنید. اما این مرکب پشتش زخم و پایش مجروح و ننگ آن ابدی است و نشان غضب الهی که شعله آن سر از سینه‌ها در می‌آورد خواهد بود، همه آنچه انجام

---

۲۱۴. تفسیر المیزان، ج ۹، ص ۴۵۵.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

می‌دهید خدا می‌بیند چه زود ستمگران خواهند فهمید که در چه بازگشت سختی قرار خواهند گرفت.»^{۲۱۵}

حضرت فاطمه در مورد مسائلی که ممکن بود در جامعه آن را منکر کوچکی محسوب کنند، حساسیت نشان می‌داد. روزی آن حضرت به اسماء بنت عمیس فرمود: من بسیار زشت می‌دانم که جنازه زنان را بر روی تابوت گذارند و بر روی آن پارچه‌ای افکنند که حجم بدن او را برای مردان نامحرم نمایان می‌سازد.»

اسماء بنت عمیس عرضه داشت: ای دختر رسول خدا! در سرزمین، حبشه برای حمل جنازه‌ها تابوتی درست می‌کنند که بدن میت را کاملاً می‌پوشاند. آنگاه اسماء چوب‌های تر و شاخه‌های نازک درخت، شبیه آن تابوت را برای حضرت فاطمه ساخت و آن را به او نشان داد. حضرت زهرا (س) با خشنودی و خوشحالی فرمود: چه طرح زیبایی که کاملاً بدن زن در آن از دید مردان پوشیده می‌ماند. ای اسماء! برای

---

۲۱۵. الإحتجاج علی أهل اللجاج (للطبرسی)، ج ۱، ص ۱۰۳ و ۱۹۴.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

من تابوتی با همین طرح درست کن و بعد از وفات مرا با آن بیوشان.

خداوند تو را از آتش دوزخ نگهدارد!»^{۲۱۶}

۳. همراهی با مردان در دفاع از دین اسلام

در تاریخ و سیره معصومین (ع) نیز صحنه‌هایی از مسئولیت‌پذیری

اجتماعی و نقش‌آفرینی زنان در اجتماع ثبت شده است. از جمله آنان

حضرت خدیجه (س) است که بعد از اسلام آوردن اولین زنی بود که

در نماز جماعت پیامبر (ص) شرکت می‌کرد.^{۲۱۷}

علامه مجلسی (ره) درباره حضرت خدیجه می‌نویسد: «وَ كَانَتْ خَدِيجَةً

وَزَيْرٌ صِدْقٌ عَلَى الْإِسْلَامِ وَ كَانَ يَسْكُنُ إِلَيْهَا؛ خدیجه وزیر و حامی

صادقی برای پیامبر بود و آن حضرت به او اعتماد و تکیه می‌کرد.»^{۲۱۸}

در جریان مباحثه حضرت زهرا (س) با همراهی پدر و همسر و فرزندان

خود به سوی نصارای نجران حرکت کرد و نقش بی‌بدیلی در دفاع از

---

۲۱۶. وسائل الشیعه، ج ۳، ص ۲۲۱.

۲۱۷. اسدالغابه فی معرفته الصحابه، ج ۵، ص ۴۳۴.

۲۱۸. مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول (ص)، ج ۵، ص ۱۸۵.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

دین اسلام بر دوش کشید. «فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَأَنْفُسَنَا وَأَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَةَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ»^{۲۱۹}

همه مفسران اتفاق دارند که مراد از «نساءنا»، فاطمه (س) است. به دلیل اینکه جز او زنی در مباحله شرکت نکرد و آیه نیز دلیل بر فضیلت او بر همه زنان جهان است.»^{۲۲۰}

یکی دیگر از زنانی که توانست در صحنه اجتماع با دفاع جانانه خود از مسلمانان و دین اسلام؛ بینی مشرکان را به خاک بمالد و آنان را درمانده کند؛ «سمیه»، مادر عمار یاسر است. او از نخستین مسلمانان تاریخ بود. وقتی مشرکان، از اسلام آوردن سمیه خبر یافتند، او، همسر و فرزندان تازه مسلمان شده‌اش را در بند نمودند و زیر آفتاب سوزان مکه شکنجه دادند؛ و این‌گونه بود که سمیه نامش را در شمار شیر زنان تاریخ به عنوان نخستین شهید اسلام ثبت نمود و تاریخ زن را با نام خود مزین ساخت.^{۲۲۱}

۴. مشارکت در جهاد

---

۲۱۹. آل عمران/۶۱.

۲۲۰. تفسیر المیزان، ج ۴، ص ۱۰۲.

۲۲۱. اسدالغابه فی معرفته الصحابه، ج ۵، ص ۴۸۱.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

حضور زنان در میدان جنگ و نبرد در تاریخ صدر اسلام نشان آن است که زنان نیز در راه خدا قیام می نمودند و در میدان های جنگ و جهاد همیشه حاضر و آماده بودند.

از امام باقر یا امام صادق (ع) نقل شده: «إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَخَرَ بِالنِّسَاءِ فِي الْحَرْبِ حَتَّى يُدَاوِينَ الْجَرْحَى وَ لَمْ يَقْسِمِ لَهُنَّ مِنَ الْفَيْءِ شَيْئاً وَ لَكِنَّهُ نَفَلَهُنَّ؛ رسول خدا زنان را به جنگ می برد تا مجروحین را مداوا کنند و سهم معینی از غنائم و فیه به آنان نمی داد، بلکه مقدار برای آنان تعیین می نمود.»^{۲۲۲}

از انس بن مالک روایت شده است: «هرگاه پیامبر (ص) قصد جنگی را نمود، ام سلیم جمعی از زنان را به همراه می برد تا مسئولیت آب رسانی و درمان زخمی ها را به عهده گیرند»^{۲۲۳}

در صحیح بخاری نیز نقل شده است: «عایشه و ام سلیم در زمان جنگ احد، مشک های آب را به سرعت جابه جا می کردند و به تشنگان می رساندند»^{۲۲۴}

---

۲۲۲. الکافی، ج ۵، ص ۴۵.

۲۲۳. سنن ابی داود، ۱/ ۲۰۲.

۲۲۴. صحیح بخاری، ۴/ ۴۱۸.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

ابن ابی الحدید از واقعی نقل می‌کند که پس از جنگ احد فاطمه (س) با گروهی از زنان مدینه از خانه خارج شد و چون چهره مجروح پدرش را دید او را در آغوش گرفت و خون از صورت مبارکش پاک کرد؛ سپس آبی فراهم نمود و خون‌های چهره رسول خدا را شست و شمشیر او را پاک کرد.^{۲۲۵}

همچنین علی (ع) نقل می‌کند: ما به همراه پیامبر (ص) در جریان حفر خندق بودیم که فاطمه (س) با تکه نانی نزد پیامبر (ص) آمد و آن را به خدمت او برد. پیامبر (ص) فرمود: این چیست؟ فاطمه عرض کرد: از نانی است که برای دو فرزندم پختم، این تکه آن را برای شما آوردم. پیامبر (ص) فرمود: دخترم! این اولین غذایی است که بعد از سه روز وارد دهان پدرت می‌شود.^{۲۲۶}

در جنگ خندق که مسلمانان به نبرد رفتند، گروهی از زنان در حصن حسان بن ثابت بودند که دیدند در اطراف حصار، مردی یهودی جاسوسی می‌کند. صفیه، عمه پیامبر، از حسان بن ثابت که از ترس به جبهه خندق نرفته بود، خواست از حصن پایین رفته و او را بکشد، زیرا

---

۲۲۵. اعلام الوری باعلام الهدی، ص ۱۹۳.

۲۲۶. بحارالانوار، ج ۲۰، ص ۲۴۵.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

وی برای یهودان اطلاعات و خبر می‌برد و برخی کاستی‌های مسلمانان را گزارش می‌دهد و پیامبر هم درگیر نبرد با دشمن است، اما حسان ترسید و حاضر نشد از حصن پایین برود و با مرد یهودی درگیر شود. صفیه، خود از حصن پایین رفت از پشت با عمودی به آن مرد حمله کرد و او را از پای در آورد و به حصن بازگشت. از حسان خواست به جست‌وجوی لباس‌های وی بپردازد، باز هم حسان نپذیرفت.^{۲۲۷}

یکی از زنانی که مردانه در حادثه عاشورا به مبارزه پرداخت و پا به پای امام حسین (ع) حرکت نمود، حضرت زینب (س) بود. او زنی بود که با شجاعت و دلاوری و مسئولیت‌پذیری خویش ندای رسالت حسین (ع) را به گوش جهانیان رسانید، او بزرگ پرچمدار نهضت کربلا و بزرگ‌ترین پیام‌رسان لاله‌های پرپر شده آن است که عظیم‌ترین صبر در برابر مصائب را به نمایش درآورد. حضرت زینب توانست در همه‌جا ندای ولایت و حمایت را به گوش مردم برساند.

به جز حضرت زینب (س) زنان دیگری نیز در واقعه عاشورا به یاری امام حسین (ع) و یارانش شتافتند. «از جمله این زنان مادر وهب تازه

---

۲۲۷. الدر النظیم فی مناقب الأئمة اللہامیم، ص ۱۶۷.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

داماد کربلا، هلمیم همسر زهیر بن قین، فاطمه همسر عمر بن عبدالعزیز،
حره از نوادگان حلیمه سعیدیه و... نیز بوده‌اند»

۵. خدمت به خلق و دستگیری از نیازمندان

حضرت زهرا (س) در توجه به امور اجتماعی و پرداختن به حل مشکلات مردم و تلاش در این مسیر، نمونه بود. روایت مشهوری که در این باره وجود دارد، به شب عروسی حضرت فاطمه (س) با امیر مؤمنان (ع) مربوط می‌شود؛ هنگامی که آن بانوی گرامی در لحظه خروج از منزل پدر و عزیمت به خانه شوهر، لباس نو خود را به فقیری بخشید و در آن لحظات نیز، از رسیدگی به نیاز نیازمندان، خودداری نکرد.

نمونه دیگر این توجه که تا حد ایثار و از خود گذشتگی در راه رفع حاجات نیازمندان، قابل توصیف است، هنگامی اتفاق افتاد که آن حضرت، به همراه همسر بزرگوارش، چند روز متوالی، نانی را که برای افطار در اختیار داشتند، به یتیم و اسیر و مسکین بخشیدند و به افطار

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

با آب اکتفا کردند و آیه شریفه «وَيُطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَ
يَتِيمًا وَأَسِيرًا»^{۲۲۸} ذرّ حق آن بزرگواران نازل شد.

رسول گرامی اسلام (ص) هرگاه به مسافرت می‌رفت، با فاطمه (س) خداحافظی می‌کرد و زمانی که از سفر بر می‌گشت، ابتدا به دیدن ایشان می‌شتافت. در یکی از مسافرت‌های پیامبر، حضرت زهرا (س) دو دستبند نقره و یک جفت گوشواره برای خویش و یک پرده برای درب منزل خرید. پیامبر از مسافرت بازگشت و به دیدار دخترش شتافت. پس از مشاهده پرده خانه و زیورآلات ساده فاطمه (س) توقف کوتاهی کرد و به مسجد رفت. حضرت زهرا با خود اندیشید که پدر ناراحت است و فوری دستبند و گوشواره و پرده را در آورد و خدمت رسول خدا (ص) فرستاد و پیام داد: دخترت برای تو سلام می‌فرستد و می‌گوید که این زیورآلات اندک را در راه خدا انفاق کن؛ پیامبر گرامی اسلام پس از مشاهده بخشش و ایثار فاطمه (س) سه بار فرمود:

فِدَاهَا أَبُوهَا؛ پدرش فدای او باد.^{۲۲۹}

---

۲۲۸. انسان/۸.

۲۲۹. روضة الواعظین و بصیرة المنعظین، ج ۲، ص ۴۴۴.

۶. تعلیم و تعلم مباحث علمی مورد نیاز

علامه سید جعفر مرتضی عاملی می‌نویسد: «تأکیدهای مکرر و مداوم پیامبر اکرم (ص) در گفتار و رفتار، به علاوه مقام و موقعیت حضرت زهرا (س) سبب شد تا ایشان مورد مراجعه مردم باشند و از درجه و موقعیت خاصی برخوردار گردند. چنانکه منزل ایشان پایگاه و پناهگاهی برای کسان زیادی بود که به آنجا رفت‌وآمد می‌کردند. علاوه بر زنان همسایه، دیگر بانوان مدینه نیز به آن حضرت مراجعه کرده و به منزلش رفت‌وآمد داشتند.»^{۲۳۰}

نقل شده روزی زنی نزد او آمد و گفت: مادری پیر دارم که در مورد نماز خود اشتباهی کرد و مرا فرستاده تا از شما مسئله‌ای را بی‌روسم. حضرت زهرا (س) سؤال او را پاسخ فرمود؛ زن برای بار دوم و سوم مسئله‌ای پرسید و پاسخ شنید. این کار تا ده بار تکرار شد و هر بار آن بانوی بزرگوار، سؤال وی را پاسخ فرمود. زن از رفت‌وآمدهای پی‌درپی شرمگین شد و گفت: دیگر شما را به زحمت نمی‌اندازم.

---

۲۳۰. ماساه الزهرا (س)، ص ۵۳.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

فاطمه (س) فرمود: باز هم بیا و سؤال‌هایت را بپرس، تو هر قدر سؤال کنی من ناراحت نمی‌شوم؛ زیرا از پدرم رسول خدا (ص) شنیدم که فرمود: روز قیامت علمای پیرو ما محشور می‌شوند و به آن‌ها به اندازه دانش‌شان خلعت‌های گران‌بها عطا می‌گردد و اندازه پاداش به نسبت میزان تلاش است که برای ارشاد و هدایت بندگان خدا نموده‌اند.^{۲۳۱}

گریز و روضه

روایت شده: حضرت فاطمه (س) لحظات آخر عمر گهربارشان، خطاب به اسماء فرمودند: در زمان فوت پدرم جبرئیل کافور بهشتی آورد. پدرم آن را سه قسمت کرد. یک قسمت برای خودش، یک قسمت برای علی و یک قسمت هم برای من. آنگاه به اسماء فرمود: باقیمانده حنوط پدرم را که در فلان موضع است بیاور و نزد سرم بگذار. اسماء می‌گوید: وقتی من امر آن بانو را اجرا نمودم؛ لباسش را رویش کشید و به من فرمود: پس از چند لحظه مرا صدا بزن، اگر جواب تو را گفتم که هیچ و الا بدان که نزد پدر بزرگوام رفته‌ام.

---

۲۳۱. التفسیر المنسوب إلى الإمام الحسن العسكري عليه السلام، ص ۳۴۰.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

اسماء بعد از چند لحظه آن بانوی مظلومه را صدا زد، ولی جوابی نشنید، چند بار حضرت را صدا زد؛ اما جوابی نگرفت. وقتی اسماء لباس آن حضرت را از روی بدنش برداشت دید از دنیا رفته است. در همین زمان حسنین (علیهم السلام) از راه رسیدند و گفتند: اسماء! مادر ما در چنین ساعتی به خواب نمی‌رفت؟! گفت: مادر شما خواب نرفته، بلکه از دنیا رفته است.^{۲۳۲}

امام حسن (ع) روی بدن مادر افتاد و پیکر مقدس او را حرکت می‌داد و می‌فرمود: مادر جان! قبل از اینکه روح از بدن من مفارقت کند با من تکلم کن! آنگاه امام حسین آمد و پاهای مبارک مادر را حرکت می‌داد و می‌بوسید و می‌فرمود: مادر جان! من فرزند تو حسینم. قبل از اینکه هلاک شوم و بمیرم با من صحبت کن!

مدینه کوفه اول چو غرق شد در خواب
خموش و فتاد از تب و تاب
خموش گشت و

به زیر نور کمی از هلال نازک ماه
غسل علی آب می‌کشید از چاه
برای

---

۲۳۲. کشف الغمة فی معرفة الأئمة، ج ۱، ص ۵۰۰.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

حسن (ع) چو بغض فرو برد شور و شبنش را   به سینه داشت سر

زینب و حسینش را

رها ز چله دل تیر آه می کردند   به جسم خسته

مادر نگاه می کردند

اسماء به ایشان گفت: ای فرزندان پیامبر! نزد پدرتان علی بروید و آن

حضرت را از فوت مادرتان آگاه نمایید. ...

حضرت امیر (ع) پس از شنیدن این خبر جان گداز با صورت به زمین

در افتاد و فرمود: ای دختر حضرت محمد! من غم و اندوه خود را بعد

از تو به که بگویم؟ من درد دل های خود را برای تو می گفتم، اکنون

برای چه کسی درد دل کنم؟

ما را   رفتی میان غصه مرا جا گذاشتی

در اوج غم تک و تنها گذاشتی

آن را به روی   برداشتی تو بار خودت را ز بستر و

شانه علی گذاشتی

با یا علی به آتش   یادم نمی رود به خدا لحظه ای که تو

در پا گذاشتی

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

مجلس نهم: تأثیر پوشش زنان و دختران فاطمی بر کاهش آسیب‌های اجتماعی

ایجاد انگیزه (تعریف از موضوع و اهمیت آن)

از ابتدای خلقت انسان تاکنون حوادث متعددی در تاریخ ثبت شده که اشک و آه حسرت را از نهاد افراد آزادمرد و پاک سیرت سر می‌دهد.

یکی از این حوادث؛ جریان براندازی حکومت مسلمانان در آندلس است. در واقع فتح آندلس توسط مسلمانان برای مسیحیان آن دوران بسیار گران تمام شد و طی ۸۰۰ سال حکومت مسلمانان بر سرزمین آندلس، بارها این کشور مورد تاخت‌وتاز مسیحیان برای بازپس‌گیری مجدد آن قرار گرفت و فکر شکست دادن مسلمین، لحظه‌ای از سر زمامداران مسیحی خارج نشد. تا اینکه در نهایت شکست راهبردهای مختلف مسیحیان علیه مسلمانان، آن‌ها را به سمت گشودن تهاجم فرهنگی و ترویج فساد، فحشا و بی بند و باری سوق داد.

با بررسی علل بازپس‌گیری آندلس از دست مسلمانان می‌توان یکی از مهم‌ترین عوامل را نفوذ معرفی کرد.

در واقع سه عامل یا سه مانع بزرگ برای عدم دستیابی موفقیت دشمنان علیه مسلمانان در طول تاریخ بوده است:

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

۱. حاکمیت فرهنگ و ارزش‌های دینی، ۲. نظام مبتنی بر امام و ولایت؛
۳. پشتوانه مردمی در حمایت از حکومت دینی.

از این رو دشمنان اسلام به این نتیجه رسیدند که بهترین و کارآمدترین شیوه و روش برای براندازی این گونه نظام‌های مستحکم با پشتوانه‌های اعتقادی و مردمی «نفوذ در مردم و تهاجم فرهنگی» در آن جامعه است.

نقل است ایلدفونس پادشاه واتیکان گفت پاپ می‌خواهد در مورد باز پس‌گیری اسپانیا، تصمیم خود را اعلام کند، برای همین، از «براق بن عمار» از افسران بانفوذ دربار مالک بن عباد که مخفیانه، خود را به دستگاه پاپ و کلیسا فروخته بود، خواست تا آن‌ها را در این امر یاری کند. گسترش فساد در میان جوانان پیشنهاد بعدی براق بن عمار به پادشاه واتیکان بود. پیشنهاد او این بود که از طریق استفاده از گزاره «آزادی مذهب» کشیشان و میشران می‌توانند جوانان مسلمان را از راه بیرون کرده؛ به حدی که به لابی‌گری و هوس بازی بپردازند و از دین و دینداری غافل شوند!

برای دستیابی به این هدف شوم خود؛ مسیحیان شمال آندلس، قراردادهایی را با حاکمان مسلمان بستند و طبق آن آزادانه به ایجاد

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

تفریحگاه و مدرسه و انجام تجارت بین مسلمانان پرداختند؛ در مدارس خود به فرزندان مسلمان، افکار دینی مسیحیت را القا می‌کردند و با به گردش در آوردن دختران زیباروی مسیحی در تفریحگاه‌ها، جوانان مسلمان را به آنجا می‌کشاندند و با ترویج خرید و فروش مشروبات الکلی، مردم مسلمان را از اعتقادات دینی خود دور می‌ساختند و به این طریق فساد را در تمام پیکره جامعه اسلامی رسوخ دادند.

رهبر معظم انقلاب در توصیف این ماجرا فرمودند: «آن‌ها به فاسد کردن جوانان پرداختند و در این راستا انگیزه‌های مختلف مسیحی، مذهبی یا سیاسی داشتند. یکی از کارها این بود که تاکستان‌هایی را وقف کردند تا شراب آن‌ها را به‌طور مجانی در اختیار جوانان قرار دهند. جوانان را به سمت زنان و دختران خود سوق دادند تا آن‌ها را به شهوات آلوده کنند.»^{۲۳۳}

---

۲۳۳. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار جوانان و دانشجویان سیستان و بلوچستان: ۱۳۸۱/۱۲/۶.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

در حال حاضر نیز دشمن از همین روش «نفوذ و تهاجم فرهنگی» برای ترویج فساد و بی بند و باری در بین زنان و دختران سرمایه‌گذاری کرده تا به اهداف شوم خود برسد.

دنیا به تن تن تن افتاده
یعنی به سراشیبی
تن افتاده

در کوچه ابتدال دنیا شیطان
با وسوسه در کمین زن
افتاده^{۲۳۴}

شاید هیچ‌کدام از زنان و دخترانی که بدحجاب هستند و از لباس‌های بدن‌نما و نازک و چسبان و رنگ‌های جیغ استفاده می‌کنند و از آن به مد یاد می‌کنند، هرگز باور نداشته باشند که چه ضربه بزرگی به خود و جامعه می‌زنند و اصلاً توجه ندارند که در زمین دشمن در حال بازی هستند و تیشه به ریشه خانواده‌ها و جامعه و حاکمیت اسلامی می‌زنند. به نظر شما چگونه می‌توان چنین اهداف شومی که توسط دشمنان دنبال می‌شود را خنثی کرد؟ یا به تعبیر دیگر بهترین راهکار برای مقابله و پیشگیری از چنین حرکت‌های مخرب چیست؟

---

۲۳۴. رضا اسماعیلی.

متن و محتوا

اگر انسان‌ها به صورت انفرادی زندگی می‌کردند شاید می‌توانستند بگویند، زندگی شخصی ما ربطی به دیگران ندارد. ولی آنگاه که انسان در اجتماع زندگی می‌کند و زندگی فردی جایش را به زندگی گروهی می‌دهد، دیگر این حرف جایی ندارد؛ زیرا رفتار انسان‌ها بر یکدیگر تأثیر می‌گذارد.

انسان‌ها دائماً در اجتماع در رفت‌وآمد هستند. طرز برخورد آن‌ها با دیگران؛ افکار و روحیاتشان، بر خود و دیگران تأثیر دارد و معمولاً همه افراد این مسئله را بارها تجربه کرده‌اند و خاطرات تلخ و شیرینی از این مسئله در ذهن آن‌ها یافت می‌شود.

گاهی یک انسان، افسرده و گرفته حال است؛ ولی زمانی که همین فرد افسرده با دوستان و همکلاسی‌ها و یا اقوام خود دیدار می‌کند، حال روحی او عوض می‌شود و بلافاصله همین دیدار در کلام، رفتار و کردار نیز وی تأثیرگذار خواهد بود.

گاهی حتی یک لبخند طرف مقابل می‌تواند حال انسان را عوض کند. همچنین طرز پوشش و لباس او می‌تواند این تأثیر را در فرد بگذارد.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

در واقع انسان‌ها برای زندگی کردن، تنها نیستند و رفتارها و خلقیات آنان تحت تأثیر دیگر افراد شکل می‌گیرد.

از این رو خداوند متعال، الگوهایی را برای انسان معرفی کرده و همگان را به پیروی از این الگوها توصیه کرده است. برترین و بالاترین الگوهایی که می‌توان از آن‌ها درس گرفت، معصومین (ع) هستند.

«لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ»؛^{۲۳۵} «لَقَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ»^{۲۳۶}

امام زمان (عج) هم وجود مقدس حضرت فاطمه (س) را، اسوه نیکوی خویش دانسته و فرموده‌اند: «وَفِي ابْنَةِ رَسُولِ اللَّهِ ص لِي أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ»^{۲۳۷}

پیامبر اکرم (ص) نیز در روایتی صراحتاً فاطمه (س) را سرور زنان اولین و آخرین ذکر می‌نمایند. «فَاطِمَةُ سَيِّدَةُ نِسَاءِ الْعَالَمِينَ مِنَ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ»^{۲۳۸}

---

۲۳۵. احزاب/۲۱.

۲۳۶. ممتحنه/۴.

۲۳۷. الغیبه للطوسی، ص ۲۸۶.

۲۳۸. امالی للصدوق، ص ۲۶.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

امام باقر (ع) در عظمت و جلالت مادر بزرگوارش فاطمه (س) می‌فرماید: «وَلَقَدْ كَانَتْ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهَا طَاعَتَهَا مَفْرُوضَةً عَلَيَّ جَمِيعٍ مِّنْ خَلْقِ اللَّهِ مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ وَالطَّيْرِ وَالْبَهَائِمِ وَالْأَنْبِيَاءِ وَالْمَلَائِكَةِ؛ اطاعت فاطمه (س) بر تمام بندگان الهی از جن و انس، پرندگان و حیوانات، پیامبران و ملائکه واجب است.»^{۲۳۹}

آنگاه که در سیره حضرت زهرا و سایر معصومین (ع) مطالعه می‌کنیم، به نکات بسیار دقیق و عمیقی برای الگوگیری برخورد می‌کنیم. طرز برخورد این الگوها و صحبت کردن و حتی لباس پوشیدن و نشست و برخاست آن‌ها، سرمشق زیبایی برای زندگی و بندگی است.

علاوه بر مسائل فوق، احادیث این معصومین (ع) نیز که بخشی از سیره آن عزیزان هست، خود بهترین درس‌ها را برای انسان‌ها دارد.

حال ممکن است این سؤال به ذهن خطور کند: «انسان‌هایی که حدود ۱۴۰۰ سال پیش زندگی می‌کردند، چگونه می‌توانند در زمان حاضر الگوی ما باشند؟» اکنون علم پیشرفت کرده و همه چیز عوض شده

---

۲۳۹. دلائل الامامه، ص ۱۰۶.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

است. مگر می‌شود ما همانند انسان‌های قدیمی لباس بپوشیم؟ غذا بخوریم؟ رفت‌وآمد کنیم؟ و به شیوه آنان با دیگران ارتباط داشته باشیم؟ حقیقت این است که سؤال فوق، یک مغالطه است؛ زیرا هیچ کسی نگفته شما همان دقیقاً همان پوشش را داشته باشید که آن عزیزان حدود ۱۴۰۰ سال پیش داشته‌اند! و همان غذاها را بخورید و همان‌گونه رفت‌وآمد کنید!

بلکه آموزه‌های دینی می‌گویند شما «ملاک و معیارهای درست و غلط زندگی» را از سیره معصومین (ع) و دیگر الگوهای مثبت؛ استخراج کنید و آن‌ها را سرلوحه زندگی خود بنمایید.

امروزه ما هر لباسی را می‌توانیم بپوشیم، ولی نباید لباس شهرت باشد. نباید لباسی بپوشیم که انگشت‌نما شویم. نباید لباسی بپوشیم که چسبان باشد؛ زیرا برجستگی اندام انسان را نمایان می‌سازد و این با فلسفه لباس که پوشش است در تضاد هست.

پیامبر اسلام (ص) فرمودند: «دو گروه از دوزخیان هستند که آن‌ها را ندیده‌ام: ... و (گروه دوم): زنان نیمه برهنه‌ای که لباس دارند، اما در حقیقت برهنه‌اند و از راه درست و از مسیر اطاعت پروردگار منحرف

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

هستند و دیگران را نیز به انحراف و فتنه می‌کشانند؛ سرهای خود را مانند کوهان شتر برآمده می‌سازند؛ این‌ها وارد بهشت نمی‌شوند و بوی بهشت به مشامشان نمی‌رسد؛ حال آنکه بوی بهشت از مسافتی دور احساس می‌شود.»^{۲۴۰}

حال ممکن است آن لباس بدن‌نما و نازک از جنس حریر و ابریشم یا اینکه از جنس الیاف و پشم باشد. دوختش توسط دست صورت گرفته باشد؛ یا اینکه دوختش توسط چرخ‌های صنعتی و پیشرفته کنونی انجام شده باشد. تمام موی سر زنان یا بخشی از آن را نمایان کرده باشد.

تا چند سال پیش انسان‌ها به درستی نمی‌توانستند حدیث فوق را درک کنند، مگر می‌شود زنی هم لباس داشته باشد و هم برهنه باشد؟! ولی امروزه با پوشش نامناسبی که برخی از زنان به اسم روشنفکری و آزادی دارند، هم این قضیه آشکار شد و هم اینکه متوجه شدیم یکی از عوامل مهم خیانت‌ها و طلاق‌ها در جامعه همین پوشش زننده زنان است.

---

۲۴۰. لسان العرب، ج ۱۱، ص ۶۳۷.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

روزی در هوای گرم مدینه، زنی جوان از کوچه‌ای عبور می‌کرد. او روسری خود را به پشت گردن انداخته و گوش‌ها و دور گردنش را نپوشانیده بود. مرد جوانی نیز از طرف مقابل می‌آمد. نگاهش به آن زن افتاد. پوشش نامناسب آن زن، نظرش را جلب کرد. او چنان غرق تماشای زن شد که از خود و اطرافش غافل گشت و حتی جلوی خود را نمی‌دید.

زن، وارد کوچه‌ای شد و مرد جوان نیز با چشمان خود او را دنبال می‌کرد. ناگهان استخوان یا شیشه‌ای که از دیوار بیرون آمده بود، به صورتش خورد و او را مجروح ساخت. جوان بی‌چاره آنگاه به خود آمد که خون از سر و صورتش جاری شده و درد شدیدی در ناحیه سرش احساس می‌شد. با همین حال به حضور پیامبر (ص) رفت و ماجرا را برای ایشان تعریف کرد. پیامبر (ص) فرمودند: این عقوبت گناه شما است.^{۲۴۱}

بعد از این جریان، خداوند مهربان جبرئیل امین را فرستاد و از او خواست تا آیات زیر را بر پیامبر (ص) نازل کند: «ای پیامبر! به مردان

---

۲۴۱. الدر المنثور فی تفسیر المائور، ج ۵، ص ۴۰.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

مؤمن بگو چشم‌های خود را (از نگاه به نامحرمان) فرو گیرند و عفاف خود را حفظ کنند. این برای آنان بهتر است. خداوند از آنچه انجام می‌دهید آگاه است! و به زنان با ایمان بگو چشم‌های خود را (از نگاه هوس آلود) فرو گیرند و دامان خویش را حفظ کنند و زینت خود را - جز آن مقدار که نمایان است - آشکار نمایند و (اطراف) روسری‌های خود را بر سینه خود افکنند (تا گردن و سینه با آن پوشانده شود).»^{۲۴۲}

شهید «مجید آینه بند» نوجوانی بود که در سن ۱۳ سالگی به شهادت رسید. مادرش می‌گوید: روزی مجید به منزل آمد و متوجه شد که زن عمویش، بدون حجاب در داخل اتاق نشسته است. با وجود اینکه هنوز دستورات دینی بر مجید واجب نشده بود، پشت در ایستاد و چند بار گفت: «یا الله» «یا الله». ولی زن عمویش توجهی نکرد و حجابش را بر سر نپوشید.

مجید با صدای بلند گفت: مادر! می‌خواهم پیام داخل، به زن عمو بگوئید روسری‌اش را بپوشد.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

زن عمو گفت: مجید جان! تو مثل پسر من هستی، بیا داخل، در ضمن هنوز چیزی بر تو واجب نشده است!

ولی این نوجوان ۱۳ ساله باز هم تکرار کرد «روسریات را بیوش تا داخل شوم»

زن عمو روسری‌اش را پوشاند، سپس مجید وارد اتاق شد. ۲۴۳

پیامدهای ناگوار بدحجابی

۱. بدحجابی خلاف فطرت پاک انسان و مخالف نص صریح آیات قرآن است

شاید کسی بگوید حرف زدن درباره حجاب و پوشش زمانی لازم بود که اکثریت جامعه با حجاب بودند، اما اکنون که بدحجابی زیاد شده و تا حدودی به یک مسئله عادی روزمره تبدیل شده است؛ دیگر مردان توجه زیادی به پوشش زنان نمی‌کنند و یا اگر توجه کنند آن‌چنان اثر بدی ندارد؟ در نتیجه امروز حجاب و پوشش لازم نیست!

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

این سخن و طرز تفکر نیز از دو جهت غلط است؛ زیرا شهوت چیزی نیست که عادی شود و همیشه وجود دارد و شیطان هم بیکار نمی‌نشیند و از طرفی اگر توجه مردان نبود، زنان آرایش نمی‌کردند. این در ذات زن و مرد است که مرد نیاز به محبت کردن دارد و نیاز به زیبایی و زن نیاز به خودنمایی و ناز کردن؛ که این نیاز در چهارچوب خانواده جامه عمل می‌پوشد و نباید در اجتماع برآورده شود که باعث آسیب‌های جبران‌ناپذیری خواهد شد.

از طرف دیگر حجاب و عفاف، ریشه در فطرت انسان دارد. فطرت امری است که خدای متعال آن را در وجود هر فرد قرار داده و انسان بدون اکتساب، به آن میل و رغبت دارد. دستورات اسلامی منطبق بر مسیر شکوفایی فطرت بشری است و با کمی دقت بر این دستورات و احکام فطری، اهداف، آثار و نتایج عقلانی و حکیمانه آن‌ها نیز آشکار می‌شود.

حیا و عفت، خصلتی انسانی است و آدمیان به حکم نهاد و آفرینش خویش بدان رغبت دارند. بر اساس آیات قرآن کریم؛ بعد از آدم و هوا با وسوسه شیطان از میوه درخت ممنوعه خوردند و از بهشت رانده شدند؛ بدن و عورت آن‌ها عریان بود؛ فطرتشان آن‌ها را به سوی

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

پوشاندن عورت هدایت می‌کرد تا اینکه خداوند کمک کرد و آن‌ها با برگ درختان خود را پوشاندند و گفتند: «پروردگارا! ما به خویشتن ستم کردیم! و اگر ما را نبخشی و بر ما رحم نکنی، از زیانکاران خواهیم بود. ۲۴۴»

۲. در معرض نگاه‌های آلوده مردان چشم‌چران قرار گرفتن

هرگاه زنان با ظاهری آراسته و بدن‌نما در جامعه حاضر شوند، برخی از مردان چشم‌چران به آنان خیره می‌شوند و از آنان انتظار همراهی و همدلی دارند.

خوش	آینه بی حجاب، به طبع گیرد غبار
	بود آئینه را، پرده بر آن داشتن
می	منع تماشاچیان، گر نکند باغبان
	تواند به باغ، سرو روان داشتن
آفت جان و دل	غنچه به باغ ایمن است، تا بود اندر حجاب
	است، چهره عیان داشتن

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

وقتی که زنان زیبایی‌های خود را فقط برای شوهرانشان نمایش بدهند و در جامعه باوقار حاضر شوند و در پوشش مناسب مثل چادر باشند و مردان نیز از طرف دیگر چشمان خود را مواظبت کنند و به هر صحنه‌ای خیره نشوند، وقتی نیازی پیدا کردند در چهارچوب خانواده آن را رفع کنند، این مشکلات حل خواهد شد. دیگر مردان در خیابان صحنه‌های تحریک کننده نخواهند دید و وقتی به خانه می‌آیند زیبایی همسر خود را می‌بینند و مهر و محبت بین زوجین بیشتر خواهد شد.

زنان با پوشش مناسب علاوه بر اینکه زشتی‌های خود را می‌پوشانند، زیبایی را هم به دیگران و جامعه منتقل می‌کنند. همچنین پوشیده بودن زنان در اجتماع اولین نفعی که دارد برای خود آنان است که از خطرات در امان می‌مانند. خداوند می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ وَ بَنَاتِكَ وَ نِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذَلِكَ أَدْنَىٰ أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ وَ كَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا؛ ای پیامبر! به زنان و دخترانت و به زنان مؤمن بگو: «پوشش‌های خود را بر خود فروتر گیرند. این برای

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

آنکه شناخته شوند و مورد آزار قرار نگیرند (به احتیاط) نزدیک تر است و خدا آمرزنده مهربان است.»^{۲۴۵}

در این آیه مستقیماً به یک فایده اساسی حجاب اشاره شده است که آن جلوگیری از آسیب اجتماعی اذیت و آزار زنان در اجتماع است. گرچه زن برای خانه‌داری و تربیت فرزند آفریده شده است و حضور خیلی کمی در اجتماع دارد، ولی ناگزیر از رفت‌وآمد در اجتماع و جامعه است. حال بماند که امروزه زنان پا به پای مردان در اجتماع کار می‌کنند و این را یک فضیلت برای خود به حساب می‌آورند، ولی ما طبق اسلام حرف می‌زنیم. امام باقر (ع) روایت می‌کند که حضرت علی (ع) و حضرت زهرا (س) از پیامبر تقاضا نمودند که آن حضرت دستور برنامه زندگی ایشان را تعیین کند. پیغمبر اکرم (ص) خدمت داخلی خانه را به عهده حضرت فاطمه نهاد و کارهای خارج از منزل را به عهده حضرت علی بن ابیطالب (ع) گذاشت. حضرت زهرا (س) برای اینکه پیامبر خدا او را از معامله کردن با مردم نجات داده بود به قدری خوشحال شد که غیر از خدا کسی نمی‌دانست.^{۲۴۶}

---

۲۴۵. احزاب / ۵۹.

۲۴۶. عیون اخبار الرضا (علیه السلام)، ج ۲، ص ۴۴.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

نقل شده هنگامی که حضرت زهرا (س) تصمیم گرفت برای بازپس گرفتن فدک نزد ابوبکر برود، چنین حجابی در بر داشته است: «لَأَتَّ خِمَارَهَا عَلَى رَأْسِهَا وَ اَشْتَمَلْتُ بِجِلْبَابِهَا وَ اَقْبَلْتُ فِي لُْمَةٍ مِنْ حَفَدَتِهَا؛ او روسری بر سر داشت و در چادر خود فرو رفته بود در حالی که انتهای چادرش زیر پایش می ماند.»^{۲۴۷}

در عشق، تو اقتدا به زهرا کردی
پنجره نور، بر جهان وا کردی

آرامش و رستگاری دنیا را
در خیمه چادرت
مهیا کردی

روزی رسول خدا (ص) از اصحاب خود پرسید: «نزدیک ترین حالات زن به پروردگارش کدام است؟» اصحاب نتوانستند جواب بدهند. این سؤال به گوش فاطمه (س) رسید. فاطمه فرمود: «نزدیک ترین حالات زن به پروردگارش وقتی است که در خانه اش بنشیند (و خود را در کوچه و بازار، جلو چشم نامحرمان قرار ندهد).»

---

۲۴۷. الاحتجاج علی اهل اللجاج، ج ۱، ص ۹۸.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

وقتی رسول خدا این سخن را شنید، فرمود: «فاطمه پاره تن من است»^{۲۴۸}

البته کسی ما مسلمانان را متحجر نخواند، زیرا ما اعتقاد داریم در برخی از مشاغل بهتر است زنان حضور داشته باشند. مثلاً در بحث آموزش به دختران و در بحث درمان، هم جنس بودن نکته مهمی است. ولی برخی مشاغل لزومی ندارد که زنان ورود کنند. مثلاً کارمندان یک اداره چرا باید زن باشند، یا چرا باید یک زن راننده کامیون و اتوبوس شود و در اخبار او را نشان دهند و به عنوان یک زن موفق در اجتماع به نمایش بگذارند!

۳. طلاق و فروپاشی کانون خانواده

از پیامدهای زیان‌بار رعایت نکردن عفاف و حجاب، طلاق و جدایی زن و شوهرها و از هم پاشیدن نظام خانواده است؛ طلاق‌هایی که در نظر اسلام مبعوض‌ترین حلال هست که تنها در صورت اختلافات حل نشدنی ضرورت می‌یابد.

---

۲۴۸. بحارالانوار، ج ۴۳، ص ۹۲.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

وقتی زنان در جامعه با آرایش غلیظ و با لباس‌های نازک رفت‌وآمد کنند، مردانی که این صحنه‌ها را مشاهده می‌کنند، وقتی به خانه می‌روند، آن لذتی که در خیابان تجربه کردند را شاهد نیستند. اگر هم همسرشان زیبایی را رعایت کند، باز به خاطر اینکه در طول روز از همسر خود زیباتر دیده است، دچار سرخوردگی می‌شود و با مقایسه همسر خود با دیگران مشکلاتی برایش به وجود می‌آید. از جمله اینکه در روابط زناشویی دچار سردی می‌شود و این می‌تواند مشکل اساسی در ادامه زندگی ایجاد کند که به طلاق منجر خواهد شد.

از این رو خداوند در قرآن می‌فرماید: «وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ؛ ای زنان با ایمان زینت‌های خود را جز برای شوهرانتان برای کس دیگری آشکار نکنید.»^{۲۴۹}

در این آیه نکات زیادی نهفته است. با یک بیان ساده و یک دستور الهی مشکلات زیادی را در جامعه حل می‌کند. ولی اشکال جامعه ما در این است که این نکات مهم را فراموش کرده‌ایم و بعد از ایجاد

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

مشکلات فراوان برای جوانان مجرد و متأهل، به دنبال راهکار می-گردیم. باید پیشگیری کرد. قوه شهوت در همه افراد فعال است و باید آن را کنترل کرد. یک راه کنترل برای مردان؛ رعایت پوشش و حجاب مناسب توسط زنان است.

از حضرت زهرا (س) نقل شده که پیامبر (ص) فرمود: «يَا بِنْتِي أَمَّا الْمُعَلَّقَةُ فَإِنَّهَا كَانَتْ لَا تُغَطِّي شَعْرَهَا مِنَ الرَّجَالِ»^{۱۱} دخترم! اما زنی که - در جهنم به مویش آویزان شده بود او زنی بود که مویش را از مردان نمی پوشانید».

«وَأَمَّا أَلْتِي كَانَتْ تَأْكُلُ لَحْمَ جَسَدِهَا فَإِنَّهَا كَانَتْ تُزَيِّنُ بَدَنَهَا لِلنَّاسِ؛ و اما زنی که گوشت بدنش را می خورد پس او زنی بود که بدنش را برای مردان (نامحرم) زینت می کند.»^{۲۵۱}

یکی از واژه های پرتکرار در وصیت نامه شهدای جنگ تحمیلی؛ حجاب می باشد. شهید «علی رضا ملازاده» در وصیت نامه خود می نویسد: «شهید وقتی که غرق در خون می شود فریاد برمی آورد «خواهرانم

---

۲۵۰. عیون أخبار الرضا علیه السلام، ج ۲، ص ۱۱.

۲۵۱. عیون أخبار الرضا علیه السلام، ج ۲، ص ۱۱.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

حجاب شما از خون من رنگین تر است»، من اکنون نیز فریاد برمی آورم
«خواهرم حجاب را، حجابت را حفظ کن. تن پوش و لباست را حفظ
کن. خواهرم نگذار پوشش را از تو بگیرند، نگذار به اسم آزادی زن، با
تو و دیگر خواهرانم همانند شیئی رفتار کنند. این فریاد از اعماق قلبم
است.» ۲۵۲

بنابراین حجاب مسئله‌ای ناظر به حریم خصوصی افراد نیست. حریم
خصوصی یعنی حریمی که شخص در تنهایی و برای خودش است.
بلکه مسئله حجاب اساساً در مقابل نامحرم است و در عرصه اجتماعی؛
یعنی هیچ‌وقت درباره کسی که در خانه‌اش بی‌حجاب باشد، اصلاً
بی‌حجابی معنایی ندارد.

حضور تحریک‌آمیز زنان در صحنه اجتماع، از یک سو باعث ایجاد
روحیه شهوانی در مردان، در نتیجه رواج دوستی با صنف مخالف و
روابط نامشروع می‌شود؛ به گونه‌ای که علاقه آن‌ها به همسران خود
کاهش می‌یابد و در نتیجه پایه و رکن زندگی شیرین متزلزل می‌گردد.
اگر به پرونده‌های طلاق و دادگاه‌های خانواده سری بزنیم، چه بسیار

---

۲۵۲. خبرگزاری دفاع مقدس، تاریخ انتشار: ۱۳۹۸/۰۴/۲۰.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

پرونده‌هایی می‌بینیم که اولین جرعه انحرافات اخلاقی زوج یا زوجه در یک برخورد با نامحرم در خیابان یا وسایل نقلیه یا مغازه‌ها و پاساژها بوده است.

یکی از جاهایی که حتما رعایت حجاب و پوشش در آن الزامی است؛ فضای مجازی می‌باشد. این فضا امروزه گره‌خورده به واقعیت است. اگر خانمی در این فضا بدون پوشش حضور یابد و عکس‌های با پوشش نامناسب خود را به اشتراک بگذارد؛ روابط خارجی بسیار از افراد را تحت تاثیر خود قرار می‌دهد و می‌تواند زمینه ناامن کردن حریم خود و خانواده‌ها و جامعه را فراهم کند.

حضرت فاطمه زهرا (س) می‌فرمایند: «صلاح زنان در این است که طوری زندگی نمایند که نه مردان بیگانه را ببینند و نه چشم بیگانگان بدان‌ها بیفتد.»^{۲۵۳}

عبدالله بن عباس حکایت می‌کند، هنگامی که زمان رحلت یگانه دخت نبوت، همسر ولایت حضرت فاطمه زهرا (س) نزدیک شد، اسماء بنت عمیس را طلب کرد؛ و چون اسماء نزد ایشان حضور یافت، به او فرمود:

---

۲۵۳. مکارم الاخلاق، ص ۲۳۳.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

ای اسماء! وقت جدایی و فراق من فرا رسیده است، می‌خواهم بعد از آنکه فوت نمودم، جسد مرا به وسیله‌ای بیوشانی تا آنکه هنگام تشییع جنازه‌ام و حجم بدنم مورد دید افراد نامحرم قرار نگیرد.

اسماء با شنیدن این کلمات بسیار اندوهگین و محزون گردید و چون حضرت زهرا مرضیه (س)، بر خواسته و پیشنهاد خود اصرار ورزید، اسماء اظهار داشت: ای حبیبه خدا من در حبشه، تخت‌هایی را دیده‌ام که مخصوص حمل و تشییع جنازه زن درست می‌کرده‌اند.

حضرت زهرا (س) با شنیدن آن خوشحال شد و تقاضا نمود که تابوتی همانند آن را برایش تهیه نمایند.

وقتی اسماء آن تابوت را تهیه کرد و نزد ایشان آورد، حضرت آن را مشاهده نمود و فرمود: شما با این تابوت، جسد مرا از دید افراد و نامحرمان مستور و پنهان خواهید داشت، خداوند متعال بدن شما را از آتش دوزخ مستور گرداند.^{۲۵۴}

گریز و روضه

---

۲۵۴. احقاق الحق، ج ۲۵، ص ۵۴۹.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

در روایت داریم هنگامی که خداوند متعال در روز قیامت تمام مخلوقاتش از اولین و آخرین را بر می‌انگیزد و از قبورشان بیرون می‌آورد، منادی از زیر عرش الهی ندا می‌کند که ای گروه خلائق! چشمان خویش را ببندید تا اینکه فاطمه دختر محمد (ص) سرور زنان عالم از صراط بگذرد.

در این هنگام، همه مردم چشمانشان را می‌بندند تا اینکه حضرت زهرا (س) از صراط عبور می‌فرمایند و در عرصه قیامت احدی باقی نمی‌ماند مگر اینکه چشمانش بسته می‌شود و فقط چشمان حضرت محمد (ص) و علی (ع) و حسن (ع) و حسین (ع) و طاهرین از فرزندان حضرت زهرا (س) باز هست و به درستی که ایشان محارم حضرت زهرا (س) است. ۲۵۵

در روایت دیگری آمده آنگاه از جانب خداوند جل جلاله ندا می‌شود: «یا حَبِیْبَتِیْ وَ اِبْنَةَ حَبِیْبِیْ سَلِیْنِیْ تُعْطٰی وَ اَشْفَعِیْ تُشَفَّعِیْ وَ عَزِیَّتِیْ وَ جَلَّالِیْ لَا جَازِئِیْ ظُلْمٌ ظَلِمْتُ؛ ای محبوبه من! و ای دختر حبیب من! از من آنچه

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

می خواهی، بخواه تا عطایت کنم و شفاعت کن هر کس را که مایلی تا من قبول فرمایم.

پس حضرت فاطمه (س) در این هنگام می گوید: «ای خدای من و ای مولای من، ذریه مرا، شیعیان مرا، پیروان ذریه، دوستان مرا و دوستانان ذریه مرا!»

در آن هنگام جماعتی به پیش می آیند و فرشتگان رحمت آنان را از هر سوی در میان می گیرند و فاطمه (س) در حالی که پیشگام آنهاست همگی را همراه خود به بهشت وارد می کند.^{۲۵۶}

زهره سندی بَهر شفاعت دارد   بر شیعه و ذُریه عنایت دارد
دنبال تمام دوستان می گردد   به به که چقدر او سخاوت دارد

این مهربانی و عنایت فاطمه (س) به شیعیان و پیروانش است؛ اما یک عده ای که خود را دوستدار فاطمه (س) و پیرو پیامبر می دانستند. به خانه همین فاطمه هجوم بردند.

---

۲۵۶. امالی للصدوق، ص ۱۸.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

در مقاتل آمده: وقتی جماعتی برای گرفتن بیعت به درب منزل امیرالمؤمنین (ع) تجمع کردند و هجوم آوردند. «خَرَجَتْ فَاطِمَةُ بِنْتُ رَسُولِ اللَّهِ صَ إِلَيْهِمْ فَوَقَفَتْ خَلْفَ الْبَابِ ثُمَّ قَالَتْ لَا عَهْدَ لِي بِقَوْمٍ أَسْوَأَ مَحَضْرًا مِنْكُمْ تَرَكْتُمْ رَسُولَ اللَّهِ صَ جَنَازَةً بَيْنَ أَيْدِينَا وَ قَطَعْتُمْ أَمْرَكُمْ فِيمَا بَيْنَكُمْ؛ در این لحظه فاطمه به پشت در آمد و به مردم گفت: هیچ قومی را بدتر از شما ندیدم! رسول خدا را فراموش کردید در حالی که جنازه‌اش هنوز در دستان ما بود؛ شما دستورات ایشان را رها ساختید و ما را به امارات خویش نخواستید و حق ما را نادیده گرفتید.»

دلایلیا به سرای علی سری بز نیم

سری به غمکده درد پروری بز نیم

ز کوجه‌های مدینه یکی یکی گذریم

به

خانه‌ای که درش سوخته سری بز نیم

دستور دادند هیزم آوردند و درب خانه را آتش زدند... از طرفی نیز خود به سوی در هجوم بردند؛ که در این هجوم حضرت فاطمه (س) که پشت در بودند در اثر ضربه به در مجروح شده و جنینی که داشتند سقط نمودند.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

کسی که پهلویش از در شکست من بودم
که محسن او رفت ز دست من بودم

کسی که بازوی او از غلاف تیغ ستم
مکتب قرآن شکست من بودم

سلیم بن قیس هلالی می گوید: به سلمان گفتم: آیا بدون اجازه به خانه
فاطمه (س) وارد شدند؟! گفت: آری به خدا قسم و این در حالی بود
که «خمار» (روسری) نداشت.^{۲۵۷}

---

۲۵۷. کتاب سلیم بن قیس هلالی، ج ۲، ص ۵۸۷.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

مجلس دهم: عواقب و پیامدهای دور کردن زنان از نقش اصلی خود

ایجاد انگیزه (ابهام در موضوع)

چند سال پیش خبری در رسانه‌ها و شبکه‌های جهان منتشر شد که بازتاب بسیار گسترده‌ای حداقل در سطح کشور ایران داشت. خبر این بود: «اولین فضانورد زنی که به ایستگاه فضایی خواهد رفت، یک زن ایرانی است.»

این زن که خانم «انوشه انصاری» نام داشت، در سال ۱۳۶۱ هجری شمسی به همراه خانواده‌اش به آمریکا مهاجرت کرده بود، با اینکه تحصیلاتش ربطی به فضا نداشت؛ ولی به دلیل علاقه‌ای که به فضانوردی داشت و پشتکار و اصراری که در این راه به خرج داد، بالاخره توانست به هدف و آرزویش دست پیدا کند. البته هزینه سفرش را نیز شخصاً پرداخت کرد.

از آنجا که وی بزرگ شده در آمریکا است، پوشش و حجاب وی نیز مثل زنان غربی است، هرچند هنوز خود را به عنوان یک مسلمان معرفی می‌کند.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

با شنیدن چنین خبری، این سؤال ذهن انسان را درگیر می‌کند که آیا باید به داشتن چنین زنانی افتخار کرد یا خیر؟ و آیا خانم انصاری کار درستی انجام داده است؟ آیا او که به عنوان یک زن نمونه در جهان مطرح شد، نماینده زنان ایرانی یا مسلمان به حساب می‌آید یا فقط یک رفتار شخصی انجام داده است؟

البته بعید نیست اگر او حجاب خودش را رعایت می‌کرد، هرگز غرب وحشی و مدعی حقوق بشر و آزادی اجازه نمی‌داد این زن مسلمان به هدفش برسد، و یا نمی‌گذاشتند خبرش جهانی شود. چراکه زن نمونه اسلامی با حجاب است و این سؤال در ذهن مردم جهان در مورد پوشش او ایجاد می‌شد، و شاید از این طریق با اسلام آشنا می‌شدند.

پس زن نمونه از نظر اسلام کیست؟ آیا اسلام از زن می‌خواهد که در اجتماع ظاهر نشود و فقط به خانه‌داری و بچه‌داری بپردازد؟ اگر این نگاه درست است، پس چه فرقی میان زنان تحصیل کرده امروزی و زنان بی‌سواد در طول تاریخ وجود خواهد داشت؟

آیا خانه‌داری برای یک زن فضیلت به حساب می‌آید؟ اصلاً نقش اصلی زن چیست؟ آیا امروزه زنانی که در کشورهای غربی و مدعی حقوق بشر هستند، به جایگاه حقیقی خویش دست یافته‌اند؟ و آیا غرب

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

توانسته زنان را نسبت به موقعیت اجتماعی خود راضی نگهدارد یا خیر؟

متن و محتوا

از ابتدای خلقت تاکنون در اغلب دوران‌ها و ملیت‌ها و تمدن‌ها، زنان از جایگاه اصلی خویش کنار گذاشته شده‌اند. در عصر حاضر نیز غرب و غربگرایان با گفتمانی زیبا و رویکردی فعال و با اهداف شوم، در پی دور کردن زنان از نقش‌های اصلی خود هستند و سرمایه‌های فراوانی را برای دستیابی به این هدف اختصاص داده‌اند و برنامه‌های متعددی را اجرا کرده‌اند!

ویل دورانت می‌نویسد: «اینکه آیا زن در حکم برده و اسباب خانه است، یا فقط آرایش و زینت اجتماع است، و یا جز لذت جنسی، چیزی نیست، پدیده‌ای بود که بر مردم قرن‌های پیشین معلوم بود. عقیده «یهوه» نیز چنین بود. او در بند آخر از فرمان‌های ده گانه‌اش - که به قول مشهور به موسی فرستاد - زنان را در ردیف چارپایان و اموال غیر منقول ذکر کرد. قوم یهود، زن را مایه مصیبت و بدبختی می‌دانستند؛

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

وجود او فقط از آن رو قابل تحمّل بود که یگانه منبع تولید سرباز

بود.» ۲۵۸

در غرب نیز تکامل ماشینی شدن همه امور و رشد روز افزون تولید به میزان بیش از حد نیاز واقعی انسان‌ها و ضرورت تحمیل تولیدات بر مصرف‌کننده؛ سبب شده که نظام سرمایه داری از وجود زن بهره‌کشی کند؛ اما نه از نیروی کار و قدرت او به صورت کارگر ساده و شریک با مرد در تولید، بلکه از نیروی جاذبه و زیبایی او و از گرو گذاشتن شرافت و حیثیتش در تحمیل مصرف بر مصرف‌کننده و متاسفانه همه این‌ها به حساب آزادی او و تساوی با مرد گذاشته می‌شود و در بخش‌های دیگر؛ از جمله سیاست نیز وسیله‌ای برای اجرای مقاصد مرد قرار گرفت و از وجود زن بهره‌کشی شد؛ اما در زیر سرپوش آزادی و تساوی!

شهید مطهری (ره) در این‌باره فرمودند: «شکی نیست که این نهضت (فمینیسم) در قرن بیستم یک سلسله معضلات را از زن گرفت؛ ولی یکسری مشکلات جدید برای او به ارمغان آورد؛ زیرا در گذشته انسان

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

بودن زن فراموش شده بود و حالا عمداً یا سهواً زن بودن زن و وضع طبیعی و فطری‌اش، رسالتش، تقاضاهای غریزی‌اش و استعدادهای ویژه‌اش به فراموشی سپرده شده است.^{۲۵۹}

بیشتر امتهای قدیم نیز معتقد بودند که عبادت و عمل صالح زن در درگاه خدای تعالی پذیرفته نیست، در یونان قدیم زن را پلید و دست‌پرورده شیطان می‌دانستند، و رومیان و بعضی از یونانیان معتقد بودند که زن دارای نفس مجرد انسانی نیست و مرد دارای آن هست و حتی در سال ۵۸۶ میلادی در فرانسه کنگره‌ای تشکیل شد تا در مورد زن و اینکه آیا زن انسان است یا خیر بحث کنند، بعد از بگومگوها و جر و بحث‌های بسیار، به این نتیجه رسیدند که بله زن نیز انسان است؛ اما نه چون مرد انسانی مستقل، بلکه انسانی است مخصوص خدمت کردن بر مردان، و نیز در انگلستان تا حدود صد سال قبل زن جزء مجتمع انسانی شمرده نمی‌شد.^{۲۶۰}

همه این نگاه‌های سطحی و محکوم به شکست به این دلیل است که آنان خلقت انسان و فلسفه وجودی او را درک نکرده‌اند و منابع دینی

---

۲۵۹. نظام حقوق زن در اسلام، ص ۱۳ - ۱۹.

۲۶۰. دایرة المعارف تشیع، ج ۸، ص ۴۹۲.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

را تحریف کردند و از دستیابی به منابع غنی و سرشار وحی الهی محروم شدند.

از این رو خداوند حکیم در پاسخ به چنین تفکراتی می‌فرماید: «وَمِنْ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ؛ و از هر چیزی دو گونه [یعنی نر و ماده] آفریدیم، امید که شما عبرت گیرید.»^{۲۶۱}

در آیه دیگری می‌فرماید: «وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا؛ و از نشانه‌های او اینکه از [نوع] خودتان همسرانی برای شما آفرید.»^{۲۶۲}

جفت‌آفرینی جانداران و وجود غریزه جنسی در آنان، وسیله‌ای جهت محفوظ ماندن نسل جاندار به شمار می‌رود. یکی از این موجودات جاندار دارای غریزه جنسی «انسان» است.

در واقع خالق هستی میان زن و مرد، گرایش و کششی طبیعی نسبت به یکدیگر قرار داده تا آنها به زندگی مشترک روی آورند و میل

---

۲۶۱. ذاریات / ۴۹

۲۶۲. روم / ۲۱

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

جنسی را همچون سایر امیال و غرایز، به طور صحیح ارضا نموده و هسته اصلی «خانواده» را تشکیل دهند.

این نشانه الهی زمینه رشد و کمال انسان است، چه زن و چه مرد، هر یک از آن‌ها به تنهایی ناقص بوده است و همین نقص و احتیاج است که آن‌ها را به سوی هم جذب می‌کند. و بهترین راه برای در کنار هم قرار گرفتن و شکل هسته مشترک خانواده، «ازدواج» می‌باشد.

حال یکی از فلسفه‌های ازدواج در قرآن، رسیدن به آرامش و سکون است. برای شما از خودتان همسرانی آفرید که: «...لَتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَ جَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَ رَحْمَةً» به آرامش و سکون برسید و بین شما مودت و رحمت قرار داد.^{۲۶۳}

بنابراین ازدواج و تشکیل خانواده و حفظ آن یکی از مهمترین رسالت‌های بانوان می‌باشد. ازدواجی که از نظر اسلام آنقدر مهم است که حتی فقر و تنگدستی نیز نباید مانع آن شود؛ زیرا خداوند در این باره می‌فرماید: «مردان و زنان بی همسر و غلامان و کنیزان درستکاران را

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

همسر دهید، اگر تنگدست باشند خداوند به لطف خود آنان را بی نیاز می‌سازد.»^{۲۶۴}

زن یک رکن این ازدواجی است که حتی در شرایط سخت اقتصادی باید شکل گیرد. ازدواجی که عنصر اصلی برای تشکیل یک جامعه و تمدن می‌باشد.

علاوه بر مطالب فوق، از منظر آیات قرآن کریم، زن و مرد هویت و خلقتی واحد دارند که از خالق هستی سرچشمه می‌گیرد: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى»^{۲۶۵}

آموزه‌های دین اسلام به زن و مرد نگاه یکسان دارند. هر دو انسان هستند و برای رسیدن به کمال به جنس مخالف خود نیاز دارند. و هر دو در کسب فضیلت یکسان می‌باشند: «وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ؛ هر کس عمل صالح انجام دهد در حالی که مؤمن است، (فرقی نمی‌کند) زن باشد یا مرد، پس او داخل در بهشت می‌شود.»^{۲۶۶}

---

۲۶۴. نور / ۳۲.

۲۶۵. حجرات / ۱۳.

۲۶۶. نساء / ۱۲۴.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

در آیه دیگری آمده: «أَنْتِ لَا أُضِيعُ عَمَلَ عَامِلٍ مِنْكُمْ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَى بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ؛ من عمل هیچ صاحب‌عملی از شما را که همه از یکدیگرید، تباہ نمی‌کنم»^{۲۶۷}

در حدیث آمده که مردی نزد رسول خدا (ص) آمد و عرض کرد: «يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ أَبْرُّ قَالَ أُمُّكَ قَالَ ثُمَّ مَنْ قَالَ عَ أُمُّكَ قَالَ ثُمَّ مَنْ قَالَ أَبَاكَ؛ ای رسول خدا به چه کسی نیکی کنم؟ فرمود: به مادرت، عرض کرد بعد از او به چه کسی؟ فرمود: به مادرت برای سومین بار عرض کرد: بعد از او؟ فرمود به مادرت، و در چهارمین بار وقتی این سؤال را تکرار کرد فرمود: به پدرت.»^{۲۶۸}

در آیات متعددی از قرآن کریم، به سرگذشت زنان شایسته‌ای همچون: مریم، آسیه، حضرت خدیجه، حضرت زهرا، مادر حضرت موسی و ... پرداخته و آنان را به عنوان الگو برای مردان و زنان معرفی کرده است. بنابراین اسلام یک هویت مشترک برای زنان و مردان برشمرد و به قول سید قطب: «اگر بزرگداشت و تکریم شریعت الهی اسلام نبود، امکان

---

۲۶۷. آل عمران / ۱۹۵.

۲۶۸. الکافی، ج ۲، صص ۱۵۹ و ۱۶۰.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

نداشت که زن، هویت واقعی‌اش را احراز کند. اسلام با روشی شایسته و بایسته، کل بشریت را - اعم از زن و مرد - تکریم کرد و جایگاه رفیع بشر را که حامل نفخه‌ای از روح الهی است، ترسیم نمود و این گونه بود که زن، مقام و منزلت خویش را باز یافت.»^{۲۶۹}

از منظر آموزه‌های دین اسلام، زن و مرد در بسیاری از امور یکسانند. ولی به خاطر تفاوت‌هایی که ریشه در ذات زن و مرد دارد، و باعث رغبت جنس مخالف می‌شود، مسئولیت‌های آن‌ها نیز متفاوت است. زن روحیه لطیف و احساسی دارد و هزاران خصوصیت دیگر که شخصیت او را برای امور خانه و فرزند پروری مناسب می‌سازد. نقش اصلی زن در خانه است که به فعلیت می‌رسد و شکوفا می‌شود. البته منکر مشاغل نیستیم که حضور زن در اجتماع را لازم می‌کند، ولی اگر زن بخواهد در اجتماع حاضر شود، نباید آسیب‌های دیگری ایجاد گردد، چه برای اجتماع و چه برای زندگی شخصی آن زن.

یعنی این شخص باید تلاش بیشتری نماید تا بتواند مسئولیت‌های خود را به درستی انجام دهد و کانون خانواده را برای مردی که از صبح برای

---

۲۶۹. فی ظلال القرآن، ج ۶، صص ۳۸۳۹ و ۳۸۴۰.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

گذران زندگی و درآمد خانواده در محل کار حاضر شده، و خستگی تمام وجودش را فرا گرفته، گرم نگه دارد و در منزل زمینه آرامش و سکون وی و فرزندان را فراهم نماید. اعضای چنین خانواده‌ای می‌توانند خداوند را اطاعت کنند و وظایف ذاتی و اخلاقی و اجتماعی خود را بر دوش بکشند و در نهایت زمینه رشد و کمال خود را فراهم سازند.

اما خانواده‌هایی که زن به عنوان رکن اصلی آن از نقش‌های خویش دور شده باشد و به سوی برنامه‌هایی که خلاف شأن و ظرفیت و استعداد وی می‌باشد، سوق پیدا کند، عواقب متعددی برای وی و جامعه دارد.

عواقب دور کردن زنان از نقش خود

اگر زنان از نقش‌های خود دور شوند علاوه بر اینکه «آرامش روحی و روانی» آن‌ها دچار خدشه می‌شود؛ دیگر اعضای خانواده نیز دچار مشکل شده و «نظام خانواده متزلزل می‌گردد» و ترکش‌های آن «جامعه و حاکمیت را دچار چالش» می‌کند.

۱. لطمه زدن به آرامش روحی و روانی زنان و دختران

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

نخستین حکمت تشکیل خانواده که قرآن کریم، آن را با صراحت بیان کرده است، رسیدن به آرامش روانی است: «وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا.»^{۲۷۰}

زن و مردی که با هم ازدواج می‌کنند، تعهداتی برای خود قرار می‌دهند. از جمله اینکه مرد وظیفه تأمین مخارج خانه و خانواده را بر عهده می‌گیرد و زن کارهای خانه را انجام می‌دهد و تربیت فرزندان را بر عهده دارد. این‌طور است که کانون خانواده گرم است و هر کس متناسب با روحیات و ظرفیت‌ها و محدودیت‌های خود در جایگاه خویش نقش آفرینی می‌کند؛ در چنین خانواده‌های آرامش روحی و روانی حاکم است.

از این رو زمانی که حضرت زهرا (س) متوجه پیامبر (ص) در هنگام تقسیم کارهای خانواده؛ کارهای خارج از منزل را به عهده حضرت علی (س) گذاشت و کارهای درون منزل را برای حضرت زهرا (س)

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

قرار داد؛ حضرت زهرا (س) از این تقسیم خوشحال شد برای اینکه او از روبرو شدن و معامله کردن با مردان نجات پیدا کرده بود.^{۲۷۱}

عیاشی در تفسیر خود با دو واسطه از حضرت امام باقر (ع) نقل می‌کند که فرمود: حضرت زهرا (س) به حضرت علی (ع) ضمانت داد که کار و امور خانه را از قبیل خمیر کردن، نان پختن، آب و جارو خانه را به عهده بگیرد. حضرت علی (ع) هم ضمانت کرد که امور خارج از خانه از قبیل آوردن هیزم و طعام را عهده‌دار شود.^{۲۷۲}

البته این‌طور نیست که وقتی کارهای خانه به زن واگذار شد، دیگر مرد هیچ کاری نکند بلکه باید در حد توان او را کمک کند. این‌طور می‌شود که این خانه و افراد آن در نقش اصلی خود قرار دارند و کانون خانواده گرم می‌شود.

اگر زن خانواده شاغل باشد و شغل سنگینی که متناسب با روحیه و ظرفیت وی نباشد را بر دوش بکشد؛ معمولاً چنین زنانی بعد از اتمام کار؛ با خستگی تمام وارد منزل می‌شوند؛ و این در حالی است که در

---

۲۷۱. مستدرک الوسائل، ج ۱۳، ص ۴۸.

۲۷۲. تفسیر عیاشی، ج ۱، ص ۱۷۱ این را می

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

چنین شرایطی باید تلاش مضاعفی داشته باشند تا بتوانند ارتباط و تعامل خوبی با اعضای خانواده برقرار کنند و کارهای خانه را به موقع و به طور کامل انجام دهند و اگر این طور نباشد، اولین آسیب‌ها به همسر و فرزندان وارد خواهد شد و آن آرامشی که دیگر خانواده‌ها دارند، در این خانه یافت نخواهد شد. خانه هیچ وقت مرتب نخواهد بود. مشکلات زیادی برای تربیت فرزندان به وجود خواهد آمد.

نتایج تحقیق علمی که دو نفر از دکترهای روانشناس دانشگاه علوم پزشکی اهواز بر روی ۷۰۰ زن شاغل ۲۴ تا ۶۵ ساله انجام داده‌اند؛ نشان داده که استرس‌های شغلی، به خاطر مسوولیت بارزتر زنان در امور داخلی خانواده هم بر خود آنان و هم بر سایر اعضای خانواده اثر سوء دارد و کیفیت زندگی را کاهش می‌دهد.

همچنین این تحقیق نشان داد بسیاری از زنان شاغل در اهواز در مواجهه با استرس‌های شغلی به سر می‌برند و و حدود یک‌چهارم آنان از شغل خود ناراضی هستند. فشارهای روانی محیط کار در زنان دارای

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

تحصیلات بالاتر و معلمین بیشتر از سایر گروه‌ها است و نارضایتی شغلی در زنان جوان و کم‌سوادتر شایع است.»^{۲۷۳}

البته توجه بیشتر زنان شاغل این است که درآمد مرد به تنهایی کفاف زندگی را نمی‌دهد و لذا از روی ناچارگی باید زن نیز کار کند. این حرف صحیح است؛ ولی به چه قیمتی؟ و آیا این مسئله سبب بروز مشکلات روحی و روانی برای زنان نمی‌شود؟

به نظر شما مادران و زنانی که خانه‌دار هستند و بیشتر به امور خانه‌داری می‌پردازند؛ آرامش روانی بیشتری دارند یا زنان شاغل با شغل‌های سنگین و غیر مرتبط با جنسیت و روحیات آن‌ها؟

آیا نمی‌توان مقداری هزینه‌های زندگی را مدیریت کرد و بسیاری از چیزهایی که مثلا برای آشپزخانه خریده که شاید حتی یک‌بار در ماه و سال مورد استفاده قرار نمی‌گیرد؛ را کم کرد؟! تا زنان مجبور به کار سنگین و خارج از توان خود نشوند؟ و بسیاری از مسائل دیگر ...

۲. کمبود محبت در خانه

---

۲۷۳. نشریه حکیم، بهار ۱۳۸۲، دوره ۶، شماره ۱.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

زن در خانواده، همچون ناخدایی است که کشتی خانواده را به کمک و همیاریِ اعضا، از گرداب‌های روزگار به ساحل سلامت و آرامش می‌رساند. از این رو باید بیشترین وقت را برای خانواده خود بگذارد و با محوریت و مدیریت خود؛ سایر اعضای خانواده را برای نقش‌آفرینی بهتر در وظایف فردی و خانوادگی و اجتماعی آماده کند.

زن یا مادری که بیشتر وقتش را در بیرون منزل به سر برد، وقتی به خانه می‌آید، خیلی خسته است و فقط به دنبال یک جای ساکت است تا استراحت کند و بخوابد؛ این مادر حوصله همدم شدن با همسر و بازی با فرزندان و انجام امور مربوط به خانه‌داری را نخواهد داشت. و از طرفی هم هیچ شخص دیگری نمی‌تواند نقش محبت همسری یا مادری را در خانه بازی کند و جای خالی همسر یا مادر خانواده را پر کند. از این رو در چنین خانواده‌هایی محبت و عواطف کم می‌شود.

محبت کردن و محبت دیدن در صورتی درست انجام می‌شود که هر کدام از زوجین در نقش اصلی خود باشد و چیزی مانع آن نشود و زنان و مادران کانون محبت هستند و در صورتی این کانون نتواند به خوبی نقش‌آفرینی کند؛ همه اعضای خانواده کمبود محبت را لمس می‌کنند و زندگی آنان دچار مشکل می‌شود. از این رو امام صادق (ع)

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

فرمود: «إِنَّ الْمَرْأَةَ خُلِقَتْ مِنَ الرَّجُلِ وَإِنَّمَا هَمَّتْهَا فِي الرَّجَالِ فَأَحْبُوا نِسَاءَكُمْ؛ همانا زن از مرد آفریده شده، و توجه او به مردان معطوف است، پس زنانتان را دوست بدارید.»^{۲۷۴}

پیامبر اسلام (ص) فرمودند: «مَا اسْتَفَادَ امْرُؤٌ مُسْلِمٌ فَائِدَةً بَعْدَ الْإِسْلَامِ أَفْضَلَ مِنْ زَوْجَةٍ مُسْلِمَةٍ تَسْرَهُ إِذَا نَظَرَ إِلَيْهَا وَتَطِيعُهُ إِذَا أَمَرَهَا وَتَحْفَظُهُ إِذَا غَابَ عَنْهَا فِي نَفْسِهَا وَ مَالِهِ؛ برای مرد پس از قبول اسلام، هیچ سودی بهتر و برتر از همسری با یک زن مسلمان نیست؛ زنی که مرد با دیدن او خوشحال شود، هنگامی که او را امر کند اطاعت کند و در غیاب شوهر، حافظ عفت خویش و اموال وی باشد.»^{۲۷۵}

۳. ظهور و بروز بیشتر آسیب‌های اجتماعی

یکی از فلسفه‌های اینکه زن بهتر است به کارهای خانه‌داری بپردازد، این است که با حضور زن در اجتماع و رعایت نکردن حجاب اسلامی، زمینه فساد جوانان فراهم می‌شود. چون زن سراسر زیبایی است و این باعث کشش مردان به سوی او می‌شود، اگر در شغلی که نیازی نیست

---

۲۷۴. بحارالانوار، ج ۱۰۰، ص ۶۶.

۲۷۵. الکافی، ج ۵، ص ۳۲۷.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

حتماً کارمند زن باشد، با حضور او در محل کار و برخورد بیش از اندازه با مردان دیگر، از طرفی ممکن است وابستگی‌هایی کاذب ایجاد شود، و از طرف دیگر با شوخی‌ها و برخوردهای نامناسب بین زن و مرد نامحرم، زمینه گناه و ارتباط نامشروع بیشتر می‌شود. چه بسیار خانواده‌هایی که به خاطر ارتباط غلط یکی از زوجین به طلاق منجر شده است و حتی چه بسیار قتل‌هایی که انگیزه قاتل سر در ارتباط نامشروع ناموس او در می‌آورد.

به همین خاطر است که بهتر است زن در خانه بماند و جز در ضرورت از خانه خارج نشود و اگر هم خارج شد حجاب اسلامی را رعایت کند. شاید برخی فکر کنند اینکه کار خانه به زن داده شده است شأن زن را کم کرده است و از زن کارهای بیشتری برمی‌آید، ولی این افراد سختی کار خانه را در نظر نگرفته‌اند. هر جا مرد مؤفقی در جامعه حضور دارد، پشت سر او یک زن مؤفق است که زمینه مؤفقیّت شوهرش را فراهم کرده است.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

خانه‌داری و شوهرداری آنقدر سخت است که حدیث داریم: «جِهَادُ الْمَرْأَةِ حُسْنُ التَّبَعْلِ»^{۲۷۶}

اگر در سیره معصومین نگاه کنیم می‌بینیم که چقدر سختی می‌کشیدند و در حالی که امام و رهبر جامعه بودند؛ ولی زندگی شخصی آنان همانند فقیرترین افراد جامعه بوده است.

در کتاب کافی با چند واسطه از امام صادق (ع) روایت می‌کند که فرمود: حضرت امیر (ع) هیزم می‌آورد، آب و جاروب می‌کرد و حضرت فاطمه (س) آسیاب می‌کرد، خمیر می‌کرد و نان می‌پخت.^{۲۷۷}

همه کارهای خانه را خودشان انجام می‌دادند در حالی که می‌توانستند کنیز داشته باشند.

زنان نباید کارهای خانه را دست کم بگیرند و فکر کنند اگر زنی در خانه بماند و خانه‌داری کند، جایگاه مهمی در اجتماع ندارد و به قول امروزی‌ها به او ظلم شده است. یکی از حربه‌هایی که غرب از آن در به بند کشیدن زنان استفاده کرده است، همین است. آنها زنان را فریب

---

^{۲۷۶} الکافی ج ۵ ص ۹

^{۲۷۷} الکافی، ج ۵، ص ۸۶.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

می‌دهند که در کشورهای جهان سومی به زنان ظلم می‌شود و آنان را از حقوق خود باز می‌دارند. به بهانه آزادی زن را در اجتماع آوردند و روسری و حجاب را از او گرفتند و او را ملعبه دست هوسبازان قرار دادند. و یا در فیلم‌ها و تبلیغات خود از زیبایی زن سوء برداشت کردند و وقتی که استفاده حداکثری از او کردند، او را در این منجلاب رها کردند و برای اینکه دلشان را خوش کنند شعارهای فمینیستی و دفاع از حقوق زن سر دادند. در غرب از زمان‌های قدیم به زن همانند یک کالا نگاه شده است. این از زمانی شروع شده که زنان را از حقوق و جایگاه اصلی خود دور کردند.

با ظهور اسلام جایگاه والای زن معرفی شد و زن در نقش اصلی خودش قرار داده شد. ولی متأسفانه دوباره در طول تاریخ با گذشت زمان، احادیث و فرمایشات گهربار معصومین را فراموش کردیم و در دام و منجلاب غرب فرو رفتیم و کم کم زن از جایگاه اصلی خود دور شد.

زن به وسط خیابان آمد و با خود نمایی وسیله‌ای شد برای اهداف شوم غرب و دشمنان اسلام و ایران. زن وسیله‌ای شد برای تبلیغ کالا! وسیله-ای شد برای غالب کردن مدها و لباس‌های غربی در کشور اسلامی!

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

وسیله‌ای شد برای دور کردن زن از هویت اصلی خویش و دور کردن جوانان از وظیفه اصلی خویش! باعث هوسرانی و سرگرمی جوانان شدند و روحیه انقلابی و اسلامی را از جوانان گرفتند.

با دور کردن زن از جایگاه اصلی خویش در خانواده، باعث فروپاشی نظام خانواده اسلامی شدند. با شعارهای فمینیستی زنان را از خانه بیرون کشیدند و با فیلم‌های فریب دهنده زن را به مشاغل گوناگون کشاندند. زنانی را الگو قرار دادند که برای خانه و خانواده ارزشی قائل نبودند. زن را به کارخانه‌ها بردند و فرصت شغلی مردان را گرفتند. زنان را به کارهای سخت وادار کردند و روحیه لطیف و ظریف زن را مورد آسیب جدی قرار دادند و با این کار محبت و مودت را از کانون گرم خانواده گرفتند.

جوانان که در خانواده‌ای با کمبود محبت بزرگ شدند وارد اجتماع شدند و با یک لیبخند فریب خوردند. چه بسیار پسران و دخترانی که به خاطر شاغل بودن پدر و مادر، مهر و محبت را در خیابان جستجو کردند و سر از پارک‌ها و کافی‌شاپ‌ها در آوردند و بعد از تمام شدن شهوت و هوس با سر در گمی و هزار مشکل دیگر روبرو شدند. چه عشق‌های خیالی که به سرانجام نرسید و چه مشکلات زیادی که برای

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

خانواده‌ها پدید آمد. چه آسیب‌ها و بزهکاری‌هایی که برای جامعه به وجود آمد و چه خانواده‌هایی که به طلاق کشیده شد. چه آمار وحشتناکی از نوجوانان و جوانان زندانی که وقتی در زندگی آنان مطالعه می‌شود، به یک نکته مشترک می‌رسیم. کمبود محبت در خانواده و تربیت غلط والدین و عدم حضور والدین در خانه. غیبت طولانی پدر و مادر در خانه به بهانه کسب و کار، عدم حضور والدین برای تربیت فرزندان و به طور کلی فاصله گرفتن از نقش اصلی خود در خانواده، منشأ مشکلات بسیاری در زندگی فردی و اجتماعی نسل نوجوان و جوان ما شده است که یک راهکار اصلاح آن می‌تواند بازگشت به هویت اسلامی و ایفای درست نقش خود در زندگی و جامعه اسلامی باشد.

گریز و روضه

ابو الحمراء می‌گوید: چهل روز پیامبر (ص) را دیدم که هر روز صبح به طرف در خانه علی و فاطمه می‌آمد و دستگیره در را می‌گرفت و می‌فرمود: «السَّلَامُ عَلَیْكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَکَاتُهُ، الصَّلَاةُ

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

يَرْحَمُكُمُ اللَّهُ «إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا»^{۲۷۸}

قندوزی حنفی پس از ذکر این حدیث می گوید: «این حدیث از ۳۰۰ نفر از صحابه و یاران پیامبر روایت شده است.»^{۲۷۹}

با وجود اینکه پیامبر (ص) سفارش‌های متعددی درباره فاطمه زهرا (س) کرد؛ اما پس از رحلت پیغمبر، حتی عده‌ای تحمل گریه‌ها و ناله‌های زهرا (س) را نداشتند و به وی اعتراض کردند.

امیرالمؤمنین وارد خانه شد. دختر پیغمبر بی تاب است؛ اما وقتی علی را دید، آرام شد. حضرت فرمودند: زهرا جان! مردم مدینه به گریه‌هایت اعتراض کرده‌اند. عرض کرد: «يَا أَبَا الْحَسَنِ مَا أَقَلَّ مَكْتَبِي بَيْنَهُمْ ... فَوَ اللَّهُ لَا أَسْكُتُ لَيْلًا وَلَا نَهَارًا أَوْ الْحَقَّ بِأَبِي رَسُولِ اللَّهِ؛ علی جان! این روزها، آخرین روزهای عمر من است [چقدر کم است ماندن من (زندگی من) در میان آن‌ها. .. به خدا سوگند! نه شب آرام می‌گیرم، نه روز تا اینکه به پدرم ملحق شوم.»

---

۲۷۸. امالی للطوسی، ص ۲۱۵.

۲۷۹. بنایع المودة، ص ۱۷۴.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

امیرالمؤمنین فرمودند: «أَفْعَلِي يَا بِنْتَ رَسُولِ اللَّهِ مَا بَدَأَ لَكَ؛ ای دختر پیامبر! انجام بده.»

سپس امیرالمؤمنین سایه بان‌ی را در بقیع و خارج از شهر مدینه درست کردند. خانه‌ای که آن را بیت‌الاحزان نامیدند.^{۲۸۰}

آنکه بعد از پدرش در همه جا تنها بود
نور چشمان نبی،
فاطمه زهرا بود!

گل مینوی بهشتی به جوانی پرمرد
عطر آنکه
نفسش، بوی خوش گل‌ها بود

پاره جسم نبی را ز جفا آزدند
مأمن فاطمه، بیت
الحزن صحرا بود!

هر روز حضرت فاطمه (س) به همراه حسنین به آنجا می‌رفتند و گریه می‌کردند تا اینکه شب امیرالمؤمنین آن‌ها را به منزل بر می‌گرداند. چگونه فاطمه ببیند که فاتح خیبر و قهرمان احد این روزها خانه نشین شده و غربت او را محصور کرده؛ اما گریه نکند!

---

۲۸۰. بحارالانوار، ج ۴۳، ص ۱۷۷.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

عرض کنیم: آقا جان! یا امیرالمؤمنین! در مدینه همسران از حریم شما تا حدّ جان دفاع کرد؛ اما من خانم دیگری سراغ دارم که او هم نتوانست غربت و مظلومیت همسرش را نظاره کند. وقتی در مجلس عیدالله ملعون، رباب دید آن بی حیا با چوب خیزران بر لب و دندان حسین می‌کوبد، برخاست سر حضرت را در آغوش گرفت و بر آن بوسه زد و ناله کرد:

وَأَحْسِنَانَاهُ! فَلَسْتُ أَنْسَى حُسَيْنًا   أَقْصَدْتَهُ أَسِنَّةَ الْأَدْعِيَا

ای حسین جان! هرگز فراموش نمی‌کنم که نیزه‌های حرام زادگان بر تو
فرود آمد.^{۲۸۱}

---

۲۸۱. شرح الأخبار فی فضائل الأئمة الأطهار علیهم السلام، ج ۳، ص ۱۷۸.

منابع

- (۱) قرآن کریم.
- (۲) ابن ابی طاهر، احمد، بلاغات النساء، المكتبة الحيدرية - قم، ۱۳۷۸ ق.
- (۳) ابن حنبل، أحمد بن محمد، مسند الإمام أحمد بن حنبل، دار الحديث - القاهرة، ۱۹۹۵ م.
- (۴) ابن سعد، محمد بن سعد، طبقات ابن سعد، انتشارات فرهنگ و انديشه - تهران، ۱۳۷۴.
- (۵) ابن شهر آشوب، مناقب آل أبي طالب، المكتبة الحيدرية - النجف الأشرف، ۱۳۷۶ ق.
- (۶) ابن طاووس، علی بن موسی، إقبال الأعمال، بوستان کتاب - قم، ۱۳۷۳ ش.
- (۷) _____، التحصين لاسرار ما زاد من اخبار كتاب اليقين، انتشارات مدرسه امام مهدي - قم، ۱۴۰۶ ق.
- (۸) ابن هشام، عبدالملك، السيرة النبوية لابن هشام، دار المعرفة - بيروت، ۱۳۷۵ ق.
- (۹) ابن منظور، محمد بن مكرم، لسان العرب، دار احياء التراث العربی - بيروت، ۱۴۱۶ ق.
- (۱۰) ابوالفرج اصفهانی، علی بن حسین، مقاتل الطالبین، الشريف الرضى - قم، ۱۳۷۴ ق.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

- (۱۱) الألوسی، شهاب الدین، روح المعانی فی تفسیر القرآن العظیم و السبع المثانی، دار الکتب العلمیة - بیروت، ۱۴۱۵ق.
- (۱۲) التستری، الشیخ محمد تقی، قاموس الرجال، جامعہ مدرسین حوزہ علمیہ قم - قم، ۱۳۷۸ش.
- (۱۳) تمیمی آمدی، عبدالواحد، غررالحکم و درر الکلم، ناشر دفتر تبلیغات اسلامی - قم ۱۳۶۶ ش.
- (۱۴) الحاکم الحسکانی، عبید الله بن محمد الحنفی النیسابوری، شواهد التنزیل، مؤسسة الطبع والنشر التابعة لوزارة الثقافة والإرشاد الإسلامي - قاهره، ۱۹۹۰ م.
- (۱۵) الرازی، أحمد بن فارس، معجم المقاییس فی اللغة، دار الفکر - بیروت، ۱۹۷۹ م.
- (۱۶) الراغب الأصفهانی، الحسین بن محمد، المفردات فی غریب القرآن، الدار الشامیة - دمشق، ۱۴۱۲ق.
- (۱۷) الشیخ الطوسی، الغیبة، مؤسسة المعارف الإسلامیة - تهران، ۱۴۱۱ق.
- (۱۸) الطباطبائی، سیدمحمدحسین، المیزان فی تفسیر القرآن، مؤسسة الأعلمی للمطبوعات - بیروت، ۱۴۱۷ق.
- (۱۹) طبرسی، احمد بن علی، الإحتجاج علی أهل اللجاج، ناشر مرتضی - مشهد ۱۴۰۳ ق .
- (۲۰) الطبری، محمد بن جریر، تاریخ الطبری، اساطیر - تهران، ۱۳۶۲ش.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

- (۲۱) الفيومي، أحمد بن محمد بن علي، المصباح المنير في غريب الشرح الكبير، المكتبة العلمية - بيروت، ۱۹۸۷م.
- (۲۲) القزويني، السيد محمد كاظم، زينب الكبرى عليها السلام من المهد الى اللحد، دار القاري - بيروت، ۲۰۰۶م.
- (۲۳) القمي، ابن شاذان، مائة منقبة من مناقب امير المؤمنين و الأئمة من وُلده (ع) من طريق العامة، مدرسة الامام المهدي - قم، ۱۴۰۷ق.
- (۲۴) المامقاني، الشيخ عبد الله، تنقيح المقال في علم الرجال، مؤسسه آل البيت لاحياء التراث - قم، ۱۴۳۱ق.
- (۲۵) النجاشي، أبو العباس، رجال النجاشي، دفتر انتشارات اسلامي جامعه مدرسين حوزة علميه - قم، ۱۴۱۸ق.
- (۲۶) النعماني، محمد بن إبراهيم، الغيبة، نشر مدين - قم، ۱۴۲۶ق.
- (۲۷) اميني، عبدالحسين، الغدير، مؤسسة الاعلمي للمطبوعات - بيروت، ۱۴۱۴ق.
- (۲۸) بحراني، سيد هاشم، البرهان في تفسير القرآن، مؤسسه بعثت - قم، ۱۳۷۴ش.
- (۲۹) بلاذري، احمد بن يحيى، انساب الاشراف، مؤسسة الأعلمي للمطبوعات - بيروت، ۱۳۹۷ق.
- (۳۰) حر عاملي، محمد بن حسن، وسائل الشيعة الى تحصيل مسائل الشريعة، اسلاميه - تهران، ۱۳۷۲ق.
- (۳۱) حراني، ابن شعبه، تحف العقول، آل علي - قم، ۱۳۸۲ش.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

- (۳۲) حکیمی، محمدرضا، احمد آرام، الحیاة با ترجمه احمد آرام، ناشر دفتر نشر فرهنگ اسلامی - تهران ۱۳۸۰ ش.
- (۳۳) حلبی، علی بن ابراهیم، السیرة الحلبیة، دار احیاء التراث العربی - بیروت، ۱۳۲۰ق.
- (۳۴) حلی، حسن بن یوسف، خلاصة الاقوال فی معرفة احوال الرجال، دار الذخائر - قم، ۱۴۱۱ق.
- (۳۵) _____، نهج الحق و كشف الصدق، ناشر دار الكتاب اللبنانی - بیروت ۱۹۸۲ م.
- (۳۶) حمیری، عبدالله بن جعفر، قرب الأسناد، مؤسسه آل البيت (ع) لإحياء التراث - قم، ۱۴۱۳ق.
- (۳۷) خمینی، سید روح الله، صحیفه امام، مرکز تنظیم و نشر آثار امام خمینی - تهران، ۱۳۷۸ش.
- (۳۸) دهدشتی بهبهانی، محمداقر، الدمعة الساکبة فی احوال النبی و العترة الطاهرة، مؤسسة الأعلمی للمطبوعات - بیروت، ۱۴۰۹ق.
- (۳۹) دیلمی، حسن بن ابی الحسن، ارشاد القلوب، شریف رضی، قم - ۱۴۱۲ق.
- (۴۰) الزمخشری، ابو القاسم محمود بن عمر، ربیع الأبرار و نصوص الأخبار، مؤسسة الأعلمی للمطبوعات - بیروت، ۱۴۱۲ق.
- (۴۱) سعدی، مصلح بن عبدالله، بوستان سعدی، تصحیح و توضیح غلامحسین یوسفی، انتشارات خوارزمی - تهران، ۱۳۷۵.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

۴۲) سید رضی، نهج البلاغه، تحقیق عزیزالله عطاردی قوچانی، بنیاد نهج البلاغه - تهران، ۱۴۱۳ق.

۴۳) شرتونی، سعید، اقرب الموارد فی فصیح العربیة و الشوارد، دار الأسوة للطباعة و النشر - تهران، ۱۴۱۶ش.

۴۴) الشعیری، تاج الدین، جامع الأخبار، محمد انتشارات رضی - قم، ۱۳۶۳ش.

۴۵) شوشتری، نورالله، احقاق الحق، کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی - قم، ۱۴۰۹ق.

۴۶) شیخ صدوق، علل الشرایع، المكتبة الحیدریة - قم، ۱۳۸۵ق.

۴۷) _____، عیون أخبار الرضا (ع)، ناشر نشر جهان - تهران ۱۳۷۸ ق.

۴۸) _____، کمال الدین و تمام النعمة، دارالکتب الاسلامیه - قم، ۱۳۹۵ق.

۴۹) _____، الخصال، جامعه مدرسین - قم، ۱۴۰۳ق.

۵۰) _____، معانی الأخبار، فکرآوران - قم، ۱۳۸۹ش.

۵۱) _____، من لایحضره الفقیه، چاپ دوم، ناشر جامعه مدرسین - قم ۱۴۰۴ ق .

۵۲) شیخ مفید، اختصاص، دارالمفید - بیروت، ۱۴۱۴ق.

۵۳) _____، النکت الاعتقادیة، المؤتمر العالمی لألفية الشيخ المفید - قم، ۱۴۱۳ق.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

- (۵۴) — الارشاد، دارالمفید - قم، ۱۴۱۴ق.
- (۵۵) — الجمل والنصرة لسيد العترة في حرب البصرة، المؤتمر العالمي
لألفية الشيخ المفيد - قم، ۱۴۱۳ق.
- (۵۶) طبرسی، احمد بن علی، احتجاج، نشر المرتضی - مشهد المقدس، ۱۴۰۳
ق.
- (۵۷) طبری آملی، محمد بن جریر، دلائل الامامة، دارالذخیر - قم، ۱۳۸۳
ق.
- (۵۸) طبری، عمادالدین، بشارة المصطفى لشيععة المرتضى، موسسه النشر
الاسلامی - قم، ۱۴۲۰ق.
- (۵۹) طریحی، فخرالدین بن محمد، المنتخب للطریحی فی جمع المراثی و
الخطب المشتهر بالفخری، مؤسسة الأعلمی للمطبوعات - بیروت،
۱۴۲۴ق.
- (۶۰) طوسی، محمد بن حسن، الامالی، دار الثقافة - قم، ۱۴۱۴ق.
- (۶۱) علاء الدین، علی بن حسام، کنز العمال، دار الکتب العلمیه - بیروت،
۱۴۱ق.
- (۶۲) عمید، حسن، فرهنگ عمید، انتشارات امیرکبیر - تهران، ۱۳۹۰ش.
- (۶۳) عیاشی، محمد بن مسعود، تفسیر عیاشی، مکتبه العلمیه الاسلامیه -
تهران، ۱۳۸۰ق.
- (۶۴) قمی مشهدی، محمدرضا، تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، دار الغدير
- قم، ۱۴۲۳ق.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

- (۶۵) قمی، شیخ عباس، مفاتیح الجنان، دارالملاک - بیروت، ۱۴۱۵ ق.
- (۶۶) _____، بیت الأحزان، دارالحکمة - قم، ۱۴۱۲ ق.
- (۶۷) _____، منتهی الآمال فی تواریخ النبی و آل، دلیل - قم، ۱۳۷۹ ش.
- (۶۸) _____، سفینه البحار و مدینه الحکم و آلتار، نشر بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس رضوی - مشهد ۱۳۷۷.
- (۶۹) قندوزی، سلیمان بن ابراهیم، ینابیع المودة لذوی القربی، دار الأسوة للطباعة و النشر - قم، ۱۴۲۲ ق.
- (۷۰) کاشانی، ملا فتح الله، تنبیه الغافلین و تذکرة العارفين، پیام حق - تهران، ۱۳۷۸ ش.
- (۷۱) کاشانی، ملا حبیب‌الله، ریاض الحکایات، نشر مرسل - تهران، ۱۳۹۳.
- (۷۲) کفعمی، تقی‌الدین ابراهیم بن علی، المصباح للكفعمی، جنة الأمان الواقية - قم، ۱۴۰۵ ق.
- (۷۳) الکرارجکی، محمد بن علی بن عثمان، کنز الفوائد، تحقیق: شیخ عبدالله نعمه، نشر دارالذخائر - قم، ۱۴۱۰.
- (۷۴) کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، دارالکتب الاسلامیه - تهران، ۱۳۶۳ ش.
- (۷۵) _____، فروع کافی، دارالأضواء - بیروت، ۱۴۰۵ ق.
- (۷۶) کوفی، ابو محمد احمد بن اعثم، الفتوح، دارالاضواء - بیروت، ۱۴۱۱ ق.
- (۷۷) مجلسی، محمدباقر، بحار الأنوار، دارالکتب الاسلامیه - قم، ۱۳۱۵ ق.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

- ۷۸) محمدی ری شهری، محمد. حکمت نامه پیامبر اعظم (صلی الله علیه و آله)، موسسه علمی فرهنگی دارالحدیث - تهران، ۱۳۸۹ ش.
- ۷۹) _____ میزان الحکمه، مکتب الاعلام الاسلامی - قم ۱۳۶۲.
- ۸۰) مراغی، احمد بن مصطفی، تفسیر المراغی، داراحیاء التراث العربی، بیروت، بی تا.
- ۸۱) مصطفی، ابراهیم، المعجم الوسیط، انتشارات صادق - تهران، ۱۳۸۷ ش.
- ۸۲) مطهری، مرتضی، مجموعه آثار شهید مطهری، صدرا - تهران، ۱۳۸۴.
- ۸۳) مقرر، عبدالرزاق، وفاة الصدیقة الزهراء، آرام دل - قم، ۱۴۱۳.
- ۸۴) مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، دار الکتب الإسلامیه - تهران، ۱۳۷۴ ش.
- ۸۵) موسوی، کوثر معارف، سال چهارم، شماره پنجم، بهار ۱۳۸۷.
- ۸۶) میهن دوست، محمدهادی، گریزهای مداحی، انتشارات صبح پیروزی - قم، ۱۳۶۰.
- ۸۷) نوری، حسین بن محمدتقی، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، مؤسسه آل البیت لإحیاء التراث - بیروت، ۱۴۰۸ ق.
- ۸۸) واسطی، علی بن ابی نزال، عیون الحکم و المواعظ، موسسه فرهنگی دار الحدیث - قم، ۱۴۱۸ ق.
- ۸۹) ورام ابن ابی فراس، مجموعه ورام (تنبیه الخواطر)، ناشر مکتبه فقیهه - قم، بی تا.

زندگی به سبک فاطمه (سلام الله علیها)

۹۰) هلالی، سلیم بن قیس، کتاب سلیم بن قیس هلالی، الهادی - قم، ۱۴۱۶ق.

۹۱) هندی، علاءالدین علی متقی بن حسام الدین، کنز العمال فی سنن الاقوال و الافعال، نشر مکتب التراث الاسلامی - بیروت ۱۳۹۷.

92) Khamenei.ir

93) panahian.ir